

Museet og offentlighetens tillit

En undersøkelse av debatten om avhending
av museumsgjenstander

Eva Marie Sund

Masteroppgave i museologi
MUSE4990 | 60 studiepoeng
Program for kulturhistorie og museologi

Institutt for kulturstudier og orientalske språk
Universitetet i Oslo
Våren 2016

Museet og offentlighetens tillit

En undersøkelse av debatten om avhending
av museumsgjenstander

Eva Marie Sund

Veiledet av Brita Brenna

Universitetet i Oslo
2016

© Eva Marie Sund

2016

Museet og offentlighetens tillit - En undersøkelse av debatten
om avhending av museumsgjenstander

Eva Marie Sund

www.duo.uio.no

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Det å snakke om at museer kaster, selger eller gir bort gjenstander fra samlingene sine blir ofte omtalt som et tabu i museumsverdenen, den norske såvel som den internasjonale. Det strider mot prinsippet om at museer skal ivareta det som en gang har kommet inn i samlingene, forklares det gjerne med. Ikke desto mindre er *avhending*, samlebetegnelsen for at ting fjernes fra samlingene, et tema som i stadig større grad inngår i diskusjonene som føres om museene. En av årsakene til dette finner man ved å kikke inn i museenes magasiner, som etter mangfoldige tiår med aktiv innsamling og stor privat giverglede, nå er fylt til randen med gjenstander. Og ettersom samlingene fortsetter å vokse uten at tilskuddene til samlingsforvaltning blir tilsvarende større, ser museene seg nødt til å velge hva de skal ta vare på for framtidens generasjoner, og hva som skal avhendes. At denne tematikken reiser mange spørsmål og innebærer tunge beslutninger, er det derfor ikke vanskelig å forstå. Men hva er det man egentlig snakker om når man omtaler avhending? Hvilke problemstillinger tar man opp, og hvilke aspekter ved gjenstandene løftes fram i argumenter for eller mot det å avhende? Denne oppgaven undersøker den norske avhendingsdebatten med vekt på de tre siste årene, der viktige stikkord vil være ressursutfordringer, prioritering, gaver, åpenhet og offentlighetens tillit.

Abstract

The topic of disposing of objects in collections is often regarded as a taboo in the museum community, in Norway as well as internationally. Against disposal stands the notion that the museums are tasked with keeping and preserving history, not throwing it away. Nonetheless, the *deaccession* or *disposal* of objects is increasingly becoming a hotly debated subject when the role of museums is discussed. Decades of active collecting and avid donors has left the museums brimming with stuff. As the magazines keep filling up while the budgets to manage them do not increase accordingly, museums are forced to make selections in what they are to preserve for future generations, and what is to be abandoned. Understandably, this issue raises several questions and carries with it hard decisions. But what topics are being discussed when disposal is the topic of discussion? What aspects of the objects are being brought to light as pros and cons of disposal? This thesis investigates the Norwegian deaccessioning debate, focussing on the last three years, where lack of funding, priorities, gifts, transparency and public trust seem to be key words.

Forord

Denne oppgaven er resultatet av mange gode samtaler. Det ligger naturligvis en god porsjon egeninnsats bak, men det er flere mennesker som har bidratt til å forme den med sine tanker, ideer, og ikke minst med sin tid. Av alle disse menneskene, retter jeg min største takk til professor og veileder Brita Brenna, som med sitt store hjerte og klarsyn har gjort tida på museologistudiet enormt lærerik.

Jeg vil også takke Janne Vilkuna, professor i museologi ved Universitetet i Jyväskylä for gode innspill om det finske arbeidet med avhending. En takk går dessuten til masterstudent David Spurlin-Roe ved Universitetet i København som satte meg på sporet av flere kilder om danske forhold.

Videre vil jeg takke Espen Hernes i Kulturrådet for å ha delt sine tanker om utviklingen i det kulturpolitiske klimaet her til lands, og Ida Tolgensbakk for å ha delt av sin kunnskap og erfaringer i forbindelse med feltarbeid på Facebook. Takk også til Institutt for kulturstudier og orientalske språk for reisestøtte i forbindelse med feltarbeidet på Hamar, Lillehammer og Rjukan.

Takk til studentene på kullet, og til mine spesielt fine medstudenter Kari Fagerland Syversen og Christina Ljoså. Å oppdage at dere var like fjasete som meg har gjort tida som student enda bedre.

Takk også til Vidar Enebakk for gode refleksjoner omkring etikk, tillit og omdømme, og til Thomas Oxem som har lest igjennom deler av oppgaven og bidratt med nyttige tekstkommentarer og korrektur. En liten takk går dessuten til hovedbibliotekar ved Arkeologisk bibliotek, Lisa V. Benson, som har vært hjelpsom med å finne fram til nedstøvede rapporter og utredninger.

En stor takk til familie og venner for alle små og store oppmuntringer underveis, og kanskje spesielt i innspurten. Takk til Anja Hysvær Langgåt som har vært min kvinne på innsiden av museums-Norge. Og en like stor takk til Agnethe Bakken som har minnet meg på at det finnes minst like viktige og fine ting på utsiden.

Sist, men absolutt ikke minst, en stor takk til Kjetil Bortheim, ektemann og mitt personlige Språkråd, som med sin omsorg har betydd mye for at arbeidet med denne oppgaven ble akkurat så fint som det ble.

Tusen takk.

Innhold

Kapittel 1 Introduksjon	1
Hva og hvorfor	1
Problemstilling	2
Avgrensning	3
Hvordan	3
Materialet og oppgavens struktur	3
Et teoretisk ståsted	4
Kapittel 2 Materiale, metoder og teorier	7
Materiale metoder og oversikt	7
Kapittel tre: empiriske tekstundersøkelser	7
Kapittel fire: empiriske tekstundersøkelser	7
Kapittel fem: diskursanalyse	8
I Systematiske søk i ATEKST og Google	8
II Feltarbeid: observasjoner og deltakende observasjoner	9
III Feltarbeid: Facebook	9
IV Radio og TV	10
Teoretiske innfallsvinkler 1 Museologisk teori	10
En revolusjon i museene	11
Et utvidet etikkbegrep for museene	12
Teoretiske innfallsvinkler 2 Diskursanalyse	15
En kort bakgrunn om diskursanalyse	16
Diskurs - en definisjon	17
Laclau og Mouffes diskursteori	18
Begreper fra Faircloughs kritiske diskursanalyse	19
Forskningsetiske og juridiske hensyn	20
Kapittel 3 Analyse: Avhendingens kontekster	21
1 Nederland	21
Politisk vilje og et skippertak for framtida	22
Deltaplans fire kategorier for kvalitetsvurdering	23
Retningslinjer for avhending	24
Nye evalueringsverktøy og nye kanaler for åpenhet	25

2 Canada	26
Glenbow Museum - et filosofisk skifte	26
3 USA	28
Museumspolitikk - «the American way»	28
Kunstsalg og offentlighetens tillit?	29
Formalisering og økt salg	30
Ethiske retningslinjer - et forvirrende mangfold	31
4 Storbritannia	32
Den britiske debatten	32
Endring i ordlyd - endring i praksis?	33
«Disposal is still a dirty word» - åpenhet om avhending	35
Fører mindre offentlig støtte til salg av gjenstander?	36
Innstramming	37
Et teoretisk fundament for avhending	39
5 Finland	40
Verdivurderinger og «object bulimia»	40
Museene i tall - en skjult avhending	41
Hvordan avhender vi nå?	42
6 Danmark	43
Museumsloven og framtidens danske museumslandskap	43
Nationalmuseet rydder opp	44
Museet og offentligheten	45
7 Sverige	46
SESAM: redningsaksjon og sysselsetting	46
Kraftsamling!	48
Etikk, retningslinjer og en museumslov i emning?	49
Oppsummering	50
Kapittel 4 Analyse: norske erfaringer fram mot 2013	51
Museumshåndbøkernes tale	51
1925 Arbeide og ordning	51
1980 Museumshåndboka	53
2003 Vei i vellinga	54
Avhendingens rolle i museumspolitiske dokumenter	55
1994 Trøndelagsundersøkelsen	56
1996 Museumsutredningen	57

1997 Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander	59
2000 ABM-meldinga	60
2000 Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger	63
2009 Museumsmeldinga	64
Avhending i media - noen eksempler fram mot 2013	67
Kunstsalg og arvesølv	67
Museenes kommunikasjon om egen praksis	69
Oppsummering	70
Kapittel 5 Analyse: avhendingsdiskursen 2013-2016	73
Avgrensning og genre	73
Avgrensning	73
Genre	74
Prosesser i avhendingsdiskursen 2013-2016	74
I Prioriteringsprosjektet og den store bevisstgjøringen	74
II Stavanger Kunsthall og skulptursalget	78
III Drammens Museum og avmusealiseringen	79
IV & V Ib Thomsen og Karin Hindsbo	80
En kamp om gavenes betydning	81
1 Fortidas gaver	81
2 Framtidas gaver	90
3 Hva argumentene i kampen forsøker å fastlegge	96
Oppsummering	97
Kapittel 6 Konklusjoner, refleksjoner og videre forskning	99
Bibliografi	105
Materiale	107
Trykte kilder	107
Internett og media	113
Observasjoner	120
Vedlegg	121
Kronologisk oversikt over materialet i kapittel 5	121

Kapittel 1 | Introduksjon

Da jeg var omkring 13 år gammel hadde jeg en nokså omfattende ryddesjau på jenterommet. Kanskje var det et innfall av barndomssensur, hvis det er noe som heter det. Jeg var jo tross alt i ferd med å bli ganske voksen, syntes jeg i hvert fall selv. I skuffen under senga fant jeg dagbøker, en viskelærsamling, medaljer fra et antall turneringer og en masse annet som jeg med mitt pubertale, flaue sinn tenkte at «dette trenger jeg ikke, dette er jo ikke meg i det hele tatt!». Dermed gikk både stort og smått rett i den svarte søppelsekken, inkludert et av de aller første kjærlighetsbrevne jeg hadde fått av en kamerat i 3. klasse, der det til og med var klistret inn en 10-kroning slik at jeg kunne «kjøpe meg noe godt på håndball-cup». Herregud, så barnslig! I dag, snart 20 år senere, skulle jeg naturligvis ønske at mamma eller pappa hadde kommet inn på rommet og bedt meg vente, se det litt an. For kanskje det som på ett tidspunkt fremstår som unyttig og uten verdi, i morgen eller om noen år kan vise seg fra en annen side. Men hvordan kan man vite hva som blir verdifullt i morra?

Hva og hvorfor

«Spørsmålet om avhending eller kassasjon av museumsmateriale vil vera vanskeleg fordi museum har som hovudprinsipp at ein skal ta vare på det som har kome inn i samlingane», heter det i den såkalte *Museumsutredningen* (NOU 1996:7, 110-111). I det som er bedre kjent som *ABM-meldinga* finner vi dessuten: «Museumsverksemd har ein karakter som tilseier at samlingane stendig veks. Avhending eller kassasjon førekjem sjeldan og vil i mange tilfelle stå i motstrid til museumsetiske prinsipp» (Kulturdepartementet 2000, 190). Slik omtales altså *avhending* i to museumspolitiske dokumenter som begge har hatt stor innflytelse på utviklingen og arbeidet i norsk museumssektor de siste tiårene. På lignende vis beskriver den britiske museologen Simon Knell (2004, 10) det i antologien *Museums and the future of collecting*: «Museums were invented to capture and keep against a background of change, not to change».

Når jeg har valgt å skrive denne oppgaven omkring temaet avhending, er det med bakgrunn i en fascinasjon for en side ved museenes gjøren som er forbundet med flere vanskelige problemstillinger. Noen ville kanskje til og med betegne det som et tabubelagt felt. For som sitatene over vitner om, kan avhending oppfattes å være i konflikt med forståelsen av hva museer skal være og gjøre, nasjonalt som internasjonalt. Likevel, tross en viss motstand, har man spesielt de siste 20-30 årene sett en rekke argumenter bli brakt på banen til fordel for avhending. Trolig er årsakene flere, blant annet spiller en økende

profesjonalisering og teoretisering av museene en rolle. I tillegg er praktiske og økonomiske forhold viktige, og har samlet sett resultert i at avhending stadig oftere er del av diskusjonene som føres både om museene og i dem.

Ettersom det finnes flere oppfatninger av hva begrepet *avhending* beskriver i norsk sammenheng (se f.eks. Kulturrådet 2015c, 4-5), har jeg valgt å forholde meg til den definisjonen som det internasjonale museumsforbundet (International Council of Museums, heretter ICOM) bruker i sine etiske retningslinjer.¹ Her finner vi at alle museer skal ha retningslinjer for en godkjent fremgangsmåte for «[...] avhending ved gave, overføring, bytte, salg, tilbakeføring og destruksjon, og også tillate at eierskapet uavkortet overføres til den nye mottakeren» (ICOM 2014, 12-13, § 2.15). Det er altså denne forståelsen av begrepet som jeg tar med i mine videre undersøkelser.

Problemstilling

Mitt opprinnelige ønske med denne oppgaven var å undersøke hvorvidt det lot seg gjøre å si noe om gjenstanders og samlingers status eller rolle i museene ved å undersøke hvordan man ytrer seg om å avhende gjenstander. Underveis i undersøkelsene har dette i mindre grad kommet i sentrum av analysen, og i stedet har jeg valgt å fokusere på *hva* det er man snakker om når man snakker om avhending. Hvilke aspekter ved gjenstandene er det som løftes fram i argumenter som enten taler til fordel for eller i mot avhending? I hvilken grad snakker man om avhending, og når man gjør det: i hvilke fora diskuteres det og på hvilke måter? Og dessuten: hva er de historiske mulighetsbetingelsene for dagens avhendingsdebatt?

For å undersøke problemstillingen har jeg valgt en tredelt tilnærming, fordelt på tre kapitler. Først er jeg interessert i hvordan problematikken har blitt formulert internasjonalt, deretter i hvilken grad avhending historisk sett har blitt tematisert her i Norge. Og til slutt vil jeg undersøke hva som konkret har bidratt til å forme avhendingsdebatten her til lands gjennom de tre siste årene. Mine undersøkelser vil dermed skille seg fra dem som tidligere har blitt gjennomført her til lands, ettersom de i større grad har hatt avhendingspraksiser som sitt primære forskningsfelt (f.eks. Aasen 2010; Hylland 2013; Kulturrådet 2015d).

---

¹ Dette gjelder også på engelsk, se for eksempel Davies (2011a, 21) og Neves (2005, 140).

Avgrensning

Det er likevel ikke alle aspekter ved avhending som vil være gjenstand for mine undersøkelser. På grunn av de begrensningene som en oppgave av dette formatet medfører, har jeg måtte foreta noen avgrensninger. For det første vil jeg primært konsentrere meg om de kulturhistoriske museene. I følge ABM-meldinga utgjør de omlag 80 % av museene i Norge, og da er blant andre de arkeologiske og tekniske museene medregnet (Kulturdepartementet 2000, 105). Der det er relevant vil jeg dessuten trekke inn de kunsthistoriske museene, både for analysen av det internasjonale og for det som gjelder politikken, historien og diskusjonen i Norge. Når jeg har valgt å utelukke de naturhistoriske museene, mener jeg det er viktig å påpeke at de, etter det jeg har erfart i arbeidet med oppgaven, ikke spiller noen aktiv rolle i de diskusjonene som føres omkring avhending i Norge. Det er likevel ikke det samme som å si at denne typen museer ikke avhender fra sine samlinger, men at de i mindre grad deltar i de diskusjonene som finnes representert i materialet mitt.

For det andre har jeg valgt å utelukke den delen av begrepsdefinisjonen som berører *tilbakeføring* av gjenstander, ofte omtalt som *repatriering*. Det medfører blant annet at en viktig side ved avhendingsdebattene blant annet i USA og Canada bortfaller, i tillegg til at norske erfaringer på området også er ekskludert. Det er altså viktige sider ved tematikken som faller utenfor. Samtidig vil jeg hevde at avgrensingen gjør det mulig å fokusere klarere på de diskusjonene som har pågått.

Hvordan

Materialet og oppgavens struktur

Som første del av en analytisk strategi vil jeg i kapittel tre undersøke det man ofte trekker fram som foregangsland i praktiske og teoretiske tilnærminger til avhending, i tillegg til land det er naturlig å sammenligne oss med. Hensikten er å beskrive noen nasjonale særegenheter ved hvert land ut fra en oppfatning av at de påfølgende analysene av norske forhold ikke kan forstås uavhengig av denne internasjonale konteksten. Et utgangspunkt for å finne materiale til dette kapitlet har vært to viktige antologier om temaet: *A Deaccession Reader* fra 1997 og *Museums and the Disposals Debate* fra 2011. Bidragene og ikke minst referansene i disse har satt meg på sporet av det som samlet utgjør kildene for de empiriske undersøkelsene her.

I kapittel fire vil jeg deretter ta utgangspunkt i skriftlige kilder som på ulikt vis kan brukes for å si noe om hvilken rolle avhending har hatt historisk sett som del av

samlingsforvaltningen i Norge. I hvilke sammenhenger har man løftet fram tematikken, og ser det ut til å ha endret seg over tid? Materialet her spenner fra 1925 til 2012 og består av håndbøker, museumspolitiske dokumenter, og andre skriftlige kilder som kan fortelle noe om hvilken plass museenes avhendingsarbeid har hatt i den norske offentligheten. Det er med andre ord de lange linjene som står sentralt i dette kapitlet – analysert med en form for genealogisk tilnærming, og med undersøkelsen av de internasjonale forholdene som bakgrunn.

I tredje og siste analyse – kapittel fem – representerer det norske materialet årene mellom 2013 og april 2016. Det empiriske grunnlaget her utgjøres av 125 ytringer samlet inn ved hjelp av søk i Atekst og Google, gjennom observasjoner på seminarer og i en Facebook-gruppe, samt tekster som er transkripsjoner av radio- og TV-innslag.² Min arbeidsform har med andre ord vært multimetodisk, og hensikten har vært å favne bredt for å fremskaffe et materiale som representerer ytringer fra ulike genre. Disse vil jeg analysere ved hjelp av et diskursanalytisk rammeverk, noe jeg mener gjør det mulig å gå enda tettere inn på materialet.

De tre analysene har dermed til dels forskjellige nasjonale utgangspunkt, tidshorisonter, så vel som ulike metodiske og teoretiske tilnærminger til materialet, noe jeg mener gjør det mulig å vise fram de mange kontekster, teorier og praktiske erfaringer som produserer avhendingsdebatten. Og håpet er at denne oppgaven kan bidra til å løfte fram nye perspektiver på tematikken, og gjøre det mulig å stille andre spørsmål ved våre forestillinger om museenes samlinger, utfordringer og relasjoner til samfunnet. Selv har jeg i løpet av dette prosjektet erfart at min egen oppfatning av avhending har vært i endring. Fra å ha det som nok kunne oppfattes som en nokså bestemt holdning til museenes ansvar for å avhende systematisk og jevnlig, har møtet med et stort og komplekst felt brakt meg til en langt mindre sikker konklusjon. For avhending er ikke utelukkende et grep i museenes samlingsforvaltning. Den kan også inngå som del av langt mer vidtfaunende agendaer, noe denne oppgaven forhåpentligvis vil kaste lys over.

Et teoretisk ståsted

Denne oppgaven trekker veksler på flere teoretiske innfallsvinkler. Selv står jeg i en museologisk fagtradisjon, og er inspirert av den retningen som på norsk omtales som «den nye museologien».³ Et av de vesentlige trekkene ved denne tilnærmingen er å

---

² Her bruker jeg begrepet *ytring* i ordets videste forstand.

³ Etter Peter Vergos bok *The New Museology* fra 1989.

utforske museene historisk, og noen av de viktigste verkene i denne sammenheng er Eilean Hooper-Greenhills *Museums and the shaping of knowledge* (1992), og Tony Bennetts *The Birth of the Museum* (1995), i tillegg til Anne Eriksens *Museum. En kulturhistorie* (2009) om norsk museumshistorie. Alle disse historiebøkene er et resultat av poststrukturalistiske teorier og ny museologi, med den følgen at blikket ofte er rettet mot museenes rolle og ansvar i samfunnet.

I denne fagtradisjonen finner vi den amerikanske museumsforskeren Stephen Weil, hvis teorier i denne sammenheng vil bidra med den første av totalt tre analytiske innfallsvinkler som jeg vil benytte i oppgaven. Med artikkelen «The Museums and the Public» beskriver han den revolusjonen han mener pågår i dagens museer, der forholdet mellom publikum og museum er i ferd med å endres radikalt. I dette ligger det en helomvending, der det i økende grad er publikum, og ikke museet, som har definisjonsmakten. Når denne omveltningen er fullbåren, skriver han, vil museets rolle ha endret seg fra å kontrollere til å betjene (*serve*) (Weil 1997c, 257). Med denne og flere artikler av Weil som bakgrunn vil jeg undersøke hvorvidt denne prosessen kan observeres i materialet mitt. Hvis *publikum* blir stadig viktigere, blir samlingene mindre viktige og avhending lettere?

Et annet og supplerende utgangspunkt er det som blant andre museumsteoretiker Janet Marstine presenterer i antologien *New Directions in Museum Ethics* (Marstine, Bauer og Haines 2013). *Den nye museumsetikken* springer òg ut av den nye museologien, men ønsker å utvikle en bredere forståelse av hva museumsetikk har potensial til å være dersom man tar i betraktning museenes rolle i samfunnet. Her er viktige stikkord *sosialt ansvar* og *åpenhet*, noe som forandrer gjenstandens stilling i museet (Marstine 2013). «Museum ethics of the twenty-first century does not prioritize the institution's responsibility to objects above all else» (Marstine 2011a, 7). I analysene er jeg interessert å undersøke i hvilken grad de ulike teoriene og erfaringene omkring avhending vektlegger *åpenhet* (*transparency*). Følgelig utgjør dette den andre analytiske innfallsvinkelen.

Et tredje og siste perspektiv som òg springer ut av den etiske tilnærmingen, og som jeg vil ta med meg i undersøkelsene av avhendingstematikken, er begrepet om *bærekraft* (f.eks. Merriman 2006; Campolmi 2013, 2015).⁴ En slik vinkling mener jeg har evne til å løfte fram spenningsforholdet som ser ut til å eksistere mellom prinsippet om at

---

⁴ Begrepet ble lansert i FN-rapporten *Vår felles fremtid* fra 1987, også kjent som *Brundtlandrapporten*. Her beskrives en *bærekraftig utvikling* som en endringsprosess: «Det vil si at utnyttelsen av ressurser, styring av investeringer, teknologisk utvikling og institusjonelle endringer tilpasses både dagens og framtidens behov» (Brundtland 1987, 18).

museene skal ivareta, slik vi så innledningsvis, og de ressursutfordringene som institusjonene i økende grad opplever. Skjer det for eksempel noe med synet på gjenstandene når avhending kan betraktes som en del av løsningen? Dermed har jeg presentert tre innfallsvinkler som vil bidra til å forme analysene: *publikum*, *åpenhet* og *bærekraft*. Forut for de tre analysekapitlene vil jeg aller først presentere oppgavens metodologiske og teoretiske rammeverk, i tillegg til at jeg vil gi en mer utfyllende materialpresentasjon.

Kapittel 2 | Materiale, metoder og teorier

I dette kapitlet vil jeg gi en mer inngående redegjørelse for det som utgjør oppgavens empiriske grunnlag, dens teoretiske innfallsvinkler og metodologiske rammeverk. Det innebærer en fremstilling av hvordan jeg har funnet fram til materialet og på hvilken måte jeg ønsker å analysere det for å besvare problemstillingen. Avslutningsvis går jeg dessuten inn på noen forskningsetiske og juridiske problemstillinger som jeg har måttet ta hensyn til underveis i prosessen.

Materiale | metoder og oversikt

Når jeg har brukt flere metoder for å fremskaffe kildematerialet har det vært ut fra en vurdering av hva som ville gi et bredt utvalg av de situasjonene og genrene som avhending omtales i. Ettersom de tre analysene bygger på til dels ulike kildetyper, vil jeg her presentere materialet i den rekkefølgen jeg kommer til å undersøke det.

Kapittel tre: empiriske tekstundersøkelser

I det første analysekapitlet er jeg interessert i å undersøke avhending i en internasjonal kontekst gjennom ulike tekster. Derfor har det vært nyttig å ta utgangspunkt i to større artikkelsamlinger om tematikken. Stephen Weil var redaktør for den første, *A Deaccession Reader*, utgitt av den amerikanske museumsorganisasjonen (American Association of Museums, heretter AAM) i 1997. Her ligger tyngdepunktet på Nord-Amerika, mens det i den andre, *Museums and the Disposals Debate* fra 2011, finnes bidrag fra flere andre nasjoner, slik som Finland, Storbritannia og Canada. For sistnevnte hadde Peter Davies redaktøransvar, og den er utgitt på det uavhengige forlaget Museums Etc.⁵ Artikkelen her har ofte ledet meg videre til andre fagartikler, utredninger eller stortingsmeldinger. Samlet sett danner disse grunnlaget for å analysere den teoretiske utviklingen så vel som tidligere og samtidige avhendingsdebatter i et internasjonalt perspektiv. Jeg har valgt å strukturere kapitlet slik at hvert av de landene jeg undersøker står hver for seg, fremfor oppdelt tematisk. Bakgrunnen for å gjøre det slik er et inntrykk av at nasjonale forhold i de respektive landene har vært utslagsgivende for utviklingen.

Kapittel fire: empiriske tekstundersøkelser

Med den internasjonale konteksten som bakteppe, vil jeg deretter i det andre analysekapitlet, og med en genealogisk innfallsvinkel, undersøke den historiske

---

⁵ Davies er kulturkonsulent for Canterbury City Council.

utviklingen i Norge fra 1925 til og med 2012 gjennom ulike tekster. Her har særlig Jon Birger Østbys «Museene og myndighetene: Hovedtrekk i museumspolitikken fra Hovedutvalget til museumsreformen» fra 2009 og Anne Eriksens bok *Museum. En kulturhistorie* utgitt samme år, satt meg på sporet av flere andre viktige kilder i norsk sammenheng. Museumshåndbøker, offentlige utredninger og stortingsmeldinger vil utgjøre hovedvekten av kildene i denne analysen. Den svenske etnologen Helena Hörnfeldt (2011, 239) fremholder, med henvisninger til Michel Foucault, at det er viktig å ta i betraktning at alle typer skriftlige kilder er fremkommet i en bestemt sammenheng, og at de således må tolkes som perspektivbundne. Siden jeg er spesielt interessert i å forstå dagens debatt, har det derfor vært viktig å først undersøke de historiske betingelsene som påvirker denne ut fra et problematiserende ståsted. I dette kapitlet er jeg med andre ord opptatt av å vise hvor perspektivene på avhending i nåtiden kommer fra, før jeg går videre til den siste analysen der det nettopp er dagens debatt står i sentrum for undersøkelsen.

Kapittel fem: diskursanalyse

Til slutt vil jeg i oppgavens tredje analysekapittel, med den internasjonale så vel som den historiske undersøkelsen som bakgrunn, analysere de tre siste årenes avhendingsdebatt i Norge. Kildematerialet her har hovedsakelig blitt fremskaffet ved hjelp av fire metoder, som jeg i det følgende vil presentere under egne overskrifter. Disse er dessuten gjengitt i et eget vedlegg bak i oppgaven. Ettersom en interesse for hvordan man omtaler og diskuterer tematikken har vært bakgrunnen for å utforme problemstillingen, sto en tilnærming der ytringene er den grunnleggende analyseenheten fram som et godt valg. Her vil jeg med andre ord trekke vekslers på det diskursanalytiske feltet, noe jeg mener det nokså utfyllende materialet fra de tre årene er spesielt godt egnet til. Mot slutten av dette kapitlet vil jeg gi en fremstilling av de analytiske tilgangene som jeg tar i bruk i diskursanalysen.

I | Systematiske søk i ATEKST og Google

Til kapittel fem har jeg for det første gjennomført systematiske søk i det digitale nyhetsarkivet ATEKST for perioden 01.01.13–15.04.16. Ettersom avhending innebærer flere typer handlinger slik som salg eller kassasjon, har jeg vært nødt til å kombinere varianter av ulike søkeord for å finne fram til flest aktuelle treff: *museum*, *avhending*, *kassasjon*, *salg* og *destruksjon*. Søket har vært avgrenset til alle norske kilder, herunder aviser på nett og papir, norske nettsteder og magasiner. Etter en rask gjennomlesning av de 226 treffene, sorterte jeg ut de tekstene som jeg mener kan knyttes til

avhendingsdebatten, og som kan relateres til min problemstilling, totalt 125. I tillegg til de systematiske ATEKST-søkene, har jeg gjort flere søk ved hjelp av søkemotoren Google. Her har hensikten vært å finne fram til andre typer kilder enn det ATEKST frembringer, slik som blogger, dokumenter, offentlige søknader, nettsider og faglige tidsskrift og lignende. I dette innsamlingsarbeidet brukte jeg ulike varianter av de samme søkeordene.

II | Feltarbeid: observasjoner og deltakende observasjoner

For det andre har jeg utført feltarbeid på tre seminarer i løpet av høsten 2015. Disse ble alle valgt ut på bakgrunn av en forventning om at avhandlingstematikken spesielt eller samlingsforvaltning generelt ville være blant temaene. Det første seminaret var «Det nordiske museums møtet» på Hamar. Dette seminaret arrangeres årlig i regi av Norges museumsforbund, og i 2015 ble det arrangert fra 09.-11.09.15 på Scandic Hotel på Hamar. Med over 300 deltakere fra landets museer og andre kulturinstitusjoner er dette en av de viktigste møteplassene for museumsfolk. De to andre seminarene var «Standardisering på museum: SPECTRUM og avhending» ved Norsk industriarbeidermuseum på Vemork, Rjukan den 29.09.15 og «Innsamling fra vår tid - hva, hvorfor, hvordan? - Seminar om samtid, samlinger og samfunnsrolle» på Maihaugen, Lillehammer den 17.11.15. Disse var begge mer temaspesifikke seminarer, med henholdsvis omlag 35 og 21 deltakere.

På seminarene benyttet jeg observasjon og noe deltakende observasjon som er to metoder med opprinnelse i etnologi og etnografi som etterhvert har vunnet fram innen andre deler av kultur- og samfunnsforskningen. Fra seminarene er det notatene gjort under og umiddelbart etter observasjonene som har vært mitt grunnlag for analysen. Og ut fra et diskursanalytisk rammeverk var jeg spesielt interessert i hvilke begreper og argumenter deltakerne brukte. I etnologien snakker man ofte om at man «skaper sin empiri eller sitt materiale», slik den svenske etnologen Magnus Öhlander (2011, 29) påpeker. Utsagnet gir slik jeg ser det anledning til å reflektere over hvilken type kunnskap de valgte metodene gir, i tillegg til at det bidrar til økt bevissthet om ens egen rolle i denne prosessen. Oscar Pripp (2011, 66, 130-131) problematiserer dessuten det å være til stede i egne undersøkelser ved at ryktet om dem eller andres omtale av det man gjør kan påvirke informantenes svar. I mitt tilfelle mener jeg at dette i liten grad har vært tilfellet.

III | Feltarbeid: Facebook

For det tredje har jeg gjort feltarbeid i en Facebook-gruppe. Som navnet «Samlingsforvaltning i museum og arkiv» antyder, er dette en gruppe for dem som på ulikt vis er interessert i samlingsforvaltning. Gruppen ble dannet 28.01.11 og er en såkalt

offentlig gruppe hvor man må melde seg inn for å lese, kommentere eller selv poste innlegg. Jeg ble med i gruppa mens jeg fortsatt var ansatt ved Norsk Teknisk Museum, men fattet først videre interesse for den våren 2015 – underveis i arbeidet med prosjektbeskrivelsen i forkant av denne oppgaven. Når jeg har valgt å gjøre feltarbeid her, er det ut fra en oppfatning av at de virtuelle rommene som finnes på nett deler mange fellestrekk ved de fysiske rommene hvor mennesker møtes, og at de derfor kan være like relevante i denne sammenheng (se f.eks. Garcia et al. 2009; Hyltén-Cavallius 2011, 207; Tolgensbakk 2014).⁶ Jeg har fulgt gruppa nesten daglig fra 19.06.15 til og med 15.04.16. Ved inngangen til observasjonsperioden var antallet medlemmer 885, mens det ved utgangen var omlag 1245. Antall innlegg har holdt seg på et nokså lavt nivå, med et gjennomsnitt på 1-3 innlegg i uka. Og ettersom jeg utelukkende har vært interessert i innlegg som omhandler avhending og avhendingsrelaterte temaer, har det ikke resultert i et stort og uhandterlig materiale. Innleggene hatt ofte vært basert på konkrete problemstillinger ved et museum som vedkomne har ønsket innspill på fra andre gruppemedlemmer. Min observasjon har hatt karakter av «flue på veggen» eller det som på engelsk betegnes som en *lurker*: en som i denne sammenheng er del av et sosialt nettsted uten selv å ytre seg (Nielsen 2006; referert i Tolgensbakk 2014, 12). De innleggene jeg har brukt i analysen har blitt kopiert over i et tekstbehandlingsprogram, hvor alle personopplysninger har blitt fjernet før lagring.

IV | Radio og TV

Mens søkene i ATEKST og Google representerer et systematisk innsamlet materiale, er radio- og TV-innslag mer tilfeldig. Ofte har omtale av disse innslagene, enten i Facebook-gruppa eller i andre medier satt meg på sporet av dem. Alle innslagene har deretter blitt transkribert for slik å kunne gjengis i analyseteksten.

Teoretiske innfallsvinkler 1 | Museologisk teori

I hvert av de tre analysekapitlene vil jeg ta i bruk tre teoretiske innfallsvinkler som alle kan betraktes i forlengelsen av den nye museologien. Her vil jeg først gå nærmere inn på Weils tanker om en revolusjon i museene der *publikum* får en stadig større rolle. Deretter presenterer jeg de to begrepene *åpenhet* og *bærekraft* fra den nye museumsetikken. Sammen mener jeg disse utgjør teoretiske innfallsvinkler som kan bidra til å vise hvordan endringer i forholdet mellom museum og samfunn får følger for synet på avhending.

---

⁶ Se Hyltén-Cavallius 2011, 205 for omtale av diskusjonen omkring begrepet «virtuelt» versus «faktisk».

En revolusjon i museene

Den første teoretiske betraktningen som det vil være nyttig å se avhendingstematikken i lys av, er den Weil presenterer i artiklene «The Museum and the Public» fra 1997 og «From Being about Something to Being for Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum» fra 1999. I følge ham er museene midt inne i en omfattende endringsprosess der de beveger seg fra en posisjon som innadvendte, samlingsorienterte og kunnskapsdoserende institusjoner, til en der *publikum* står i fokus, og der kunnskapsproduksjonen skjer i interaksjon med museets besøkende. I denne prosessen endrer følgelig også maktforholdet mellom museet og offentligheten seg. Weil er langt fra alene om denne observasjonen. Vi finner den for eksempel igjen i det Hooper-Greenhill (1992, 2000) betegner som et såkalt «post-museum». Denne karakteristikken springer ut av argumentet om at museenes fortsatte legitimitet som samfunnsinstitusjoner er avhengig av et revidert syn på hvilken rolle gjenstandene spiller i og for museene. Eller hos Knell (2004, 10-11), som mener man må tenke nytt og annerledes om hva det å samle er, hva man skal samle og hvorfor.

Over three decades, what the museum might be envisioned as offering to the public has grown from mere refreshment (the museum as carbonated beverage) to education (the museum as a site for informal learning) to nothing short of communal empowerment (the museum as an instrument for social change). (Weil 1999, 236)

I artikkelen fra 1999 peker Weil på flere årsaker til denne endringen. Han mener blant annet at den store oppblomstringen av museer i etterkrigstidens USA på sikt har ført med seg store kostnader i form av offentlig støtte. Dette har i sin tur ført til at museene i økende grad blir bedt om å skaffe stadig større deler av inntektene fra andre kilder. Og i dette nye klimaet må museene se til sponsorer som ofte ser besøkstallene som det fremste suksesskriteriet. Dermed blir publikums interesser satt i fokus, og samlingene trenges i bakgrunnen (Weil 1999, 232). I tillegg mener han de store museumsorganisasjonene, herunder ICOM og det amerikanske museumsforbundet (AAM), har lagt føringer som har resultert i en sterkere fokusering på publikum. Her viser han til publikasjonen *Museums for a New Century* fra 1984, hvor AAM erklærte at utdanning var museenes fremste formål. I tillegg har de to organisasjonene i økende grad vektlagt at museene skal yte mer aktiv service til sitt publikum, noe som på sikt har bidratt til holdningen om at museene har en spesiell posisjon for å fremme sosiale endringer (Weil 1999, 234-236). «If our museums are not being operated with the ultimate goal of improving the quality of people's lives, on what [other] basis might we possibly ask for public support?», spør Weil (1999, 242) seg.

Dersom det er slik at museene går fra å være til for gjenstandene til å bli til for publikum, får det følger for hvordan man snakker om avhending?

Et utvidet etikkbegrep for museene

Nært beslektet med Weils tanker om en ny vending i museene, finner vi det som betegnes som «New museum ethics» eller *den nye museumsetikken*. I spissen for denne utviklingen står blant andre museumsteoretiker Janet Marstine, som har vært redaktør for to sentrale utgivelser om museumsetikk de siste årene, henholdvis *The Routledge Companion to Museum Ethics* fra 2011 og *New Directions in Museum Ethics* som ble utgitt i 2013.

Marstine hevder at den erkjennelsen som den nye museologien bidrar til, bør resultere i endringer i museenes praksis. Gjenstandene i et museum er mer enn bare ting; gjennom dem kommuniserer museene fortellinger som bidrar til å konstruere nasjonale identiteter og å legitimere enkeltgrupper i samfunnet (Marstine 2006, 2). Og i kraft av å være samfunnsinstitusjoner følger det et moralsk ansvar: «Museums are not neutral spaces that speak with one institutional, authoritative voice. Museums are about individuals making subjective choices», skriver Marstine (2006, 2).

Men hva skiller så den nye museumsetikken fra den tradisjonelle? Når man i denne sammenheng snakker om «en tradisjonell etikk», er det de museumsetiske reglene man henviser til. Tidligere direktør ved Manchester Museum, Tristram Besterman (2011), sporer i likhet med flere forløperen for den tradisjonelle museumsetikken til begynnelsen av 1900-tallet. Da begynte for alvor utviklingen av det som med tid skulle bli til formaliserte og nedskrevne retningslinjer for dem som har sitt virke i museene. Hovedformålet var å tilby et klart rammeverk som gikk utover det rent juridiske, og i dette arbeidet ledet USA an. I 1925 var AAM den første museumsorganisasjonen til å definere de etiske prinsippene som ligger til grunn for ideen om at museet skal tjene samfunnet og fellesskapet (Hein 2000, 93; Besterman 2011, 433). I dag er museer nasjonalt og internasjonalt tilsluttet ICOMs museumsetiske regelverk som ble enstemmig vedtatt første gang i 1986 av organisasjonens 15. generalforsamling i Buenos Aires.⁷

Den tradisjonelle museumsetikken, som har spilt en viktig rolle i profesjonaliseringen av museene, bygger på antakelsen om en felles konsensus mellom museumsfolk. Mens denne samstemmigheten kan bidra til å tydeliggjøre etiske prinsipper

---

⁷ Senere har regelverket gjennomgått større og mindre endringer, først og fremst ved den 20. generalforsamlingen i 2001, og deretter ved siste revidering i 2004. I norsk oversettelse kom reglene først i 1991. Den gang ble de utgitt som en del av et kompendium sammen med vedtektene til Norsk ICOM, og her var den engelske originalteksten gjengitt i sin helhet. Siden har regelverket blitt trykket som egen utgivelse i 2001, i 2006 som ABM Skrift #29 og i 2011 i samarbeid med Norsk Kulturråd (heretter Kulturrådet). I opplaget fra 2011 var den engelske originalteksten dessuten inkludert igjen. Den hittil siste utgaven kom i 2014.

og å ensrette ulike beslutningsprosesser, har flere hevdet at den mangler det teoretiske engasjementet og dynamikken som ville gjort den mer anvendelig i en sammensatt museumshverdag (Marstine, Bauer og Haines 2013, xvii). Som en følge har flere etterspurt en mer nyskapende tenkning rundt hva museumsetikk kan være, men lenge manglet et felles plattform. Med publikasjoner som *New Directions in Museum Ethics* (Marstine, Bauer og Haines 2013) er dette i ferd med å endre seg. Antologien føyer seg inn som en del av denne nyorienteringen av museumsetikken, som er tilpasset 2000-tallets syn på hva et museum er og hvilket institusjonelt ansvar det har. I følge Marstine (2011a, 20) er den nye museumsetikken ikke kun et ideal, den handler om sosial praksis - en der museene er moralske aktører (*agency*) - noe som gjør at den kan betegnes som en utvidelse av etikkbegrepet. I denne nye etikkdiskursen, er det ifølge Marstine (2011b, xxiii, 10) tre måter som museene kan hevde sitt moralske ansvar på: gjennom å ta *sosialt ansvar (social responsibility)*, å vise *åpenhet (transparency)* og ved *beskyttelse (guardianship)* av samlingene.

To av disse har særlig relevans for avhendingstematikken, og det første begrepet, *åpenhet*, låner Marstine fra en større global trend - en åpenhetens tidsalder - som hun kaller det. Når hun så setter det i sammenheng med museenes praksis innebærer det ikke bare at museene skal «la sløret falle», det innebærer også «[...] a delicate dance between exposure and withholding» (Marstine, Bauer og Haines 2013, xix). Denne dyptgripende åpenheten (*radical transparency*) har potensial til å skape et rom for konstruktiv kritikk så vel som en omfordeling av museets makt og ressurser.

Radical transparency is a liberatory antidote to the assumed alignments and readability of knowledge. Radical transparency not only describes but also analyses behavior and considers its significance. It is a mode of communication that admits accountability - acknowledgement and assumption of responsibility for actions. (Marstine 2011a, 14)

I følge Marstine er dette med på å gjøre grensene mellom museene og deres besøkende porøse (*porous*). Der man kunne ha sagt «å viske ut grensene» er bruken av *porøs* med på å få fram at grensene mellom museet og dets besøkende fortsatt eksisterer. De små hullene som er med på å gjøre disse skillelinjene porøse, gjør det mulig for makt, ideer og verdier å passere begge veier (Marstine, Bauer og Haines 2013, xix). Det er en frigjørende praksis hvor museet i kontakt med omverdenen kommuniserer hva det står til ansvar for. Og når det gjelder avhendingsprosesser fremholder Marstine at det er helt avgjørende med åpenhet for å ivareta museets tillit og unngå at det oppstår mistanke og forvrengte versjoner av hva som har skjedd (Marstine 2013, 7).

Begrepet om *beskyttelse* gir også et interessant perspektiv i denne sammenheng ettersom det ser forbi museenes juridiske eierskap til gjenstandene. Det handler om en betraktningssmåte hvor dette er underordnet. «As an ethical position, guardianship embraces the contingent nature of heritage» (Marstine 2011a, 18). I tillegg fremmer beskyttelses-begrepet en etikk der bærekraft er en verdi som står sentralt, i kontrast til den stadige akkumuleringen av gjenstander.⁸ Det er et ideal som oppfordrer til gjennomtenkte, fornuftige innsamlingsplaner og avhendingspraksiser, mener Marstine (2011a, 19). Av den grunn er *bærekraft* det andre perspektivet jeg ønsker å ta med videre fra den nye museumsetikken. I samfunnet forøvrig snakkes det i økende grad om vårt felles ansvar for å leve og forbruke mer bærekraftig, og i museumsforskningen finner vi at begrepet også knyttes til samlingsforvaltning (se Merriman 2006; Campolmi 2015). Tidligere museumsdirektør og forfatter Robert R. Janes uttrykker det slik:

It's as if the museum community is in an everlasting state of denial - continuing to collect with no heed to the consequences of elite self-interest, the inability to keep pace with the meaning of objects, disappearing expertise, and the enormous cost of keeping collections forever in accordance with rigorous professional standards. This is nothing short of nonsensical, and reflects the unrivalled status of collections as the museum's most sacred cow. (Janes 2009, 88)

Og tar man i betraktning den paradigmatisk endringen fra samlings-sentrerte til publikumsorienterte museer, slik Weil omtaler, er det oppsiktsvekkende at samlingene stadig fortsetter å vokse, mener Janes (2009, 84-85). «[...] it must be reiterated that the vast majority of museums collections continue to grow with virtually no self-imposed limits, while simultaneously deteriorating. How does one deal with this blatant incongruity?» (Janes 2009, 90).

I analysene av norske forhold vil jeg altså, i tillegg til åpenhets-perspektivet, være spesielt interessert i kilder som kan brukes til å si noe om museenes teorier om og konkrete erfaringer på dette området. Er det for eksempel slik at ressursutfordringene er del av argumentasjonen når museene snakker om avhending? Og hvilke andre aspekter knyttes de i så fall sammen med?

Dermed er det tre innfallsvinkler som jeg vil undersøke avhendingstematikken i lys av: *publikum, åpenhet og bærekraft*. Disse tar jeg alle med inn i tre ulike undersøkelser: i den første settes den internasjonale konteksten i søkelyset, i den andre undersøkes norske teorier og erfaringer i en historisk kontekst. Og til sist vil jeg i en tredje undersøkelse

---

⁸ I britisk museumssektor bruker man gjerne «stewardship» - forvaltning - fremfor «guardianship» (se f.eks. Museums Association 2015a, 7).

analysere de siste års ytringer om avhending ut fra et diskursanalytisk rammeverk, som jeg i det følgende skal gjøre rede for.

Teoretiske innfallsvinkler 2 | Diskursanalyse

Ettersom målsettingen med analysen i kapittel fem er å undersøke pågående debatter om avhending i Norge, har jeg ansett det teoretiske og metodologiske rammeverket som *diskursanalysen* utgjør for å være et godt utgangspunkt. Når jeg har valgt å benytte et så spesifikt begrepsapparat kun i dette kapitlet, må det ses i sammenheng med materialets karakter, som i dette tilfellet er nokså utfyllende for de tre årene det er snakk om.

Materialet for kapittel tre og fire vil jeg derimot hevde at er mindre egnet for en så grundig analyse som jeg har ønsket å gjøre i kapittel fem. Likevel kan også disse to betegnes som undersøkelser av diskurs. Og spesielt den historiske delen om norske forhold vil trekke veksler på den genealogiske analysen, der jeg framfor noe er interessert i å undersøke den norske avhendingsdebattens opphav, med andre ord dens historiske mulighetsbetingelser.

Som flerfaglig forskningstradisjon studerer diskursanalysen språklige enheter ytret i en gitt kontekst. Altså står språkets rolle i den sosiale konstruksjonen av verden sentralt, noe som innebærer at teorier om hva verden er og hvordan vi kan ha kunnskap om den ligger til grunn. Dette medfører at de teoretiske modellene og metodologiske retningslinjene som presenteres henger uløselig sammen (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 11-12). En fundamental oppfatning innenfor diskursanalysen er dessuten at språket aldri er et nøytralt medium fordi brukeren alltid har et bestemt perspektiv på verden (Winther Jørgensen og Phillips 1999; Wodak og Meyer 2009). Ettersom det trolig er flere og til dels motstridende interesser blant dem som deltar i diskursen, er det interessante hva slags argumenter som framsettes og hvordan disse inngår i ulike prosesser av verditilskrivning.

I det mangefasetterte feltet som denne forskningstradisjonen etterhvert utgjør, er det særlig Ernesto Laclau og Chantal Mouffes *diskursteori*, dernest begreper hentet fra Norman Faircloughs tilnærming til *kritisk diskursanalyse* som vil bli viktig i denne analysen.⁹ Når jeg velger å kombinere elementer fra to forskjellige diskursanalytiske retninger er det fordi jeg mener det vil bidra til å løfte fram særegenheter ved diskursen. I det følgende gir jeg en kort fremstilling av de forskningshistoriske felt som diskursanalysen

---

⁹ Her bruker jeg den merkelappen eller begrepet som de danske diskursteoretikerne Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips (1999) bruker i sin omtale av Laclau og Mouffes diskursanalytiske retning.

skriver seg ut fra. Deretter gjør jeg rede for min forståelse av de to valgte tilgangene, og presenterer det begrepsapparatet som vil anvendes i kapittel fem.

En kort bakgrunn om diskursanalyse

Når statsviter Iver B. Neumann (2002, 18) skisserer de historiske betingelsene som muliggjorde diskursanalysen, trekker han fram strukturalismen, *Annales*-skolen og *Frankfurter*-skolen. De tre kunnskapsstradisjonene foregriper med andre ord diskursanalysen, men jeg vil her konsentrere meg om strukturalismen, og den senere kritikken mot den, siden dette danner det mest relevante bakteppet for de diskursanalytiske tilgangene som jeg kommer til å anvende.

I diskursanalysen står det å studere hvordan objekter og subjekter konstitueres i søkelyset, og språket er derfor blant de fremste studieobjektene. Her betraktes ikke språk som et uproblematisk system i den forstand at det er ensbetydende og konsekvent, men som et sosialt system med en egen logikk som fungerer virkelighetskonstituerende for oss. Logikken man tillegger språket må derfor betraktes som relasjonell, og det er her den saussureske tradisjonen kommer inn i bildet. Ferdinand de Saussure, grunnleggeren av moderne lingvistikk, betraktet språket som et system av relasjoner, en betraktning som utgjør en sentral mulighetsbetingelse for diskursanalysen (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 19; Neumann 2002, 18). «The content of a word is determined in the final analysis not by what it contains but by what exists outside of it» (Saussure [1915] 1986, 114). I en slik språkforståelse får tegn sin betydning ved å stå i et forhold til og være forskjellig fra andre tegn. Derfor brukes gjerne metaforen med et fiskenett der alle knutene står i et fastsatt forhold til hverandre, når en forsøker å gi et bilde av de Saussures forståelse av språket (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 20, 35).

Strukturalismen som senere vokste fram var blant annet inspirert av de Saussure, og fremholdt at man for det sosiale kunne avdekke et skjult, relasjonelt system som var avgjørende for hvordan sosiale samhandlingsmønstre kunne manifesteres. I fortsettelsen fikk spesielt den russiske språkfilosofen Mikhail Bakhtin en viktig rolle ettersom han, i motsetning til den lingvistiske vitenskapen som de Saussure representerte, vektla det han kalte de dialogiske relasjonene mellom ord, tekster og mennesker – altså den sosiale dimensjonen (Neumann 2002, 19). Et bakhtinsk begrep, som vil bli viktig i oppgavens diskursanalyse er *intertekstualitet*, som Fairclough – via Julia Kristeva – tar i bruk i sin diskursanalytiske tilgang.¹⁰ Med *intertekstualitet* siktet Bakhtin til det at ytringer

---

¹⁰ I diskursteorien til Laclau og Mouffe får begrepet om *artikulasjon* en lignende teoretisk effekt som *intertekstualitet*.

nødvendigvis står i dialog med andre ytringer som har kommet forut for dem selv (Bakhtin 1981, 421, sitert i Neumann 2002, 20).

Diskurs - en definisjon

I dagligtale og vitenskapelige tekster brukes begrepet *diskurs* ofte uten noen nærmere definisjon, noe lærebøker i diskursanalyse ofte bemerker innledningsvis (f.eks. Winther Jørgensen og Phillips 1999; Neumann 2002). Jeg vil derfor i korte trekk ta for meg *diskurs* forstått som analyseobjekt, slik avhendingsdiskursen vil være i det siste analysekapitlet.

Begge de analytiske tilgangene som jeg vil gjøre bruk av, spesielt Laclau og Mouffe, har røtter i Foucaults tenkning, men tar også avstand fra ulike deler av teorien. De danske diskursteoretikerne Marianne Winther Jørgensen og Louise Philips (1999, 21) beskriver Foucaults diskursteori som del av hans *arkeologi*. Her gjengir de definisjon av diskurs slik den han fremstilte den i *L'archéologie de savoir (Kunnskapens arkeologi)* fra 1969: «Vi vil kalde en gruppe af ytringer for diskurs i det omfang, de udgår fra den samme diskursive formation [... Diskursen] består af et begrænset antal ytringer som man kan definere mulighedsbetingelserne for» (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 22). Selv om begge tilgangene jeg har valgt for oppgavens diskursanalyse følger Foucaults forståelse av diskurs som noe som setter grenser for hva som gir mening, bryter de begge med hans syn som heller mot å identifisere kun ett kunnskapsregime - *episteme* - i hver historiske epoke (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 22).

I den senere, *genealogiske* fasen av forfatterskapet utviklet Foucault en teori som fremfor å se agenter og strukturer som de primære kategoriene, fokuserte på *makt*. Her forstår han ikke makt-begrepet utelukkende som noe undertrykkende, men det som konstituerer diskurser, kunnskap, kropp og subjektiviteter - selve mulighetsbetingelsen for det sosiale.¹¹ Laclau og Mouffe er blant dem som viderefører dette synet på makt. (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 22-23).

Foucault presenterer dessuten det som forståelsen av *subjektet* i diskursanalyse er basert på, og selv om de forskjellige analytiske tilgangene utvikler egne subjektbegreper ser de alle subjektet som skapt i diskurser. En vesentlig forskjell eksisterer imidlertid mellom Fairclough og Laclau og Mouffe når det gjelder synet på forholdet mellom struktur og aktør. Mens sistnevnte følger Foucault som hevder at individet er determinert av strukturene, er den kritiske diskursanalysen - her representert ved Fairclough - mer av den oppfatningen at folk bruker diskurser som en ressurs for å skape nye ytringer.

---

¹¹ Dette kommer til uttrykk i verk som *Surveiller et punir: Naissance de la Prison (Overvåkning og straff. Det moderne fengsels historie)* fra 1975.

(Winther Jørgensen og Phillips 1999, 24-27). I det følgende går jeg nærmere inn på det begrepsapparatet som jeg henter fra de to tilgangene, og presiserer min egen forståelse av diskurs.

Laclau og Mouffes diskursteori

Diskursteorien til de politiske teoretikerne Ernst Laclau og Chantal Mouffe ([1985] 2001) kan betegnes som blant de mer «rene» poststrukturalistiske tilgangene til diskursanalyse. Deres teori hevder nemlig at diskursen konstituerer den sosiale verden, og at betydninger endres fordi språkets natur er grunnleggende ustabil. Her anser man ingen diskurser for å være lukkede enheter, men snarere at de omformes i kontakten med andre diskurser. Av den grunn er nøkkelordet i teorien *diskursiv kamp*, og i disse kjemper de forskjellige aktørene for at deres utsagn og praksiser skal vinne fram - oppnå hegemoni - og på den måten fungere virkelighetskonstituerende (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 15; Neumann 2002, 18). Å kartlegge kampene mellom ulike diskursive konstitusjoner blir det fremste formålet med diskursanalysen.

Slik jeg forstår Laclau og Mouffes diskurs-begrep, sett i lys av at de ikke skiller mellom diskursive og ikke-diskursive sosiale praksiser, så er diskursen fullt ut konstituerende for vår tilgang til verden. Deres teori er en forening av elementer fra henholdsvis marxisme, strukturalisme og poststrukturalisme, og hele det sosiale felt ses som et nett av betydingsdannelsesprosesser (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 35). Når diskursteorien omtales som poststrukturalistisk er det blant annet her, i teorien om betydingsdannelse, at de slutter seg til kritikken som ble rettet mot strukturalismens språkforståelse. Der man i tradisjonen etter de Saussure forsto forholdet mellom det talte språk og virkelighet som tilfeldig, har man i poststrukturalismen forlatt det skarpe skillet mellom *langue* og *parole*, så vel som oppfattelsen av språket som en uforanderlig struktur. Her kan tvert om diskursene konstituere verden på ulike måter - noe som gjør fiskenett-metaforen mindre anvendbar (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 18-20). I fortsettelsen er det nettopp denne forståelsen av diskurs jeg har valgt å forholde meg til.

I tillegg til forståelsen av diskurs som en fastleggelse av betydning innenfor et bestemt domene, vil *forankringspunkter* (*nodal points*), *flytende betegnere* (*floating signifiers*) og *det diskursive felt* (*field of discursivity*) være viktige begreper fra Laclau og Mouffes diskursanalytiske retning.¹² Deres tilnærming er basert på å identifisere

---

¹² Jeg har valgt å bruke oversettelsen *forankringspunkter* (etter Neumann 2002, 65) fremfor *nodalpunkter* fra det engelske «*nodal points*», da førstnevnte etter min mening legger tilrette for en mer intuitiv forståelse av begrepet på norsk.

hovedtemaer i diskursene - *forankringspunkter* - for deretter å undersøke hvorledes disse er knyttet til *flytende betegnere*. Sistnevnte beskriver elementer som i særlig stor grad er åpne for forskjellige meningstilskrivelser, men som i relasjon til et bestemt forankringspunkt får sin betydning fastlagt (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 36-37; Laclau og Mouffe [1985] 2001, 105-111).

Når en diskurs alltid konstitueres i forhold til det den utelukker, bringer dette oss til *det diskursive felt*, eller det som Winther Jørgensen og Philips (1999, 37) i sin omtale på dansk kaller *det konstitutive ydre*, altså alle de mulighetene for andre betydninger som diskursen utelukker. På dette området kritiserer de danske teoretikerne diskursteorien; de mener begrepet er uklart ettersom det potensielt omfatter «[...] et temmeligt ustrukturert hav af al mulig betydningsdannelse...» (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 37). Denne uklarheten gjør at jeg i stedet vil ta i bruk Faircloughs begrep *diskursorden*, som i motsetning til Laclau og Mouffes *diskursive felt*, har en mer konkret avgrensning.

Begreper fra Faircloughs kritiske diskursanalyse

Det medfører alltid en viss risiko å låne begreper fra en teoretisk tilnærming til bruk i en annen, selv om de er beslektet. Når det gjelder de begrepene jeg anser som hensiktsmessig å låne fra Fairclough, er det viktig å bemerke at hans tilnærming innebærer at *diskursen* kun er ett av flere aspekter ved enhver sosial praksis, i kontrast til diskursteoriens fravær av et slikt skille.¹³ Fairclough (2001, 122) skiller mellom diskursiv praksis og annen sosial praksis, slik at hans diskursbegrep kun omfatter tekst, tale og andre semiologiske systemer. I *kritisk diskursanalyse* inngår i stedet den diskursive praksisen i et dialektisk forhold til andre sosiale praksiser, som sammen konstituerer vår omverden (Fairclough og Wodak 1997; Winther Jørgensen og Phillips 1999, 28; Wodak 2001, 65-66).

Det er spesielt to begrepslån fra Fairclough som jeg mener vil styrke diskursanalysen ved å bidra til mer konkrete avgrensinger: *intertekstualitet* og *diskursorden*, fremfor diskursteoriens begreper om *artikulasjon* og *det diskursive felt* (Laclau og Mouffe [1985] 2001, 105, 111). Det første begrepet, *intertekstualitet*, er som jeg allerede har vært inne på, et lån fra Bakhtin via Kristeva. Når Fairclough tar det i bruk er hovedinteressen å undersøke endring. Ved å fokusere på hvordan en konkret ytring alltid peker tilbake på tidligere diskursive struktureringer, kan man se at diskurser reproduseres i

---

¹³ I følge forfatterne er dette skillet mellom diskursive praksiser og andre sosiale praksiser et spor av den mer tradisjonelle marxisme i Faircloughs teori, og det gjør den kritiske diskursanalysen mindre poststrukturalistisk enn Laclau og Mouffe (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 15).

de tilfellene der ingen nye elementer blir innført, og hvordan de forandres gjennom nye sammensetninger (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 15).

Det andre, *diskursorden*, bruker han for å beskrive forskjellige diskurser som delvis konkurrerer om å være virkelighetskonstituerende innenfor samme sosiale domene. Poenget, i følge Fairclough (2008, 122), er å sette i søkelyset på relasjonene mellom forskjellige diskurstyper i ordenen. Når det gjelder materialet mitt vil det for eksempel være interessant å undersøke forholdet mellom ytringer om avhending innad i museumssektoren kontra ytringer i media, og hvorvidt det er en grense mellom dem. Det gjør det dessuten nyttig med et tredje begrepslån fra Fairclough: *genre*. Med genrebegrepet er hensikten å tydeliggjøre at det for eksempel er forskjeller i språkbruken mellom et avisintervju og en fagtekst (Fairclough 2008, 122-123). Det gjør det også mulig å undersøke hva som vektlegges ved ulike kommunikative begivenheter. Hvilke problemstillinger blir formidlet på et fagseminar? Og skiller de seg fra dem som presenteres i løpet av en radiodebatt?

Forskningsetiske og juridiske hensyn

Ettersom deler av materialet mitt er basert på observasjoner av levende mennesker, har det vært nødvendig å ta i betraktning flere forskningsetiske problemstillinger, slik som at prosjektet ikke skal være en ulempe for dem det gjelder (NESH 2016, 16).¹⁴ Da jeg kom fram til at jeg ønsket å gjennomføre feltarbeid i form av observasjoner på seminarer og Facebook, søkte jeg Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) for tillatelse til dette. I søknaden ba jeg om lov til å gjøre mine observasjoner uten å informere deltakerne med begrunnelse i at jeg anså personvernulempen som liten ettersom materialet ville bestå av opplysninger som den observerte selv har gjort offentlig kjent. I NSDs behandling av søknaden i juli 2015 ble jeg unntatt informasjonsplikten. Slik jeg vurderer det har oppgaven en tematikk som først og fremst vil være av interesse for den gruppen som selv har blitt satt i søkelyset. Det er min hensikt å påse så langt det lar seg gjøre at hensynet til mine forskningsobjekter går foran mine egne.

---

¹⁴ De nasjonale forskningsetiske komiteene for samfunnsforskning og humaniora (NESH) vedtok de *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi* første gang i 1993. Siden har de blitt revidert flere ganger, sist i april 2016. Det er disse jeg refererer til her. NESH har dessuten hatt *Etiske retningslinjer for forskning på internett* siden 2003. I desember 2014 lanserte de oppdaterte retningslinjer, og det er disse jeg har forholdt meg til.

Kapittel 3 | Analyse: Avhendingens kontekster

Foregangsland, tidligere forskning og praksis

For a long time, we were creating museum institutions, so acquiring and building collections was booming. [...] Now the museum community is moving into a different phase of its history, and in Europe, deaccessioning is becoming more and more common with the economic situation.¹⁵

I det følgende vil jeg undersøke det man i forskningslitteraturen ofte fremstiller som foregangsland eller pionerarbeid innen praktiske og teoretiske tilnærminger til avhending. Analysen vil ta utgangspunkt i et skriftlig materiale som består av fagartikler så vel som museumspolitiske utredninger og rapporter, og som jeg gjorde rede for i forrige kapittel, er jeg spesielt interessert i aspekter som tematiserer *åpenhet*, *bærekraft* og *publikums rolle*, og vil belyse dette der det er relevant. Siden vil dette mangfoldet av teorier og konkrete erfaringer danne bakteppet som de norske forholdene kan holdes opp mot. For museums-Norge eksisterer tross alt ikke i et vakuum, men i et gjensidig påvirkningsforhold som del av et stort og internasjonalt museumsmiljø, der nasjoner som Storbritannia, Nederland, USA og Canada er viktige, ikke minst når det gjelder arbeidet med avhending. Og selv om andre lands erfaringer ikke alltid lar seg overføre til norske forhold grunnet ulik lovgivning, kulturpolitikk og historieførløp, har de like fullt krysset landegrensene og tidvis fungert som utgangspunkter for arbeidet i den norske sektoren. Blant de nordiske landene finnes det i tillegg en prinsipiell likhet i hvordan den grunnleggende kulturpolitikken er utformet. Derfor vil jeg avslutningsvis se nærmere på de erfaringer som Finland, Danmark og Sverige enten har gjort eller er i ferd med å gjøre seg.

1 | Nederland

Nederlandske Deltaplan voor Cultuurbehoud (Deltaplan for Preservation of Cultural Heritage) står uten tvil i en særstilling når det gjelder praktisk og systematisk arbeid med avhending. Som vi siden skal se i analysene av norske forhold, er de nederlandske erfaringene tilstedeværende i norske museumspolitiske dokumenter så fort man beveger seg inn på spørsmål rundt prioritering i samlingene og avhending som et praktisk grep.

---

¹⁵ France Desmarais (director of programs and partnerships i ICOM), intervjuet i *New York Times* 07.04.15 (Siegal 2015).

Politisk vilje og et skippertak for framtida

Nederland, som tidligere var kjent for et svært høyt antall museumsinstitusjoner, initierte på slutten av 80-tallet et storstilt prosjekt i to deler. Først skulle man kartlegge tilstanden til de om lag 900 museumssamlingene i landet, dernest utvikle en strategi for å komme ajour med etterslepet i konserverings- og katalogiseringsarbeidet innen år 2000.¹⁶ En av de fremste målsetningene med planen var at den skulle fjerne behovet for lignende skippertak i framtida gjennom *forebyggende konservering*.¹⁷ Etter Deltaplan skulle museene dessuten ha en innsamlingspolitikk og utbedrede bevaringsforhold som kunne sikre mer bærekraftige institusjoner inn i framtida. Resultatet er at avhending i større grad betraktes som en vesentlig del av samlingsforvaltningen i dagens Nederland (Cannon–Brookes 1993, 304ff.; Talley Jr. 1999, 11-12; Merriman 2008, 15).

Veien fram mot Deltaplan og de påfølgende nasjonale retningslinjene for avhending ble lagt allerede på slutten av 70-tallet, i en tid da den nederlandske sektoren gradvis fikk øynene opp for omfanget av etterslepet som fantes omkring i landets arkiver og museer. I 1980 ble restansene tallfestet i en nokså nedslående rapport. Det nederlandske instituttet for samfunnsforskning anslo restanser tilsvarende 70 000 årsverk (De Bruin 2004, 356). Og da den nederlandske riksrevisjonen åtte år senere leverte en vel så kritisk evaluering av de 17 nasjonale museene, ble saken for alvor løftet opp på et nasjonalpolitisk nivå.¹⁸ Rapporten pekte på manglende oversikt over samlingene, mangelfull informasjon om enkeltobjekters lokalisering, dårlige oppbevaringsforhold, og i flere tilfeller uklarhet rundt eierskapet til gjenstandene. Resultatet kom imidlertid ikke som noen overraskelse på museene. De hadde siden 70-tallet blitt oppfordret fra statlig hold til å satse på tiltak for å øke besøkstallene, og den lidende part i dette initiativet hadde blitt museenes dokumentasjons- og bevaringsarbeid (Cannon–Brookes 1993, 303).

---

¹⁶ I 2006 var antallet 873 (Bodenstein 2011, 602) og i 2013 hadde det sunket til 799 (Statistics Netherlands 2015).

¹⁷ Begrepet *forebyggende konservering* brukes om tiltak som har til hensikt å kontrollere gjenstandenes omgivelser, både hvordan de oppbevares og hvordan de håndteres. Hensikten er å redusere nedbrytende og ødeleggende faktorer (se f.eks. Hernes et al. 1995, 59)

¹⁸ I følge Talley Jr. var Deltaplan resultatet av en smitteeffekt som følge av større oppmerksomhet om klimaendringene. Prosjektet fikk navnet Deltaplan etter *Zeeland Delta Works* - redningsplanen fra 1953 som beskytter det lavtliggende landet mot havet ved hjelp av sluser, demninger og stormbarrierer (Talley Jr. 1999, 11-12). Navngivningen blir også beskrevet som en indikasjon på engasjementet som det på det tidspunktet ansvarlige departement brakte med seg inn i kampen mot den nederlandske kulturarvens forfall (De Bruin 2004, 357). Og prosjektet kom ikke alene, men var kun én av flere «reformer» i en periode hvor nederlandsk kulturpolitikk gjennomgikk endringer på flere områder, blant annet når det gjaldt finansieringen av og autonomien til nasjonalmuseene (*rijksmuseum*) (Bodenstein 2011, 595, 602).

Ettersom kartleggingsarbeidet skred fram i løpet av 1989-90, ble det tydelig at forholdene ikke var stort bedre i de omkring 800 lokal- og distriktsmuseene. I kjølvannet av riksrevisjonens rapport og undersøkelser som fulgte, lanserte man i 1990 Deltaplan: redningsaksjonen for den nederlandske kulturarven, som man til dags dato ikke har sett sidestykket til i noe annet land. I prosjektets første fase skulle museene arbeide med å skaffe seg oversikt over samlingene ved å kategorisere objektene etter naturhistorisk eller kulturhistorisk verdi (Cannon–Brookes 1993, 303; NOU 1996:7, 107; De Bruin 2004, 357).

Flere har trukket fram spesielt ett kriterium for å forklare Deltaplans store gjennomslagskraft politisk sett: erkjennelsen av at det eksisterende systemet for å ivareta den nasjonale kulturarven hadde havarert, og at ansvaret for å sikre en bedre bevaring for framtidige generasjoner lå hos styresmaktene (Cannon–Brookes 1993, 304; Talley Jr. 1999, 11). Etter regjeringsskiftet i 1990 skulle det likevel en betydelig innsats til, denne gang fra museenes side, før ekstra bevilgninger øremerket dokumentasjons- og konserveringsprosjektene var på plass. Slik ble det samlet sett bevilget tilsvarende 1,4 milliarder norske kroner. «These funds [...] did not just drop out of the national treasury like manna from heaven», skrev den amerikanske kunsthistorikeren M. Kirby Talley Jr. (1999, 11) senere om de politiske prosessene som ledet opp til finansieringen av Deltaplan. Som prosjektkoordinator for konservering og restaurering i det nederlandske kulturdepartementet spilte han en sentral rolle. Blant annet utarbeidet han de fire kategoriene for prioritering og verdsetting – selve hjørnesteinen i Deltaplan.

Deltaplans fire kategorier for kvalitetsvurdering

I Deltaplans kategorier for vurdering av samlingene beskriver kategori A gjenstander som har høyest verdi i samlingene, mens gjenstander i B-kategorien er viktige enten i kraft av å ha høy representasjonsverdi eller fordi proveniensen er av betydning. I følge Talley Jr. (1999, 13) er dette ofte gjenstander som står utstilt. Om gjenstandene i kategori C finner vi noe jeg mener det er verdt å merke seg:

Category C objects, while not possessing qualities sufficient to promote them to the A or B status, are still important to the collection since they round it out or add significance to its overall context. They are, however, kept in long-term storage rather than placed on display. (Talley Jr. 1999, 14)

Her er det altså snakk om enkeltgjenstander som kan synes å bidra til at samlingen som en egen størrelse blir mer komplett eller betydningsfull. Og vel så viktig: dette gjelder gjenstander som ikke står utstilt, men er magasinerte, og like fullt medvirker til at samlingens betydning øker. I den andre enden av skalaen – i kategori D – plasseres

gjenstander karakterisert som «left-overs», altså gjenstander som ikke skulle ha vært aksjesjonsført i utgangspunktet (Talley Jr. 1999, 13-15).

Det er er liten tvil om at denne typen verdsettingsarbeid er blant museenes grunnleggende, men også mest utfordrende oppgaver. Den britiske kunsthistorikeren Peter Cannon-Brookes (1993, 306) har betegnet den nederlandske tilnærmingen som en «back-to-basics»-filosofi, en bekreftelse av ideen om museet som et arkiv med alle slags ting, en idé som likevel er «[...] out of step with much fashionable museological thinking today...». Det siste kunne han trolig ha hevdet også i dag, drøye tyve år senere, og det kan nesten betraktes som et stikk mot den relativiseringen av kulturarv som den nye museologien har bidratt til (f.eks. Vergo 1989; Holtorf 2001; Marstine 2006).

For de nederlandske museene som var del av Deltaplan innebar erfaringene herfra strukturelle endringer for å unngå lignende etterslep i framtida. Talley Jr. (1999, 15) mener arbeidet med Deltaplan gjorde at museumsansatte i Nederland utviklet en mer profesjonell tilnærming til samlingsforvaltnings- og konserveringsspørsmål. Flere museer så nytten av egne konserveringsplaner, i tillegg til planer der samlingenes formål og profil var grundig beskrevet. Slik ble det lettere å se hva som falt utenfor disse beskrivelsene, og dermed kunne de tilby andre, mer relevante museer permanente lån av gjenstandene. En annen virkning av Deltaplan var dessuten at den forebyggende konserveringen nå inntok en større rolle enn den aktive (De Bruin 2004, 364-365).

Retningslinjer for avhending

Med erfaringene fra prosjektet som hadde bidratt til å dokumentere, registrere og konservere nederlandske museumssamlinger, kom de nasjonale retningslinjene for avhending i 2000, tyve år etter startpunktet for Deltaplan. Ettersom det å betrakte avhending som en legitim del av samlingsforvaltningen er av forholdsvis ny dato, bidro hver enkelt erfaring i de nederlandske museene til å styrke det empiriske grunnlaget for utarbeidelsen av retningslinjene. Og med stadig mer innsikt fra nye avhendingsprosjekter tok det ikke mange årene før retningslinjene måtte revideres - etter påtrykk fra museene selv. De reviderte retningslinjene forelå i 2006 og videreførte de fire kategoriene fra Deltaplan. I tillegg innledes de med en liste over elleve grunnleggende prinsipper, hvor de tre første er som følger:

- 1) The decision to deaccession objects should be made solely on grounds of content.
- 2) Deaccessioning museum objects should always aim to improve the quality or composition of the collection and/or to place the objects where they can function better.
- 3) A deaccessioning operation should satisfy the following criteria: careful, transparent and responsible. (Bergevoet, Kok og de Wit 2006, 4)

Særlig det siste mener jeg er vesentlig for å forstå den nederlandske tilnærmingen til prioritering i og avhending fra museumssamlinger. Ved siden av den politiske viljen og den dertil økonomiske innsatsen, er *transparens* et begrep som gjentas. Allerede i 1992, ved et internasjonalt seminar om Deltaplan, trakk prosjektleder Edwin van Huis fram dette som ett av de mest positive trekkene ved planen (Cannon–Brookes 1993, 305). Foruten å nevne transparens som del av de grunnleggende prinsippene, tas det opp igjen flere steder i retningslinjene fra 2006. Betydningen av å dokumentere prosessen så åpent som mulig framsettes som et av kriteriene som vil sørge for god kvalitet på gjennomføringen. I tillegg kommer museets kommunikasjon til offentligheten:

Draw up a communication plan and give an unambiguous message. Selection and deaccessioning are matters of public interest; the press and public wish to be informed. Good communication may offer the museum and other parties an insight into the selection and deaccessioning process and create a feeling of involvement. (Bergevoet, Kok og de Wit 2006, 10)

Og når det gjelder avhending ved salg av gjenstander finner vi at private salg er mindre transparente enn offentlige auksjoner som av den grunn er å foretrekke «[...] if the museum wishes to maintain maximum transparency» (Bergevoet, Kok og de Wit 2006, 24). Offentligheten anses altså å ha krav på innsyn i museenes håndtering av samlingene. Senere nevnes det dessuten at avhending kan skade museets omdømme som samlingsforvalter og svekke publikums tillit til institusjonene, noe som i sin tur kan føre til at færre velger å donere gjenstander til samlingene (Bergevoet, Kok og de Wit 2006, 10-11, 28-29).

Nye evalueringsverktøy og nye kanaler for åpenhet

Et annet tiltak i forbindelse med museenes prioriteringsarbeid, som også bidrar til en viss åpenhet, er den felles nasjonale internett-databasen, et slags auksjonssystem, hvor museene kan legge ut avhendede gjenstander (Bergevoet, Kok og de Wit 2006, 21, 23; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed udatert). At avhending først og fremst skal brukes som et middel for å rendyrke samlingene, og sørge for at publikum får bedre tilgang til dem blir også understreket av kulturministeren. I et brev til det nederlandske parlamentet i 2013 uttrykte hun et ønske om å strømlinjeforme retningslinjene for avhending, men samtidig innføre tiltak som vil gjøre det vanskeligere å avhende verdifull kulturarv på måter som bidrar til å gjøre den mindre tilgjengelig for offentligheten (Minister of Education Culture and Science 2013).

I etterkant av Deltaplan har det også kommet andre samlingsrevideringer, blant annet The Museum Inventory Project (MUSIP) som pågikk fra 1997-1999. Prosjektet

innebar å vurdere verdien av samlingene ved enkeltinstitusjoner, i motsetning til Deltaplan som var et felles nasjonalt tiltak. Siden har man utviklet flere slike verktøy, for naturhistoriske samlinger så vel som for håndteringen av religiøse objekter. Sistnevnte bygde delvis på *Significance* – en australsk metode for å vurdere verdien av museumsgjenstander (Cultural Heritage Agency 2014, 9). Senest i 2013 ga Rikstjenesten for kulturarv (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) ut publikasjonen som i den engelske utgaven fikk tittelen *Assessing Museum Collections – Collection valuation in six steps* (Cultural Heritage Agency 2014).

2 | Canada

I en av de første artikkelsamlingene omkring temaet avhending – *A Deaccession Reader* – utgitt av AAM i 1997, finnes et bidrag som omtaler erfaringene til det kanadiske museet Glenbow Museum i Calgary. I motsetning til Deltaplan som var en stor nasjonal satsning i Nederland, så er dette et enkeltmuseums praksiser. Og fordi det var en av de første nokså omfattende og systematiske avhendingsprosessene som ble kjent, har den også blitt debattert i senere forskningslitteratur (Ainslie 2001; Merriman 2008, 15; Betenia et al. 2011).

Glenbow Museum – et filosofisk skifte

Glenbow Museum opplevde etter åpningen i 1968 at de mottok et stort antall gaver fra lokalbefolkningen, og at samlingene som en følge vokste raskt. Museet er i dag det største i det vestlige Canada. I løpet av 90-tallet begynte man en helhetlig evaluering av museets formål og dets virkemidler for å fungere best mulig. Kurator Patricia Ainslie skriver at museet på dette tidspunktet hadde utviklet seg fra å være gjenstandsfokusert til å konsentrere seg mer om sitt publikum, og siterer museets visjon fra den tida: «To be a place where people find meaning and value, and delight in exploring the diversity of human experience» (Ainslie 2001, 94).

I artikkelen «The Museum and the Public» omtaler Stephen Weil (1997c, 268) akkurat denne dreiningen i museets virksomhet. Med henvisninger til Glenbows tidligere direktør Robert R. Janes som betegnet endringene som «a philosophic shift», ser Weil museets virksomhet som eksempel på en større endring i de amerikanske museene – fra samlinger i fokus til publikum i fokus. Og i denne betraktningssmåten lå det at samlingene ikke er et mål i seg selv, noe som reflekteres i Glenbows egen visjon hvor man sa at museets ressurser skulle brukes på en måte som mest effektivt ville komme offentligheten til gode. Likevel, endringene ved Glenbow kom ikke ut av det blå, men ble i 1992 tvunget

fram av konklusjonen om at de med daværende utgiftsnivå ville gå konkurs innen få år. Museet utviklet derfor seks strategier for å øke effektiviteten og kutte kostnadene, og en av disse var å avhende deler av den internasjonale samlingen, som med tid hadde falt utenfor museets mandat og kjerneområde (Ainslie 2004, 235).

Allerede et tiår før Deltaplan ble iverksatt i Nederland, mellom 1980 og 1992, hadde museet avhendet omkring 30 000 gjenstander som ble betegnet som overflødige, uten «museum quality», eller som falt utenfor museets kjerneområde (Neves 2005, 407). Men innenfor den nye strategien så man behovet for å finne en bedre tilnærming til problemstillingen enn tidligere. Løsningen ble en stor gjennomgang av samlingene, der man utviklet fire kategorier for verditilskrivning. Gjenstander i den første kategorien tilhørte kjernesamlingen, og kunne ikke avhendes, mens gjenstander i den fjerde og siste ble vurdert som ikke relevante for museets mandat, og kunne dermed avhendes. Resultatet var at 53 % ble satt inn i kategori 1, mens 19 % ble vurdert som kategori 4-gjenstander (Janes 2009, 90). Avhendingen av disse skjedde blant annet ved donasjoner eller salg, og inntektene ble satt i et eget fond for innkjøp, samlingsforvaltning og dokumentasjon. Mellom 1992 og 1997 solgte museet omlag 3000 gjenstander på auksjon til en sum av 5 mill. dollar, og i prosessen ble museets ulike interessegrupper, deriblant publikum, offentlige myndigheter og andre museer, tatt med i beslutningsprosessen (Ainslie 1997, 128, 408; Neves 2005, 186).

Kanskje kan avhendingene ved Glenbow ses i lys av det velkjente ordtaket «Nød lærer naken kvinne å spinne». Nød eller ei, museet var like fullt bekymret for offentlighetens reaksjoner, og spesielt potensielle givers holdninger til museets handlinger sto sentralt. Til museets store lettelse var imidlertid en av de vanligste reaksjonene at publikum ville fortsette å gi til museet nettopp fordi de gjerne ville at gavene skulle gå til et fornuftig drevet museum (Neves 2005, 408; Janes 2009, 92). Overraskelsen var derimot stor da museet oppdaget at det var fra myndighetshold og kollegaer i museumsmiljøet at de møtte størst motstand. Her syntes holdningen i følge Glenbows tidligere direktør Janes å være: «Hvor skal det ende hvis dere begynner å avhende nå?» - noe han mener er en vanlig argumentasjon i denne sammenheng. Men som Ainslie (2004, 240) oppsummerende beskriver museets syn på avhending: «Deaccessioning of collections is not about lowering standards. It is dependent on good judgement and responsibility, and on being true to core values and beliefs. These are the same attitudes which should guide our acquisitions».

3 | USA

I USA skiller de kulturpolitiske forholdene seg nokså mye fra de andre landene som jeg her undersøker, og fra norske forhold som jeg i påfølgende kapitler skal analysere. Likevel er erfaringene herfra egnet til å belyse noen interessante sider ved avhending. Særlig gjelder det tillitsforholdet mellom museene og offentligheten som ofte påvirkes av museenes grad av åpenhet.

Museumspolitikk - «the American way»

Ettersom godt over halvparten av alle museene i USA er privateide, ideelle (*non-profit*) organisasjoner med formål å tjene og utdanne offentligheten, har de uavhengige styreverv bestående av privatpersoner (Boyd 1991, 168; Bell 2012; American Alliance of Museums 2014).¹⁹ Sammen med få juridiske hindre for avhending, bidrar dette til at erfaringene med å fjerne gjenstander fra samlingene her er mange og varierte (Weil 1990, 105; Boyd 1991, 168; Malaro 1991, 274; Lewis 1992, 22). Og til tross for flere hendelser som har bidratt til å gi avhending et stadig dårligere rykte i offentligheten, anser juristen Marie C. Malaro det som lite sannsynlig at man i framtida vil innføre en lovgivning som forbyr avhending: «Such a move would be at odds with our concept of a museum and with our whole tradition of leaving cultural development in the hands of the people rather than the government» (Malaro 1991, 276). Det siste er en viktig ledetråd for å forstå museenes rolle i USA. Malaro har selv vært en viktig bidragsyter for å utrede de juridiske sidene ved amerikansk samlingsforvaltning, og peker på flere utviklingstrekk for å belyse erfaringene med avhending.²⁰ Blant disse er en skattereform gjennomført av myndighetene i 1986 der resultatet var færre økonomiske fordeler ved å donere gjenstander til museene. Reformen fikk store konsekvenser for museene, ettersom 90 % av tilveksten består av gaver fra private givere. For noen museer minket samlingsveksten, og enkelte så seg tvunget ut i et privat marked hvor de ofte måtte være vitne til at samlere som før reformen donerte til museet, nå la gjenstandene ut for salg (Malaro 1991, 274-276). Samtidig har markedet for samlere objekter stadig blitt større og ført til at «[...] history museums as well as natural science museums are being forced to grapple with the lure of the marketplace», hevder

---

¹⁹ I løpet av 60- og 70-årene så man en rask vekst i antall ideelle organisasjoner, deriblant kunstmuseer, delvis på grunn av en offentlig tilrettelegging for å sikre materiell vekst i kunst- og kultursektoren (Shubinski 2007, 14-15). Hein (2000, 6) betegner den amerikanske museumsbevegelsens vekst på 1800-tallet og private gavedonasjoner som et tegn på datidens ånd. I følge Weil mener flere at denne typen organisasjoner bør kalles «privately governed public institutions» i stedet, for å fremheve at de til tross for sitt private styresett, har et offentlig ansvar (Weil 1997d, 249).

²⁰ Spesielt utgivelsen *A Legal Primer on Managing Museum Collections* (Malaro 1985).

Malaro (1991, 275). Sammenlagt har det ført til økt press på museenes økonomi, samtidig som det har styrket insentivene til å selge mindre viktige deler av samlingene for å kunne kjøpe mer attraktive objekter til museet (Malaro 1991, 275). Bildet har likevel flere nyanser, skal vi tro Weil som i *A Deaccession Reader* innleder med å vise AAMs statistikk for 1989. Tallene her viste nemlig en årlig tilvekst på 4-5 %, noe som i følge Weil resulterer i at samlingene vil dobles hvert 15. år, og stadig legge mer press på museenes økonomi (Weil 1997b, 2; se også Janes 2009, 84).

Kunstsalg og offentlighetens tillit?

I USA er salg av kunst og kulturgjenstander den formen for avhending som gjentatte ganger har stått i fare for å svekke offentlighetens tillit til museene. Av den grunn er det også denne siden ved institusjonenes virksomhet som har blitt viet mest spalteplass. I denne sammenheng spiller direktøren ved The Metropolitan Museum of Art gjennom 60- og 70-tallet, Thomas Hoving, utvilsomt en av hovedrollene. I 1972 avslørte *The New York Times* museets hemmeligholdte salg av en myntsamling under overskriften «Very Quiet and Very Dangerous». Hensikten med salget var å finansiere innkjøpet av det såkalte Eufronios-kratéret, en gresk terrakotta-vase fra 500-tallet f.Kr.²¹ Dette ble starten på en høylytt diskusjon om museets etiske fremferd, faglige vurderinger, og rett til å selge «folkets kulturskatter» som om det var realiserbare verdier (Rewald 1997 [1973], 24). Og som flere har påpekt fikk hendelsene ved The Met følger for hele den amerikanske museumssektoren. Blant annet førte de skandalelignende tilstandene til offentlige høringer og krav om at museene måtte innføre skriftlige, og ikke minst strammere retningslinjer for avhending (Shubinski 2007, 1; Burgess og Shane 2011). Av Weil (1997b, 3) blir hendelsen til og med betegnet som et veiskille for utviklingen av landets museer. Det er trolig også årsaken til at en egen del av *A Deaccession Reader* tar utgangspunkt i nettopp denne hendelsen (se Garfield 1997; Rewald 1997 [1973]). I forkant av The Met-kontroversen var ikke museenes forvaltning et offentlig tema, men etter salget endret dette seg. Dersom et museum nå foreslår å avhende spesielt betydningsfulle gjenstander fra samlingene sine, kommer de ikke utenom at en viss offentlig oppmerksomhet følger med (Weil 1997b, 3).

---

²¹ «Very Quiet and Very Dangerous» ble skrevet av journalist John Canaday og publisert 27. februar 1972. Kratéret ble tilbakeført til Italia i 2008 etter krav fra italienske myndigheter (se f.eks. Kennedy og Eakin 2006; Sahrer 2007; Povoledo 2008; Brodie 2014, 16-23). I sine memoarer tegner tidligere *Times*-journalist John L. Hess følgende bilde av museumsstyret som satt under Hovings periode: «For the Met's trustees, who were a cross-section of the pinnacle of the financial establishment, high prices were a confirmation of quality, and the shady origin of acquisitions let a sense of romance and imperial potency» (Hess 2003, 139).

Formalisering og økt salg

I ettertid er det er oppsiktsvekkende hvor få planer for samlingsforvaltning som var på plass på den tida da The Met-kontroversen brøt ut, mener Weil (1997b, 4). Som forsker ved Smithsonian senter for museumsstudier forteller han at det først var på 1980-tallet at museene i Smithsonian-sammenslutningen ble pålagt å utarbeide slike. Og først i 1984 innførte AAM et krav om at museene måtte ha utarbeidet samlingsforvaltningsplaner for å kunne søke om akkreditering. I overgangen til 90-tallet viste Weils gjennomgang av slike planer fra et større utvalg museer i USA at avhending nå ble betraktet som «[...] a process for pruning and upgrading collections...» i likhet med den utviklingen man samtidig så i Nederland og Canada. Man var dessuten ikke lenger bekymret for at det ville skade museets forhold til private givere, slik også kanadiske Glenbow Museum på forhånd hadde fryktet (Weil 1990, 105). Altså hadde oppfatningen av avhending endret seg i løpet av 80-tallet. Fra å bli ansett som en tvilsom, ofte uetisk praksis, ble den nå i større grad akseptert som en selvskreven del av en ansvarlig forvaltning (Malaro 1991, 278).²² Og ettersom stadig flere museer utviklet forvaltningsplaner, i tråd med ønskene fra organisasjoner som AAM og Association of Art Museum Directors (AAMD), økte antallet avhendinger. Chris Burgess og Rachel Shane (2011, 171, 176-177) viser til at formaliseringen av retningslinjer og prosedyrer sammenfalt med nedgangen i amerikansk økonomi, og mener dette var en medvirkende årsak til den økte avhendingen.²³

I likhet med utviklingen i Nederland ser det altså ut til at avhending vant innpass i samlingsforvaltningen gjennom 90-tallet, og at avhending i dag oftere omtales som en metode for å heve samlingenes kvalitet ved å forme dem i tråd med museenes mandat. I tillegg er økonomi en viktig del av argumentasjonen, ofte med henvisninger til kostnadene ved å ivareta magasinerte gjenstander (Weil 1990, 106; 1997b, 3-4; Genoways og Ireland 2003, 191).²⁴ Og som en følge står gjerne spørsmålet om museenes juridiske rett til å

---

²² I den amerikanske omtalen av avhending brukes begrepene "deaccessioning" og "disposal" ofte om hverandre, men som Carole Neves (2005, 140) understreker: «[...] technically the former term (deaccessioning) refers only to the first step in disposal – the removal of an item from the catalogue of accession collections». Den samme definisjonen finner vi i «Deaccession Practices in American Museums» (Weil 1990, 106). I antologien *Museums and the Disposals Debate* (Davies 2011, 21) finner man imidlertid ofte de to begrepene kombinert under et overordnet «deaccession»-begrep som omfatter hele prosessen, og hvor «disposal» er en del av den. Malaro (1991, 273) derimot mener at gjenstander må ha vært aksjesjonsført for at de skal måtte deaksesjonsføres (deaccession). Altså mener hun det kun er «disposal», ikke «deaccession» dersom den er innenfor museet, men ikke tatt inn i samlingene.

²³ I løpet av sesongen 1984–85 solgte auksjonshuset Christie's museumsobjekter verdt \$3 mill., mens fem år senere (sesongen 1989–90) hadde omsetningen økt til \$30 mill. Antall museer på Christie's kundeliste økte også fra 28 til 88 museer i samme periode (Burgess og Shane 2011, 176-177).

²⁴ I 1983 beregnet George E. Hartman Jr., en arkitekt fra Washington, kostnadene per gjenstand (oppbevaring, klimakontroll, rengjøring, vakthold og sikkerhet) i amerikanske museer til \$25 per år (Weil 1997a, 3).

avhende sentralt, slik vi så innledningsvis (Gerstenblith 2003, 420; Brown 2011; Paterson 2013).

Etiske retningslinjer - et forvirrende mangfold

Når det gjelder utviklingen av profesjonsetiske retningslinjer var den amerikanske museumsorganisasjonen først ute, og allerede i 1925 publiserte de sin *Code of Ethics for Museums Workers*. Dette er en åttesiders pamflett som gjenspeiler 1800-tallets verdisystemer, hevder museumsdirektøren Robert R. Macdonald (1991, 178; se også Macdonald 1993; 1994). På lignende vis mener filosofen Hilde Hein (2000, 92-94) at endringer i de til enhver tid gjeldende regelverkene kan betraktes som refleksjoner av endringer i samfunnet. Det å undersøke utviklingen i disse blir dermed en innfallsvinkel for å kunne si noe om hvordan museene forandrer seg i takt med samfunnets endrede behov. I undersøkelsen av britiske forhold skal jeg vise hvordan retningslinjene her særlig er et uttrykk for dette.

Siden 1925 har et stort antall sett med regler blitt utgitt, fra nasjonale og internasjonale organisasjoner, så vel som fra offentlige myndigheter og enkeltmuseer (Bounia 2014, 1). I artikkelen «Professional Ethics Revisited» fra 2002 vises det til hele 13 forskjellige amerikanske museumsetiske retningslinjer som varierer i størrelse og omfang, fra detaljerte lister til korte oversikter. Dette mangfoldet i etiske regler skaper forvirring og konflikt, heller enn handlekraft i krevende anliggender, hevder artikkelforfatterne som ønsker å presentere en mer enhetlig etikk for museene i USA (Nicholson og Williams 2002, 174). At dette er en krevende øvelse var seminaret «Best and Worst Practices in Deaccessioning» i 2007 også var et uttrykk for (Hart 2007). Og sammen tegner det et bilde av USAs erfaringer der de etiske retningslinjene ser ut til å ha skapt større hodebry for museene enn å ha vært til nytte i spørsmål om avhending.

For det som angår avhending kommuniserte de ulike retningslinjene inntil tidlig på 90-tallet forskjellige syn på hva inntektene fra salg kunne brukes til. Blant annet gjaldt dette de to store organisasjonene, AAM og AAMD, som nå er samkjørte i at pengene kun må brukes for å styrke samlingene direkte - ved innkjøp av nye gjenstander (Malaro 1991, 274-275, 279; Friedman 1994, 10; American Alliance of Museums 2000). Denne siden ved avhending trekker også Weil fram i forbindelse med betraktninger om hvor mye hans egen oppfatning endret seg fra 70-tallet fram mot slutten av 90-tallet. Han henviser til en tekst fra 1974 hvor han og en medforfatter uttalte at det ville være til fordel for museene og deres samlinger dersom pengene kunne brukes til museets beste i vid forståelse: utstillinger, publikumsaktiviteter og i det hele tatt ting som kunne gi nytt liv til museet og

tiltrekke sponsorer. Tyve år senere virker dette forslaget som en sikker oppskrift på en katastrofe, innrømmer han: «Should it ever become the accepted practice to cannibalize museum collections in order to raise funds for operating expenses, museums will face a dim future indeed» (Weil 1997b, 8-9). Men at amerikanske museer vil fortsette å avhende gjenstander eller kunstverk fra sine samlinger er hevet over enhver tvil. Det som er avgjørende i følge Weil, er åpenhet omkring prosessen. I tilfeller av salg vil for eksempel offentlige auksjoner være å foretrekke nettopp fordi de er tilgjengelige for allmennheten, og dermed kan bidra til å opprettholde tilliten til museet (Weil 1990, 114; se også Simmons 2006, 53).

4 | Storbritannia

I den britiske avhendingsdiskursen var det lenge nærmest umulig å komme utenom formuleringen «[...] a strong presumption against disposal». Den stammer fra Museums Association (MA) sitt etiske regelverk fra 1977, og reflekterer i følge den britiske arkeologen og museumsdirektøren Nick Merriman (2008, 4) det som til en viss grad fortsatt kjennetegner den britiske museumsprofesjonens holdning på området. Men som vi skal se er det endringer på gang, både i de britiske retningslinjene for avhending så vel som i museenes egne erfaringer. Av den grunn vil jeg her trekke fram dynamikken mellom MAs regelverk og endringer i praksis, samt undersøke teoretiske tilnærminger til avhending med spesiell vekt på de siste 15 årene.

Den britiske debatten

Et utgangspunkt for den britiske debatten om avhending i nyere tid ble trolig skapt med rapporten *Too Much Stuff?* fra 2003. Bak publikasjonen sto National Museum Directors Conference (NMDC), en organisasjon som representerer ledere fra de nasjonale museumssamlingene i Storbritannia. I følge presseskrivet var den ment som et bidrag til «[...] the important, but often muted, debate on disposals from museum collections» (NMDC 2003a). *Too Much Stuff?* satte med andre ord spørsmålsteget ved hvorvidt museene kan rettferdiggjøre at de sitter på store samlinger som i liten grad blir tilgjengeliggjort for allmennheten, eller som ikke blir ivaretatt på en god nok måte. Den satte også spørsmålsteget ved om det alltid er feil å avhende i form av salg for å skaffe inntekter til museet, slik en av paragrafene i britiske *Museums Association's Code of Ethics* lyder (NMDC 2003b). Som NMDC hadde håpet, ble debatten om avhending sparket i gang og med bidrag fra flere hold i det britiske museumsmiljøet. Og som en følge så det innflytelsesrike britiske museumsforbundet behovet for å revidere sitt etiske regelverk. I

denne prosessen ble medlemsinstitusjonene inkludert i ulike møter og prosjekter, og håpet var at det nye regelverket i størst mulig grad skulle reflektere museenes egne praktiske erfaringer på området.

Sett fra MAs ståsted var en av de største utfordringene å finne en fremgangsmåte for å snakke om avhending uten å skape ramaskrik eller risikere å miste offentlighetens tillit (Smith 2012, 5). Ved hjelp av publikumsundersøkelser og fokusgrupper dannet MA seg etterhvert et inntrykk av de eksisterende holdningene til avhending hos publikum. Ett av de viktigste funnene var at mange slettes ikke var så negative til at museene avhender. Forutsetningen var kommunikasjonen utad; det viste seg at en stor del av de spurte hadde forståelse for de utfordringene som museene står overfor, dersom de ble gitt tilstrekkelig informasjon om problemstillingen, samtidig som de opplevde at museene selv ønsket å være åpne om denne typen virksomhet (Museums Association 2007a).

Ser man disse funnene sammen med dem som ble presentert i en annen MA-rapport i 2005, kan det se ut til at «avhendingsangsten» først og fremst er et fenomen internt i museumssektoren. Her omtalte man ett av de største hindrene for avhending som «[...] a disproportionate anxiety among some museum professionals». Årsaken til denne angsten, ble det forklart, lå i frykten for at man ved å vise seg villig til å avhende noe, skulle «åpne slusene» og dermed se en økning i uansvarlige avhendinger, eller til og med oppleve et økt press fra offentlige myndigheter om å selge gjenstander av økonomiske årsaker (Wilkinson 2005, 24). Dette er det samme argumentet – på engelsk kalt «slippery slope» – som ble framsatt av det kanadiske museumsmiljøet da Glenbow Museum på 90-tallet initierte sin samlingsevaluering med påfølgende avhendinger. Og kanskje var frykten berettiget?

Endring i ordlyd - endring i praksis?

I oktober 2007, fire år etter *Too Much Stuff?*, reviderte MA de etiske reglene på flere områder. Noe av hensikten var å bidra til at diskusjonen om avhending skulle skyte fart, noe de ønsket å oppnå ved å endre reglene slik at de, uten å være i konflikt med ICOM, skulle gi tydeligere støtte til avhendingsprosesser. Etter revisjonen vitnet regelverket om en viss aksept for økonomisk motivert avhending i særskilte tilfeller, som når museene kunne påvise den positive effekten det ville ha for samlingene på lengre sikt. De måtte dessuten kunne vise at ønsket ikke var motivert av å ville utligne budsjettunderskudd og at andre inntektskilder hadde blitt grundig utforsket (Museums Association 2007b; 2008b, 17, § 6.14 og 6.16). Den største endringen var likevel at ordlyden «[...] a strong

presumption against disposal», slik man fant den i tidligere utgaver, var fjernet. Nå lød det i stedet:

There is a strong presumption in favour of the retention of items within the public domain. Sometimes transfer within the public domain, or another form of disposal, can improve access to, or the use, care or context of, items or collections. Responsible, curatorially-motivated disposal takes place as part of a museum's long-term collections policy, in order to increase public benefit derived from museum collections. (Museums Association 2008b, 16, § 6.0)

Den nye formuleringen uttrykte aksept for etiske og ansvarlige avhendinger, og bar vitne om det mentale skiftet som hadde funnet sted i tenkemåten omkring avhending, hos MA så vel som hos fagfolk i britiske museer. Som det reviderte etiske regelverket nå viste, anså man det ikke lenger for å være et motsetningsforhold mellom ansvarlig samlingsforvaltning og avhending. Tvert imot ville avhending heretter bli ansett for å være det ansvarlige i gitte tilfeller der det ville bidra til å styrke samlingenes helhetlige verdi, og spesielt der man kunne forbedre *offentlighetens tilgang til gjenstanden*, for eksempel gjennom overføring til et annet museum. En formulering vi òg skal legge merke til er «kuratorisk motivert» (*curatorially-motivated*) som bidrar til å understreke at det skal ligge forvaltningsmessige og rent faglige hensyn til grunn for slike grep – i kontrast de økonomisk motiverte. Blant kritikerne til disse endringene i regelverket finner vi kultursosiolog Tiffany Jenkins som har uttrykt sin skepsis til det hun mener kan medføre at museene begynner å «[...] see collections as a 'burden' and begin to devise strategies for getting rid of them.» (Jenkins 2008). I antologien *Museums and the Disposals Debate* fra 2011 fortsetter hun argumentasjonen mot økonomisk motivert avhending med referanser til en håndfull avhendingstilfeller som fikk negative konsekvenser for offentligheten tillit til museene. Jenkins hevder museene risikerer sin rolle og betydning i samfunnet når de ser på avhending som en «[...] 'quick fix' for short term issues that will have longer-lasting repercussions and implications» (Jenkins 2011).

Som et hjelpemiddel til museenes arbeid med prioritering i samlingene, særlig i etterkant av disse regelendringene, utviklet MA i 2008 et *Disposal toolkit* – de nasjonale retningslinjene for avhending. De består av veiledere som dekker hele prosessen: fra utvelgelse, konsultasjoner, dokumentasjon, problemløsning og ikke minst hvordan kommunikasjonen med publikum kan skje hensiktsmessig og åpent:

Museums should adopt an open and honest approach that explains the context and potential benefit of the planned course of action. It is important to set out publicly the museum's overall policy on disposal against which individual cases can be explained (Museums Association 2014b, 26)

I 2009 lanserte MA dessuten en nasjonal database for lån og avhending for å tilrettelegge for dette arbeidet museene imellom (Museums Association 2016). At man vektlegger åpenhets-aspektet peker trolig tilbake på de erfaringer MA gjorde seg under avhendingsdebatten og publikumsundersøkelsene i kjølvannet av *Too Much Stuff?* som viste sammenheng mellom museenes grad av informasjon om slike saker og publikums forståelse for at museene må prioritere vekk gjenstander.

«Disposal is still a dirty word» - åpenhet om avhending²⁵

Det er med andre ord liten tvil om at åpenhet overfor publikum har vært et viktig kjennetegn ved den britiske tilnærmingen til avhending. Ledende dokumenter som *Disposal toolkit* og *Code of Ethics* fremhever åpenhet som en moralsk dyd, noe som ved første øyekast kan se ut som enhver kommunikasjonsrådgivers hodepine. For hvordan vil museets troverdighet og tillit stå seg hos publikum når institusjonen velger åpenhet omkring det faktum at det å fjerne gjenstander fra samlingene er en del av museets praksis? Hvordan får man fram kunnskap om avhending samtidig som man bevarer stillingen som en pålitelig og troverdig forvalter av nasjonens kulturarv?

Enkelte museer har valgt å benytte det formatet de behersker best: utstillingen. Såkalt «backstage»-formidling er ikke noe nytt fenomen i museene. I noen tiår har publikum fått det som tilsynelatende er en sniktitt inn på museets «bakside» gjennom åpne konserveringsverksteder og utstillinger utformet for å gi en følelse av å være i museenes avlåste magasiner. Et britisk museum som valgte denne strategien i sin tilnærming til avhending, er det ved University College London. I oktober 2009 åpnet museet den interaktive utstillingen *Disposal?* som henvendte seg til de besøkende med spørsmål om hva museet skal ta vare på og hva som burde kastes (University College London 2009). «We planned that audience feedback from the exhibition would inform UCL Museums & Collections' collections development plans and acquisitions and disposals policies» (Das, Passmore og Dunn 2011, 178). Det var altså en utstilling hvor publikums interaksjon og tilbakemeldinger blant annet skulle påvirke museets utforming av egne retningslinjer for avhending, med andre ord en reell form for deltakelse - «participation» og «co-creation» (se f.eks. Simon 2010). Også i sin kommunikasjon med media valgte de en tilnærming hvor hensikten var å spre kunnskap om museets utfordringer. Da Subharda Das, en av de ansvarlige for utstillingen, ble intervjuet av avisa *The Guardian*, forklarte hun:

---

²⁵ I intervju med nettutgaven til avisa *Time* konkluderte samlingsansvarlig ved University College London, Jayne Dunn at «Disposal is still a dirty word. Most museum people are too scared to use it. [...] We work for the public, but no one's ever thought of asking them what *they* want» (Faure 2009).

We have wonderful things in the museum that we would never dream of getting rid of - and we have things that we really have no idea how they got here, that are broken or duplicates, that have never been used, and that are sometimes in quite inappropriate storage. (Kennedy 2009)

Med dette utsagnet formidlet hun flere sannheter om museer: at gjenstander tidvis har blitt del av museumssamlingene uten noen klar bakenforliggende logikk, og at ikke alle gjenstander ligger pent pakket i syrefritt papir i klimakontrollerte magasiner.²⁶

Reaksjonene lot ikke vente på seg; tematikken vant gjenklang både hos publikum, presse og kollegaer i museumsmiljøet (Faure 2009; Smith 2012, 17). Erfaringene fra *Disposal?* ble dessuten gjengitt i antologien *Museums and the disposals debate* noen år senere, der man viste til at denne typen åpenhet kan bidra til å øke offentlighetens forståelse for museenes arbeid, og at museet selv kan stå igjen med styrket tillit i offentligheten (Das, Passmore og Dunn 2011, 188).

Fører mindre offentlig støtte til salg av gjenstander?

Åpenhet til tross, det finnes likevel eksempler på medieomtale som den britiske museumsverdenen trolig skulle ha vært foruten. Etter revideringen av de etiske reglene for avhending i 2007, så man flere tilfeller av museer som valgte å selge verdifulle deler av samlingene sine for å kompensere for sviktende inntekter. I juli 2014 solgte for eksempel Northampton Museum en egyptisk statue til £15,8 mill., en sum som ble delt mellom giverens etterkommer og museet selv. Juridisk sett hadde museet rett til å gjennomføre salget, men motivasjonen bak skapte sterke reaksjoner. Ønsket om å utvide museet ble av media, publikum og fra museumsfaglig hold mottatt med stor skepsis, selv egyptiske myndigheter forlangte salget stoppet. Da salget til slutt ble gjennomført, til tross for advarsler fra blant andre MA, lot ikke sanksjonene vente på seg. Arts Council, som står for akkrediteringen av britiske museer som holder nasjonalt vedtatte standarder, trakk tilbake sin godkjenning av institusjonen med fem års virkekraft. Og i kjølvannet fulgte tap av offentlige tilskudd, deriblant £240 000 fra Heritage Lottery Fund, og et betydelig svekket omdømme (BBC 2014a, b; Brockman 2014; Carvajal 2015).

Tilfellet i Northampton er del av en utvikling som britiske museumsorganisasjoner ser på med bekymring. Drøye sju måneder tidligere hadde Croydon Museum valgt å selge deler av en samling kinesisk porselen til høylytte protester fra lokalsamfunnet og så vel

---

²⁶ Horniman Museum i London er blant museene som har valgt en lignende strategi. I en blogg på museets nettsider skriver de bl.a. om hvordan pågående dokumentasjonsprosjekter avslører deler av samlingene som «[...] left us scratching our heads about what to use them for or why we have them at all.» (Horniman Museum & Gardens 2013)

som fra museumsmiljøet. I likhet med Northampton Museum medførte salget her tap av akkreditering og offentlig støtte (Museums Association 2013b). Det ene fører ubønhørlig til det andre ettersom de finansierende organisasjonene arbeider tett med blant annet Arts Council og MA. Croydon Museum mistet både akkreditering, framtidig medlemskap i museumsforbundet, og som en følge: viktig økonomisk støtte.²⁷

Erfaringene fra Storbritannia kan med andre ord leses som et uttrykk for at museene ikke bør heve seg over offentlighetens vilje, til tross for at det gjøres med bakgrunn i profesjonsrelatert kunnskap. Tvert om må de være varsomme og lydhøre overfor de signaler de mottar av det som i mange tilfeller er de rettmessige eierne av museumssamlingene - offentligheten. Avhendinger som dem beskrevet over har potensial til å gjøre langvarig skade på museenes omdømme, et poeng som ofte blir fremhevet av museumsorganisasjonene i sitt møte med media (Jenkins 2011, 76; Alberge 2013; BBC 2015; Carvajal 2015). I etterkant av hendelsen uttalte direktør i Arts Council, Scott Furlong: «It is of great importance that the public retain their trust in museums to look after the collections held in their name» (Museums Association 2013a). I den britiske museumsetikken og diskursen forøvrig fremholdes det ofte at museene kun forvalter samlingene (*stewardship*) på vegne av offentligheten, og at opprettholdelsen av tillit er avgjørende for å ivareta dette mandatet (se f.eks. Museums Association 2008b, 10, § 1.1). Disse holdningene gjenspeiles nokså tydelig i den nye museumsetikken, der Marstine som britisk museumsteoretiker har vært en tydelig røst. For henne er begrepet om *beskyttelse* (*guardianship*) ett av de sentrale for at museene skal kunne fremme sitt moralske ansvar (Marstine 2011a, 17). Slik jeg forstår det har *beskyttelses*-konseptet potensial til å bringe museum og offentlighet nærmere hverandre, ettersom museets juridiske eiendomsrett til gjenstandene ser ut til å trenge i bakgrunnen. I stedet fremheves offentligheten som den reelle eieren av samlingene.²⁸

Innstramming

Bare måneder etter salget i Croydon svarte MA med å oppdaterte sine retningslinjer for avhending (*Disposal toolkit*) med et eget tillegg om økonomisk motivert avhending: «It is

---

²⁷ MA anbefalte i dette tilfellet Heritage Lottery Fund å trekke sin støtte til museet i den femårs-perioden som de mistet akkrediteringen sin. Fondet ble dessuten oppfordret til å vurdere innkreving av tidligere utdelte midler fra så langt tilbake som 1995 (Museums Association 2013a).

²⁸ Da Victoria and Albert Museum i London åpnet en utstilling i forbindelse med det forestående parlamentsvalget i 2015, ønsket de å utforske hva det innebærer å være ansvarlig for en av de nasjonale samlingene. Utstillingen fikk navnet «All of This Belongs to You» - en tittel som sto skrevet med store, lysende neonbokstaver over inngangen, og som nettopp er egnet til å fremheve museet som beskytter fremfor eier av samlingene (Victoria and Albert Museum 2016).

hoped that the new appendix will help museums understand the exceptional circumstances when it is regarded as acceptable to sell items from collections.» (Museums Association 2014d). Her har man ønsket å fremheve at det er ytterst få tilfeller hvor salg av gjenstander blir ansett for å være akseptabelt. Det er således et talende eksempel på at det britiske museumsforbundet følger utviklingen i museenes praksis tett, og reagerer raskt dersom handlingene har potensial til å skade museenes stilling i samfunnet.

Det som ved første øyekast kan se ut som en utglidning i etterkant av nye formuleringer i det etiske regelverket, har likevel flere bakenforliggende årsaker. Siden 2010 har britiske museer opplevd sviktende økonomisk støtte fra offentlig hold. MA har fulgt utviklingen, og hevder det har påvirket alle aspekter ved museenes virksomhet. Mellom 2013 og 2014 måtte ti museer stenge dørene for publikum, mens ett av ti spurte museer rapporterte at de var i en prosess hvor de vurderte økonomisk motivert avhending (Museums Association 2014a, 3-5). Sammenfallet av et svekket kulturbudsjett, færre tildelinger og en noe løsere avhendingspraksis kan hevdes å ha ført til flere tvilsomme hendelser ved britiske museer det siste tiåret. I mars 2015 ledet dette ti innflytelsesrike kulturorganisasjoner med MA i spissen til å annonsere et ønske om å svarteliste museer de anser for å gjennomføre uansvarlige, uetiske avhendinger (Museums Association 2014c; BBC 2015). Konsekvensen for museene som havner på denne lista er tap av økonomisk støtte, og trolig vel så viktig: offentlighetens tillit. Med de siste års erfaringer kan man være fristet til å spørre om avhendinger som følger etiske standarder først og fremst er et velstandsfenomen.

Samtidig med denne utviklingen gikk MA i gang med en etterspurt revidering av de etiske reglene. Prosessen foregikk i dialog med museene og andre institusjoner, og ledet fram til at man i november 2015 vedtok et nytt regelverk (Museums Association 2015b). Underveis i revideringen uttalte Collections Trust at man fremfor enda strengere etiske regler for avhending må satse på andre grep. De fremhevet opplæring og bevisstgjøring av samlingenes særegne status i museene for å unngå «uetiske avhendinger» i framtida (Collections Trust og Merriman 2015). Som en profesjonell organisasjon for samlingsforvaltning har Collections Trust selv bidratt til å sette søkelyset på hvordan samlingene håndteres og vurderes, blant annet gjennom å utvikle en faglig standard for denne delen av museumsvirksomheten, kalt SPECTRUM. Den første utgaven kom allerede i 1994, og består i dag av 21 prosedyrer som dekker alt fra inntak til avhending (Collections Trust 2016).²⁹

---

²⁹ Australske *Significance* utviklet i 2009 er også blant forvaltningsstandardene som britiske museer anvender i sitt arbeid med systematisk verdivurdering av samlingene (se f.eks. Reed 2011).

Et teoretisk fundament for avhending

Merriman er blant dem som har ønsket å utvikle et teoretisk grunnlag for avhending. Han setter fingeren på misforholdet mellom mengden forskning, debatt og kunnskap om hvordan gjenstander kommer *inn* i museumssamlinger, og det som er blitt gjort på gjenstanders vei *ut* av samlingene. I «Museum collections and sustainability» (Merriman 2008) reflekterer han over forholdet mellom det å ha evigheten som innsamlingshorisont, og det faktum at mange samlinger vokser med høy hastighet. Når bevaring og tilgjengeliggjøring av gjenstander for framtidige generasjoner betraktes som museenes *raison d'être*, er det kanskje liten grunn til å undre seg over at museenes hodepine stadig har sitt utspring i de nærmest bulende museumsmagasinerne verden over. Og ironien i følge Merriman (2008, 3-4), er at oppfatningen av at museene sitter på støvete og overfylte kjellere med ting de ikke lenger husker at de har, nå er nærmere sannheten enn noen gang tidligere. Av den grunn tar Merriman (2006, 2008) i bruk *bærekraft*-begrepet for å fremheve det han betrakter som en logisk brist i en av museenes tankemessige grunnpilarer: Å samle gjenstander for framtida og samtidig ta vare på alt av det hittil innsamlede materialet vil på et eller annet tidspunkt vise seg å være en lite levedyktig filosofi. Merriman mener vi allerede har nådd dette punktet, og henviser til et antall tilstandsrapporter nasjonalt og internasjonalt: «Museums are [...] currently unsustainable institutions, which pass on their expanded collections in a way that increases the management burden for future generations» (Merriman 2008, 3). Dersom vi ser hen til de britiske retningslinjene for avhending finner vi innledningsvis igjen flere av de samme argumentene:

Museum collections represent the generosity of past and current donors and the endeavours of collectors. These collections are established for the long term and each generation has responsibility to the next to ensure they do not become unmanageable or a burden and that they remain sustainable. (Museums Association 2014b, 6)

Her bindes fortidas og nåtidas givere sammen med framtidens generasjoner gjennom museenes forvaltning av samlingene. Og spørsmål som: «hvilke samlinger overlater vi til neste generasjon - i hvilken tilstand?» har av MA dermed blitt definert som spørsmål av moralsk karakter, slik den nye museumsetikken også fremholder (Janes 2009, 88-89).

En av museenes utfordringer på veien til mer livskraftige samlingsstrategier, eller «sustainable museum collecting» som Merriman (2008, 11) betegner det, finnes hos de museumsansatte og det han betegner som en «presumption against disposal» eller en

motvilje mot å avhende gjenstander.³⁰ Resultatene etter en spørreundersøkelse som han gjennomførte i flere britiske museer i 2004 vitnet om at det til tross for grundig utarbeidede etiske retningslinjer, fortsatt eksisterer et spenningsforhold mellom ideen om museet som vokter av kulturarven og avhending som grep i forvaltningen (Merriman 2008, 5-6). I motsetning til store deler av det britiske museumsmiljøet som primært har hatt den museale praksisen – museografien – som sitt hovedfokus, tar Merriman til orde for å revidere det intellektuelle fundamentet som ligger til grunn for museenes samlingsvirksomhet. Han vil bidra til en bevisstgjøring omkring hvordan oppfatninger i dag er forankret i kunnskapssyn som hører fortida til, og med henvisninger til Eileen Hooper-Greenhills (1992) og Susan Pierces (1995) analyser, hevder han at tanken om samlingens objektivitet fremdeles står sentralt, noe som er årsaken til denne vedvarende «avhendingsvegringen» (Merriman 2008, 11-13). Løsningen er valget om «å glemme» enkelte gjenstander, noe Merriman foreslår med referanser både til minne-antropologien og den nye museologien:

If we examine post-modern approaches to knowledge, and ancillary subjects such as the anthropology of memory, we can happily discard the notion that collections represent anything other than a partial and idiosyncratic record – even in the natural sciences where collections aspire to comprehensiveness but are in fact shaped by the interests of individual curators. This has led many to examine notions of forgetting in a heritage context, and I argue that this is an appropriate framework in which to re-think our approach to museum collections. (Merriman 2008, 17)

5 | Finland

Verdivurderinger og «object bulimia»

En av de tidlige artiklene som omtaler avhendingspraksis i finsk sammenheng er «To take or to leave? Thoughts on collection, aquisition and pruning of collections and division of work», skrevet av Janne Vilkkuna (1994) om hans egne erfaringer fra det lokale museet Mellersta Finlands museum på 1980-tallet (Janne Vilkkuna, personlig kommunikasjon 02.10.15). I følge Vilkkuna, som siden 1999 har vært professor i museologi ved universitetet i Jyväskylä, er et av de mest alvorlige problemene til museene det han betegner som

[...] object bulimia, in other words, the situation where collections have grown so large that the museum process malfunctions: the stores are full, the registration system does not manage the increasing flow of objects etc. In this situation, the memory organization begins to suffer from dementia and it increasingly becomes an organization of forgetting. (Vilkkuna 2010, 74)

---

³⁰ Merriman (2008, 4) hevder ICOMs tilføyelse i de etiske reglene i 1977 av formuleringen: «[...] there must be a strong presumption against the disposal of any item in the collection of a museum» som er årsaken til denne holdningen mot avhending blant museumsfolk.

Til denne «gjenstandsbulimien» foreslår Vilkuna to behandlinger som han mener bør kombineres. Den ene – en form for proaktiv avhending – er at museene må begynne å samle aktivt i motsetning til den passive formen for innsamling der det ofte er offentligheten som gjennom sine gaver definerer hva museet samler på. Altså må museene ta kontroll over hva som blir del av samlingene. Den andre er avhending, som lik innsamlingen finnes i en aktiv og passiv form, der den passive kjennetegnes ved at gjenstandene ukontrollert brytes ned på grunn av dårlige bevaringsforhold (Vilkuna 2010, 74; Vilkkuna et al. 2011, 150).

Blant finske museer som har arbeidet aktivt med samlingsforvaltning og avhending, er sammenslutningen av museene i Tampere.³¹ Med utgangspunkt i den omfattende utfordringen med uregistrerte gjenstandssamlinger utviklet museene her i 1994 et verktøy for å vurdere samlingene, slik man i samme periode var i gang med både i Nederland og Canada. I prosessen med å utvikle kategoriene for evaluering, stilte de blant annet spørsmål om hvilken relevans samlingen hadde for samfunnet, slik Weil (1999) argumenterer for, både i et lokalt, regionalt og nasjonalt perspektiv (Palo-oja og Willberg 1998, 56). Til slutt satt de igjen med syv ulike kriterier for å vurdere verdi og tilstand, som utgjorde fem kategorier hvor den siste er «[...] a so-called deletion category». Her finner man gjenstander som ikke oppfyller noen av kriteriene, og som dermed blir fjernet fra samlingene gjennom en avhendingsprosess (Palo-oja og Willberg 1998, 61-62; Vilkkuna 2010, 75). I følge samlingsforvalterne Ritva Palo-oja og Leena Willberg ved museene i Tampere har dette vurderingssystemet ikke bare vært en ressurs i arbeidet med de eksisterende samlingene, det har også bidratt til å forme de museumsansattes oppfatning av og erfaringer med samlingsforvaltning, så vel som deres møte med dem som har lyst til å donere gjenstander til museet: «We tell people who offer us objects for our collections, the value category in which the offered object would be placed, and we also explain what this means in real terms» (Palo-oja og Willberg 1998, 66). Ved å bruke kategoriene slik, i møtet med publikum, formidler museet samtidig hvilke vurderinger de legger til grunn for sin praksis, noe som kan betraktes som en form for åpenhet.

Museene i tall – en skjult avhending

Da de første årlige museumsstatistikkene for finske museer ble publisert fra tidlig 70-tall, bidro også det til en form for åpenhet omkring museenes virksomhet. Likevel viste ikke statistikken antallet avhendte gjenstander, og årsaken, mener Vilkkuna (2010, 75), er at

---

³¹ For en oversikt over utviklingen til de finske museene, se Petterson 2011.

avhending tidligere ble sett på som selve manifestasjonen av en mislykket museumsprofesjon.

Rundt 2006 viste statistikken at antallet gjenstander i finske samlinger hadde sunket, til tross for at museene stadig tok inn et stort antall gjenstander. Det som senere viste seg kun å bli en kortvarig trend, ble tolket som et tegn på en utvikling i samlingsforvaltningen, spesielt på prioriterings- og avhendingsfeltet. I dag ser man derimot at tendensene med kraftig samlingsvekst fortsetter, noe som gjør avhending til et viktig grep i det Vilkuuna betegner som en bærekraftig utvikling av samlingene. De som selv har bidratt til å skape dagens tilstander med overfylte magasin er derimot ikke veldig ivrige etter å igangsette disse tiltakene, hevder han (Vilkuuna 2010, 75). En mulig forklaring på dette mener den finske kunsthistorikeren og konservatoren Nina Robbins (2011, 490), er å finne i de tilgjengelige regelverkene og retningslinjene.³² De er ofte fokusert på de juridiske sidene ved avhending heller enn på de praksisorienterte prosessene forbundet med samlingene, hvor fraskrivning av verdi er en stor del av det som gjør arbeidet utfordrende.

Hvordan avhender vi nå?

Inntil nylig fantes det lite kunnskap om hvordan avhendingsprosesser gjennomføres i de finske museene, men i 2015 publiserte det finske museumsforbundet (Suomen museoliitto) en artikkelsamling som tar for seg gode praksiser i ulike avhendingsprosesser. Prosjektet var et samarbeid mellom tre museer og med økonomisk støtte fra det finske undervisningsdepartementet. Med i prosessen var dessuten TAKO, et annet samarbeidsprosjekt som har samtidsdokumentasjon som ett av sine hovedområder (Honkasalo et al. 2015; Janne Vilkuuna, personlig kommunikasjon 02.10.15; Kansallismuseo udatert). Avhending forsetter dessuten å være et interessefelt i finsk museologisk forskning. Ved det årlige museologiseminaret ved universitetet i Jyväskylä i april 2015 var for eksempel spørsmålet om museenes rett til å avhende på agendaen, og påfølgende år disputerte Nina Robbins ved samme universitet med en avhandling om avhending i finske kunstmuseer (University of Jyväskylä 2015). Som en del av forskningsprosjektet gjennomførte hun en spørreundersøkelse som hadde til hensikt å kartlegge holdninger til, samt mulige hindre for avhending i museene. Et overordnet mål med prosjektet var dessuten å initiere en nøytral og samlingsorientert debatt om avhending i kunstmuseene,

---

³² Finland har siden januar 1972 hatt egen museumslov underlagt Undervisningsministeriet, men den omtaler verken samlingsforvaltning eller avhending (Finlex 1972). Det finnes òg en mer spesifikk *Museilag* som regulerer de statlige tilskuddene til museene (Finlex 1992).

en der hun mener museologiske verdivurderinger er avgjørende for å kunne lykkes. I omtalen av avhandlingen finner vi dessuten noe som tyder på at museenes kontroll over egne samlinger, slik Vilku argumenterer for, også er et viktig buskap her:

It is clear that any disposal process is a time-intensive endeavor, which consumes resources before any calculable benefits become evident. When seeking solutions, museums should retain their autonomy as they determine the limits of their own collections or terms of preservation. (University of Jyväskylä 2016)

6 | Danmark

I Danmark har arbeidet med avhending, på dansk *udskillelse*, vært særlig formet av den gjeldende Museumsloven som omfatter alle statlig anerkjente museer, det vil si museer som mottar statlig driftstilskudd, i tillegg til de seks statlige museene. Det er Slots- og Kulturstyrelsen som fører tilsyn med at museene oppfyller lovens krav, og står for utdelingen av tilskuddet til disse institusjonene.³³ I det følgende vil jeg ta for meg de delene av loven som berører avhendingstematikken, i tillegg til at jeg vil trekke fram Frilandsmuseets arbeid med prioritering og avhending i samlingene.

Museumsloven og framtidens danske museumslandskap

I Danmark har man i lengre tid hatt en tradisjon for egen museumslovgivning. Den første kom i 1958, mens den gjeldende loven ble vedtatt i 2001 og «[...] vidner om en løbende utvikling i takt med de samfundsmæssige forandringer» (Kulturministeriet 2011, 16). Lovens formål «[...] er gjennom fagligt og økonomisk bæredygtige museers virksomhed og samarbejde at sikre kulturarv og naturarv i Danmark og udvikle betydningen af disse i samspil med verden omkring os» (Retsinformation.dk 2014, § 1).³⁴ I de delene av lovteksten som angår avhending finner vi at de statlige og de statlig anerkjente museene er omtalt i adskilte paragrafer:

§ 11 Stk. 2: De statslige museer kan i særlige tilfælde efter godkendelse af kulturministeren udskille genstande, kunstværker og anden dokumentation fra samlingerne.

§ 14, afsnit 8: Museet (gjelder de statlig anerkjente) må ikke udskille genstande, kunstværker og anden dokumentation fra samlingerne til andre end statslige og statsanerkendte museer, medmindre kulturministeren giver tilladelse hertil (Retsinformation.dk 2014, min tilføjelse i parentes)

---

³³ Per 12.04.16 var det 90 statsanerkjente museer og seks statlige (Kulturministeriet 2016a, b). Kulturministeriet sorterer under det danske kulturdepartementet.

³⁴ I dansk museologisk forskning finner vi igjen bærekraft i blant annet i forskningen til stipendiat Irene Campolmi ved Aarhus Universitet, som undersøker konseptet ut i fra kunstmuseers forvaltningsplaner (Campolmi 2013, 2015).

De statlig anerkjente museene står med andre ord litt friere til å avhende gjenstander til andre museer, så fremt mottakermuseet også er statlig anerkjent eller statlig. De statlige museene må derimot ha kulturministerens godkjenning før de avhender, og i begge tilfeller må museene først søke enten Slots- og Kulturstyrelsen eller kulturdepartementet om adgang til å avhende (Kulturministeriet 2015b). I Danmark er altså avhending ikke bare et profesjonsetisk spørsmål, men et juridisk spørsmål knyttet til nasjonal lovgivning, og ikke kun til det som gjelder museets eiendomsrett til sine gjenstander, slik det er i andre land. I Slots- og Kulturstyrelsens veiledning for søknader om avhending oppgir man at det per mars 2015 ikke var mottatt søknader om tillatelse til å selge eller gi bort gjenstander. Her understrekes det at museumslovgivningen i utgangspunktet ikke er et hinder for dette, men at det ikke er praksis å betrakte museumsgjenstander som realiserbare verdier, verken i Danmark eller internasjonalt (se også ICOM Danmark 2006, 4; Kulturministeriet 2015b). Men at de danske museenes samlinger inneholder mengder av gjenstander som ikke er bevaringsverdige, og som man av den grunn ikke bør bruke konserverings- eller magasinressurser på, er det liten tvil om. Årsaken er i følge den samme veiledningen at museene gjennom sin historie har akseptert å ta imot gaver «[...] uten opplysninger om gjenstandenes bruk eller proveniens eller/og uten forbindelse til museets ansvarsområde. Resultatet af den ureflekterede innsamling er blevet, at det for nogle museer opleves tungt at løfte deres samlingsansvar» (Kulturministeriet 2015a).

I en utredning fra 2011 som hadde som formål å belyse rammebetingelser og grunnleggende premisser for framtidens danske museumslandskap, omtaler man flere trekk ved utviklingen på dette området. Det vises til bevaringsområdet som har fått et løft, blant annet gjennom etableringen av fellesmagasiner. I tillegg har man sett en økt oppmerksomhet omkring betydningen av å prioritere i samlingene, og at dette skal være forankret i et forsknings- og et formidlingsmessig perspektiv. Som en del av dette prioriteringsarbeidet nevner man også betydningen av klare og tydelige retningslinjer for *udskillelse* og *kassation* (Kulturministeriet 2011, 15).

Nationalmuseet rydder opp

Et museum i Danmark som etterhvert har erfaring med større prioriterings- og avhendingsprosjekter er Frilandsmuseet i København, en del av Nationalmuseet. Høsten 2011 initierte de en omfattende samlingsrevidering som del av en større prosess der 50.000 gjenstander skulle flyttes til Nationalmuseets nye magasiner med langt bedre oppbevaringsforhold enn i de gamle. Samlingskoordinator Rikke Bengtha Ruhe (2011, 184-185) forteller at det raskt ble klart at museets innsamling i perioder hadde vært nokså

tilfeldig. Avhending av gjenstander fra samlingen ble derfor en sentral del av revideringsprosjektet, for å forme en samling som var mer i tråd med museets formål.

I løpet av Frilandsmuseets historie har man fjernet seg fra den typologiske innsamlingen der det var viktig å få én av hver gjenstand. I dag legger man mer vekt på historien til hver enkelt gjenstand, noe som i gjennomgangen av samlingene medførte at dårlig dokumenterte gjenstander ble vurdert å ha en lavere museal verdi. Og i de tilfellene der man i tillegg hadde flere av samme type, var dette gjenstander man kunne overveie å avhende. I løpet av prosjektets første fase allerede i 2010 kom dette til å gjelde 400 gjenstander (Ruhe 2011, 187, 190).

Å *udskille* eller destruere en gjenstand innebærer for Nationalmuseet, som statlig museum, at gjenstandene først gjennomgår en intern bedømmelsesrunde som vurderer gjenstanden opp mot museets samlingsplan. Deretter må museet søke kulturdepartementet om den endelige tillatelsen til å avhende gjenstanden. Når det gjelder gjenstander fra Nationalmuseet pleier disse, i følge Ruhe (2011, 185; se dessuten Nationalmuseet 2014) også å bli sendt videre til en høringsrunde i Kulturarvsstyrelsen. I omtalen av ulike metoder for avhending nevner hun såkalt omdefinering av gjenstandene, slik at de for eksempel kan brukes aktivt til museets formidling, så vel som tilbakeføring til opprinnelsesland eller kassasjon. Men det er en tommelfingerregel at kasserbare gjenstander, som ikke skal videreføres til en annen offentlig part eller omdefineres av museet selv, aldri selges eller gis bort, slik vi så det omtalt også fra offentlig hold – da skal de destrueres. «Man vil dermed undgå, at museumsgjenstande cirkulerer videre i et økonomisk betinget netværk af private samlere eller handlende. Man skal kunne garantere offentligheden, at museumsgjenstande vurderes og håndteres ud fra faglige og ikke økonomiske overvejelser» (Ruhe 2011, 185).

Det kan se ut til at offentlighetens tillit står helt sentralt her; det danske folk skal vite at gjenstander som ingen andre museer vil ha, aldri blir solgt ut fra økonomiske motiv. Og ettersom de ikke kan havne på private hender unngår museene dessuten at avhendede gjenstander går inn i et marked med handel av kulturgjenstander.

Museet og offentligheten

Det kan imidlertid se ut til at dette er i ferd med å endre seg. I forbindelse med København-festivalen «Historiske dage» som ble arrangert i april 2016, holdt museumsinspektør Mads Findal Andreasen fra sammenslutningen Museum Vestsjælland et foredrag om destruksjon av kulturgjenstander. I omtalen av foredraget står det:

I disse dage står mange af landets museer overfor at skulle rydde ud i deres samlinger. Skærpede krav og højere udgifter til konservering tvinger mange museer ud i destruksjon af historiske genstande. Dubletter i de enorme samlinger må hverken sælges eller gives væk til privatpersoner. De skal smadres!

På Museum Vestsjælland er man også i fuld gang med at rydde op i gemmerne. For museumsinspektør Mads Findal Andreasen er det ikke nogen nem oppgave. "Det piner nogle gange ens faglige hjerte, for nu har man i 100 år passet på det, og lige pludseligt skal det bare destrueres". (Historiske dage 2016)

Noe uker senere refererte det offentlige kringkastingsselskapet *Danmarks Radio* til flere museer, med Museum Vestsjælland i spissen, som nå tar til orde for at museene skal kunne selge gjennom et uavhengig fond, i stedet for å destruere gjenstandene. Et av argumentene synes å være relatert til vårt tids økte oppmerksomhet rundt gjenbruk og ressursforbruk (Carlsen 2016b, a). På bloggen til museumsdirektøren for Den gamle by i Aarhus, Thomas Bloch Ravn, trekkes også ressursutfordringene fram som et argument for at museene av og til må destruere gjenstander. Det å selge gjenstandene «[...] sådan som det aktuelt er blevet foreslået fra politisk hold...» er han derimot svært skeptisk til (Museumsdirektørens blog 2015). En kan dermed få inntrykk av at museene i Danmark opplever press fra politisk hold om å betrakte salg av gjenstander som en mulig løsning for å bøte på mangelen av økonomiske ressurser.

7 | Sverige

SESAM: redningsaksjon og sysselsetting

I det svenske arbeidet med avhending, på svensk *gallring*, fremstår SESAM-prosjektet fra 90-tallet som ett av de viktigste på området. I likhet med det nederlandske utviklingen i samme periode, hadde behovet for registrerings- og konserveringstiltak blitt synliggjort i det svenske kulturrådets rapport *Vårda! Bevara!* (1980) fra tiåret før. Og som et resultat så man oppstarten av konservatorutdanningen i Gøteborg på midten av 80-tallet. Men til tross for denne og publikasjonen *Föremålssamlingarnas tillväxt. Några synpunkter och förslag rörande urvalsbegränsning och gallring* utgitt i 1982, endret ikke situasjonen i museene seg stort i denne perioden (Utbildningsdepartementet 1982; Fjæstad 1999, 27).

Med utredningen *Minne och Bildning* (SOU 1994:51) et tiår senere ble problemene satt i søkelyset på nytt. Nå trakk man fram nedprioritering og underfinansiering av virksomhetene som årsakene til at samlingene stadig var i dårlig stand og at etterslepet var stort. For å slette bevarings- og konserveringsrestansene anslo man at det trengtes 3400 årsverk, mens en ajourføring av registreringsarbeidet ble beregnet til 2300 årsverk (Hernes et al. 1995, 63). «En ovilja att allti jämt röra vid problemet lyser igenom,» minnes

konservator Monika Fjæstad (1999, 28) fra Riksantikvarieämbetet i sine beskrivelser om holdningene på denne tida. Men noe var like fullt i ferd med å endre seg. I kjølvannet av museumsutredningen fra 1994 og en ny rapport året etter kalt *SESAM - öppna museisamlingarna* (Sesamgruppen 1995), initierte det svenske kulturdepartementet et gjennomgripende bevaringsarbeide ved museene. Etter modell fra den nederlandske Deltaplan ble det satt av SEK 235 mill. til de omfattende tiltakene med registrering og forebyggende konservering av samlingene. En stor del av innsatsen skulle skje gjennom rekruttering og sysselsetting av arbeidsløse akademikere, og etter fire-fem ukers kursing av de nyansatte, samt grundige tiltaksplaner fra museenes side, var man klare for et krafttak (Hernes et al. 1995, 63; NOU 1996:7, 83, 236).

Da man senere redegjorde for gjennomføringen av Sesam-prosjektet i årene 1995-1998, hadde *gallring* fått et eget avsnitt. Her fremgår det at avhending av gjenstander var et av tiltakene som man på forhånd hadde antatt ville bli aktuelt ved samlingsrevideringene. Her nevnes avhending i form av bytte, salg og gave, men det understrekes at avhending fremdeles er en «[...] kontroversiell och komplicerad fråga». Imidlertid rapporterte ingen av museene som var del av Sesam-prosjektet om at de hadde avhendet noe underveis (Regeringens skrivelse 1999/2000:65, 1, 20-21). I fortsettelsen av denne redegjørelsen er det interessant å legge merke til betegnelsen av avhending, ettersom det beskriver ett av de vanligste holdepunktene *mot* avhending:

Att vid en bestämd tidpunkt välja bort föremål betyder att man underkänner den tidigare insamlingens värde. Tidsbundenheten är en riskfaktor såväl vid insamling som vid en eventuell gallring; vad som framstår som icke betydelsefullt vid gallringstillfället kommer kanske att förändras över tid. (Regeringens skrivelse 1999/2000:65, 20-21)

Tendenser i tida og framtidens behov er viktige stikkord i dette argumentet. I tillegg går det fram at det å avhende gjenstander som en gang har blitt donert til museet er problematisk ettersom det kan innebære at man handler mot giverens opprinnelige ønsker og vilkår. I analysene av norske forhold i senere kapitler er dette også ett av aspektene som løftes fram i argumenter mot avhending.

Som en forlengelse av arbeidet med Sesam, og som et svar på behovet som møtte museene i forbindelse med det omfattende registreringsarbeidet, ga Riksantikvarieämbetet i 1999 ut en håndbok i forebyggende konservering. I denne nevnes avhending kun ved et par anledninger, og da i forbindelse med innsamlingsprinsipper og forebyggende konservering:

Det er viktig å ikke samle på seg flere foremål, men man har mulighet til å bevare på et godt og trygt måte. Foremålssamlinger som på grunn av utrykkesmangel stappes i høgar på jordgolv i fuktige byggnader går raskt til forgangelsen. [...] Gallring utifrån kulturhistoriske urvalskriterier er å fremde framfor den gallring som tråmask og korrosion åstadkommer. (Fjæstad 1999, 414)

Kraftsamling!

Av nyere offentlige utredninger på museumsområdet er *Kraftsamling!* fra 2009 særlig relevant for spørsmålet om avhending. Her omtales *gallring* i forbindelse med lån og deponeringer av gjenstander, og i diskusjoner om samlingenes forskningsrelevans. I utredningen omtales forholdet mellom samlinger og avhending slik:

Museikoordinatorer ser museernas samlinger som den grunnleggjande basen for all øvrig verksamhet ved museerna. Det er just samlingarnas betydelse som gör det nödvändigt att diskutera deras innehåll. Med gallring avses här möjligheten att på professionella grunder utmönstra föremål ur en museisamling. Utredningens bedömning är att gallring bör ses som en i samlingsförvaltningen lika central uppgift som förvärv och dokumentation. (SOU 2009:15, 62)

Her finner vi igjen omtalen av avhending som en naturlig del av samlingsforvaltningen, slik den har vært i USA og Nederland fra 90-tallet, og noe senere i resten av landene som jeg her har undersøkt. I utredningens arbeidsgruppe for lån identifiserte man flere aspekter ved avhending som det er knyttet stor usikkerhet til, blant annet gjelder det museenes rett til å avhende, og hva eventuelle inntekter som følge av salg skal gå til. Her henvises det til erfaringene fra Storbritannia og Nederland, samt ICOMs regelverk i det videre arbeidet (SOU 2009:15, 64). I en rapport fra 2011 som blant annet tar for seg Centralmuseenes muligheter for å avhende, gjentas det at usikkerheten omkring juridiske og etiske spørsmål er et hinder for denne typen arbeid i samlingene (Centralmuseernas samarbeidsråd 2011, 41).³⁵ I utredningen trekker man dessuten fram Statens forsvarshistoriska museers omfattende avhendingsarbeid og Armé-museets retningslinjer på dette området. Sistnevnte gjennomgikk hele samlingen sin innenfor rammene til det såkalte Access-prosjektet mellom 2005-2009. Dette var en statlig arbeidsmarkedssatsning som fulgte i kjølvannet av Sesam-prosjektet. Access ga, som navnet antyder, mange museer muligheten til økt innsats for å tilgjengeliggjøre samlingene, blant annet gjennom å digitalisere. I prosjektperioden avhendet Armé-museet 6000 gjenstander, de fleste som gave til andre museer eller til det svenske forsvaret (SOU 2009:15, 53, 66).

---

³⁵ I Sverige er det 14 såkalte Centralmuseer, som enten er statlige eller som mottar tilskudd over statsbudsjettet. Samarbeidsrådet består av lederne fra de 14 museene, og jobber blant annet for økt samarbeid og utvikling i sektoren (Riksförbundet Sveriges museer 2014).

Etikk, retningslinjer og en museumslov i emning?

Som i flere land har museene i Sverige sett behovet for retningslinjer i arbeidet med avhending. I oktober 2012 arrangerte flere av museumsorganisasjonene et seminar sammen hvor de etiske spørsmålene ved tematikken ble diskutert. Her sto erfaringer fra både britiske og nederlandske retningslinjer på agendaen, i tillegg til bidrag fra den svenske ICOM-komiteen (Riksförbundet Sveriges museer 2012). I etterkant gikk det svenske museumsforbundet og Riksantikvarieämbetet i gang med å oversette det britiske museumsforbundets retningslinjer - *Disposal toolkit* - til svensk, en prosess som ble gjennomført i tett dialog med museene og svenske ICOM (Riksförbundet Sveriges museer 2013). På Riksantikvarieämbetets nettsider understreker de betydningen av at all avhending skjer kontrollert og «[...] öppet och transperent så att den inte skadar förtroendet för museet och museer i allmänhet» (Riksantikvarieämbetet 2016). Akkurat denne siden ved avhendingstematikken har også blitt satt på dagsordenen av svenske medier, her i form av en ingress om avhending i avisa *Svenska Dagbladet* fra 2011:

Det måste bli lättare att göra sig av med museiföremål, kräver de stora statliga museerna som inte har plats i sina samlingar. En idé är att överskottet av museiföremål ska bjudas ut på nätet. Men museerna är rädda att gallringen ska skada deras förtroende hos allmänheten. (Hellekant 2011)

Den siste museumsutredningen i Sverige - *Ny museipolitik* - kom i 2015, og berører avhendingsarbeidet i svenske museer på flere måter. Et av forslagene som utvalget presenterte var en egen museumslov (SOU 2015:89, 12, 17). I den delen av loven som skal gjelde samlingsforvaltning omtales avhending som et grep for å unngå store utgifter i museumsdriften. For de statlige museene foreslås det at de skal ha mulighet til å avhende deler av samlingene gjennom gave, bytte eller salg. I tillegg foreslår man at de kommunale og regionale museene skal ha mulighet til å avhende arkeologisk materiale som de har overtatt fra staten (SOU 2015:89, 13, 262).

En annen side ved forslaget til museumsloven, som har skapt reaksjoner på flere hold er definisjonen av hva et museum er. I lovforslagets andre paragraf finner vi: «Med ett museum avses i denna lag en institution som bedriver utställningsverksamhet som är öppen för allmänheten och som har avlönad personal» (SOU 2015:89, 17). Flere museer har uttrykt undring over det faktum at samlinger ikke inngår i beskrivelsen, i kontrast til ICOMs etiske regler (Svenska ICOM 2011, 10) eller utredningen fra seks år tidligere hvor man «[...] ser museernas samlingar som den grundläggande basen för all övrig verksamhet vid museerna» (SOU 2009:15, 62). Denne tilsynelatende bortdefineringen av

museumssamlingene kritiserte forfatter og vitenskapsjournalist Maja Hagerman på lederplass slik: «Museer är inte bara institutioner som gör utställningar. De har ett ansvar för samlingar som utgör samhällets långtidsminne» (Hagerman 2016). Da hun gjestet radioprogrammet Nordegren og Epstein i svensk P1 sent i mars 2016 møtte hun lederen for utredningen til debatt. Blant hennes bekymringer var: hva om museumslederne begynner å betrakte samlingene som et mulig innsparingstiltak, og at man i de statlige museene skal begynne å ansette ledere som lover å spare inn på magasinplass ved å gallra (Sveriges Radio P1 2016)?

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert noen av de praktiske og teoretiske erfaringene som har blitt gjort internasjonalt omkring avhending. Tekstene jeg har analysert vitner om at det er flere nasjonale særtrekk som påvirker hvilke sider ved avhendingsspørsmålet som veier tyngst og som dermed får innvirkning på den praktiske tilnærmingen. Likevel viser bidragene i antologier som *A Deaccession Reader* (Weil 1997a) og *Museums and the Disposals Debate* (Davies 2011b), samt nasjonale rapporter og utredninger at likhetene er mange. For det første er prinsippet om *åpenhet* gjennomgående, fra de nederlandske og britiske retningslinjene for avhending, til de konkrete erfaringer som museer i Canada, USA og Finland har gjort seg. Det kan fortelle noe om hvor avgjørende det er for museene å ivareta offentlighetens tillit. For det andre viser materialet at stadig større ressursutfordringer, både når det gjelder økonomi og magasin kapasitet, gjør at avhending oppfattes som et nødvendig del av forvaltningen. Imidlertid kan det se ut til at det kun er Storbritannia og Danmark som i henholdsvis retningslinjer og lovverk omtaler samlingenes *bærekraft* - altså det at samlingene skal forvaltes slik at de ikke vil utgjøre en økonomisk byrde for kommende generasjoner. En tredje fellesnevner er dessuten at de etiske og juridiske sidene ved avhending ofte oppleves som så kompliserte at de fungerer som hindre for avhendingspraksiser. I de påfølgende analyser vil denne variasjonen av nasjonale uttrykk fungere som et grunnlag for å undersøke utviklingen i Norge.

Kapittel 4 | Analyse: norske erfaringer fram mot 2013

I denne andre delen av oppgavens analyse vil jeg undersøke på hvilken måte og i hvilken grad avhending har blitt tematisert i Norge fram mot 2013. Det er med andre ord en historisk fremstilling – vel å merke ikke en fullstendig en – av de endringer og prosesser jeg mener har bidratt til å forme avhendingsdebatten her til lands. Her danner dessuten de utenlandske forholdene, som jeg analyserte i forrige kapittel, et grunnlag for å kunne trekke paralleller. Dermed blir det også mulig å si noe om hvordan museums-Norge samspiller med et stort og internasjonalt fagmiljø.

Kildene jeg vil undersøke spenner fra museumshåndbøker via kulturpolitiske dokumenter til dem som kan vitne om hvilken oppmerksomhet avhending av museumsgjenstander har fått i norsk offentlighet. Målsettingen er altså ikke å gi en fullstendig oversikt, men å trekke fram ytringer som kan brukes til å si noe om hvilke teorier og konkrete erfaringer som har virket inn på, og satt rammene for debatten om avhending i Norge. Denne formen for analyse deler flere likhetstrekk med den genealogiske, slik Hörnfeldt (2011, 247) beskriver den i sin redegjørelse av feltarbeid i skriftlige kilder: «Genealogin, också enligt Foucault, syftar till att spåra upp vissa händelser i det förflutna och med dessa som utgångspunkt söka förklaringar till och förståelse för nutida händelser, fenomen och situationer». En slik tilnærming til problemstillingen mener jeg er godt egnet til å vise fram de endringer eller den kontinuitet som har forekommet over tid. I tillegg vil de tre begrepene *publikum*, *åpenhet* og *bærekraft* også her bidra med konkrete innfallsvinkler for undersøkelsen.

Museumshåndbøkernes tale

Et utgangspunkt for å undersøke hvorvidt og hvorledes avhending har blitt omtalt er museumshåndbøkene. Her har jeg utelukkende undersøkt dem som på ulikt vis tar for seg det praktiske arbeidet med samlingene.³⁶ Hvilke sider ved praksisen har stått i søkelyset når man har formulert sine råd og anbefalinger? Og hvilke oppfatninger er de uttrykk for?

1925 | Arbeide og ordning

Norske Museers Landsforbund (NML) ga i 1925 ut håndboka *Arbeide og ordning i kulturhistoriske museer. Kort veiledning* ført i pennen av direktøren ved Norsk Folkemuseum, Hans Aall. Som et av NMLs tidlige initiativer underviser boka

---

³⁶ Etterhvert finnes håndbøker for langt flere sider av museenes virksomhet; arbeid med frivillige i museene, bruk av museets grafiske profil, hvordan tilrettelegge et museumstilbud for mennesker med demens, for å nevne noen få.

museumsansatte blant annet i hvordan en skal skape enhetlige standarder og systemer i arbeidet. I ett av de første kapitlene, om «Leveregler» eller det man i dag ville kalt museums- eller profesjonsetiske regler, skisserer Aall seks prinsipper «[...] for å undgå misforståelser både innenfor museets murer og utad mot publikum». Disse hadde først og fremst som formål å sikre at de ansattes private interesser ikke kom i veien for den yrkesfaglige atferden på museet, men også å sørge for at museets omdømme ble ivarettatt: «Vi samler ikke privat på slike ting som vårt museum omfatter» (Aall 1925, 12; Eriksen 2009, 141). I det påfølgende kapitlet, som tar for seg museenes innsamlingsarbeid, finner vi følgende passasje:

Gaver og lån tar vi i almindelighet imot med takk selv om vi syns de passer dårlig i samlingene. Folk kan ellers så lett si at det ikke nytter å gi noget til et museum som ikke vil ha det man byr det. Fallér tingen helt utenfor museets ramme, får vi henvise giveren til en annen institusjon hvor den hører hjemme, og i tilfelle optre som formidler. (Aall 1925, 14)

Utdraget over viser at hensynet til museets omdømme gikk foran det å utelukkende skulle ta i mot gjenstander som man mente passet inn i museets samling. Virket museet kresent utad, risikerte man at potensielle givere i stedet beholdt gjenstandene selv. Den formen for innsamling som Aall her beskriver, der det ikke ligger noen plan til grunn fra museets side for å ta inn gjenstanden, kan betegnes som *passiv innsamling*. Siden skal vi se at museene også i vår egen tid, omlag 90 år etter utgivelsen av Aalls håndbok, fortsatt benytter denne formen for innsamling. Men kanskje mer interessant kan det se ut til at den passive innsamlingen blir koblet til argumenter for avhending i vår egen tid, noe jeg vil vise i neste analysekapittel.

I fortsettelsen av håndboka fraråder museumsmannen Aall å akseptere krav fra giverne som innebar at de donerte gjenstandene skulle få stå utstilt samlet, ettersom dette lett ville gjøre oppstillingen i museet uklár (Aall 1925, 14). Museene skulle andre ord tilskrive seg retten til å bryte opp den donerte samlingen av gjenstander for slik å kunne opprettholde en logisk sammenheng mellom tingene slik de sto utstilt i museet. Hva man så skulle gjøre med de gjenstandene som passet dårlig inn i samlingene vites ikke. Det eneste scenarioet han tegner opp under overskriften «Utskilling av gjenstander» er de tilfeller hvor samlingen inneholdt flere like eksemplarer av en gjenstand: «Under slike omstendigheter kan det være fullt forsvarlig å foreta utlån eller byttelån museene imellem, til tross for at det gjelder som en almindelig regel ting som er kommet inn i en samling, ikke blir skilt ut igjen» (Aall 1925, 15). Det Aall henviser til her er altså hovedprinsippet om at museer skal ivareta, slik vi så innledningsvis i oppgaven.

Anne Eriksen (2009, 149) presenterer under tittelen «Magasinenes plass» i boka *Museum. En kulturhistorie et blick på norsk museumshistorie* som bidrar til å sette Aalls råd inn i en større kontekst. Her henviser hun til Håkon Sheteligs omtale av Norsk Folkemuseums første utstillinger på Bygdøy i 1902, så vel som Jørgen Brunchorsts fremstillinger av Bergen Museum to år tidligere. Et fellestrekk ved de ellers så ulike museene er i følge Eriksen at «[...] museet forstås som identisk med utstillingen. Utstilling og samling sidestilles, og museet er det som vises fram» (se også Ågotnes 2012, 226). I museenes tidligste fase var magasinplass dermed ikke påregnet av den enkle grunn at samlingene ikke besto av flere gjenstander enn de som sto utstilt. Med tid vokste samlingene seg så store at det ikke lenger var mulig eller ønskelig å vise fram alt. Men med den ofte raske gjenstandsveksten fulgte *ikke*, slik Eriksen (2009, 149) ser det, en tilsvarende økning i refleksjonsnivå over hva museet skulle gjøre med det innsamlede materialet. Eller vel så viktig: hvorfor det i utgangspunktet skulle samles inn. All den tid innsamling ble betraktet som bevaring, og samlingen tilsvarte det som sto utstilt, fikk det følger for hva det erkjennelsesmessig var mulig å tenke om de gjenstandene som inngikk i samlingen, men som ikke var en del av utstillingene. Som en konsekvens fantes lenge heller ikke det fysiske rommet til disse innsamlede objektene som museet tross alt hadde ansvaret for. I følge kulturviter Hans Jacob Ågotnes (2012, 227; dessuten Brenna 2016, 43) vant ideen om å skille samling og utstilling fram mot slutten av 1800-tallet, selv om det tok noe tid før det ble gjennomført i praksis, som ved innflyttingen i Historisk Museum.³⁷

1980 | Museumshåndboka

Med årenes løp endret museumsfeltet seg, og man så behovet for en mer tidsmessig håndbok i praktisk museumsarbeid. Etter flere tiår på idéstadiet, ble *Museumshåndboka. Håndbok i museums- og vernearbeid* en realitet i 1980.³⁸ Den store, grønne og ikke minst rikholdige ringpermen som denne håndboka er, består av 10 hovedkapitler med overskrifter som: «Lovverk og forvaltning», «Organisasjon og administrasjon», «Dokumentasjon», «Oppbevaring, konservering og restaurering av gjenstander». Materiale som omtaler avhending av gjenstander er imidlertid ikke å finne, ei heller *innsamling*, selv

---

³⁷ Utstillingene i Historisk museum åpnet for publikum i 1904 (Shetelig 1944, 43).

³⁸ Bak utgivelsen sto Norske Naturhistoriske Museers Landsforbund (NNML) og Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer (NKKM) med økonomisk støtte fra Kulturrådet – et offentlig organ som sorterer under Kulturdepartementet, og som på museumsområdet er knyttet til utviklings- og forvaltningsoppgaver.

om man etter innholdsfortegnelsen å dømme har hatt til hensikt å tilføye sistnevnte.³⁹

Det denne håndboka derimot inneholder av en viss relevans i denne sammenheng, er en artikkel om hvorledes gjenstander blir del av, i dette tilfellet, kulturhistoriske museers samlinger. Her kan vi blant annet lese om gaver, kjøp og deposita. I tillegg fremheves det at det er museets ansvar å ha tilstrekkelig dokumentasjon om de ulike eierskapsforhold: «Både ved gaver og kjøp overtar museet den fulle og hele eiendomsrett til de gjenstander som inngår i gaven eller kjøpet. Hverken giver, selger eller deres arvinger har krav på å få eller kjøpe noe tilbake» (Johannessen 1980, 1).

Det nærmeste *Museumshåndboka* kommer omtale av avhending er artikkelen *kassasjon fra museumsarkiv* under kapittelet «Arkiv, bibliotek og biblioteksservice». Den problematiserer det å fjerne noe permanent, fra et museum: «Før man begynner å kassere i arkivet bør man sette seg inn i arkivskapers historie og skaffe seg oversikt over hva som virkelig finnes i arkivet» (Rikheim 1991, 2). Ikke kast noe før du vet hva du har, virker budskapet å være i denne sammenheng.

2003 | Vei i vellinga

Drøye tyve år etter *Museumshåndboka*, mens museumsreformens konsolideringsprosesser ennå var i startgropa, ga AMB-utvikling ut en mer tematisk spesifikk håndbok med tittelen *Vei i vellinga. Håndbok i dokumentasjon av museumsgjenstander*.⁴⁰ Denne systematiske veilederen er fokusert utelukkende på trinnene i dokumentasjonen av en gjenstand, slik som innsamling, aksesjon og fotografering, og det er dermed ikke å vente at *avhending* blir drøftet. Likevel er det spesielt ett sted i denne håndboka hvor forholdet mellom inntak og avhending settes i relasjon. Innledningsvis i kapitlet om innsamling under tittelen «Innsamlingspolitikk», står det: «Museenes samlinger er ofte bygd opp på basis av tilfeldige gaver. Utvalget av innsamlet materiale har også vært preget av de ulike epokers vitenskapssyn og museumsfolks spesielle interesser» (ABM-utvikling 2003, 12). Dersom vi tenker tilbake på Aalls anbefalinger om å ta imot gaver til tross for at de ikke nødvendigvis passet inn i museet, finner vi at det kan bidra til å forklare hvorfor museenes samlingsvekst har skjedd på denne tilfeldige måten. Videre skriver man:

Museumsgjenstander krever forsvarlige oppbevaringsforhold på magasin eller i utstillinger/miljø med tilsyn. Det er også en rekke rettslige skranker mot avhending fra museumssamlingene [...] Det er ikke bare å «rydde opp» når en synes det blir

---

³⁹ Grunntanken var at boka skulle gi faglig og praktisk veiledning basert på et løsblad-system som gjorde det mulig å supplere med nye emner og å oppdatere allerede eksisterende artikler etterhvert, noe man også gjorde fram til våren 1993.

⁴⁰ Initiativtakerne var museumstjenestene i Aust- og Vest-Agder.

for trangt på magasinet. Derfor er det svært viktig at museumssamlingene suppleres på en gjennomtenkt og planmessig måte. (ABM-utvikling 2003, 14)

De «skrankene» som man her nevner skal vi stifte nærmere bekjentskap med litt senere i kapitlet. Det som kommer tydelig fram er at tidligere tiders innsamlingspraksis preger museene i det daglige, og får følger for hva som kan gå ut av dem. Ikke bare har gjenstandene tidvis hatt en tilfeldig vei inn i samlingene, men når de først har fått sin plass der blir det også knyttet en rekke krav til oppbevaringen av dem, derfor må innsamlingen skje på en gjennomtenkt måte.

I fortsettelsen av disse betraktningene, under overskriften «Gaver til museene - til begjær eller besvær?» kan vi lese følgende: «Det er ikke en plikt for et museum å ta i mot en gave, selv om det er veldig vanskelig å si nei. Husk at museet skal ha en god grunn for å si ja» (ABM-utvikling 2003, 15). Den endringen som her har skjedd, fra 1920-tallets anbefalinger, er interessant. Selv om det fortsatt er problematisk å takke nei, vises det nå til at museet må ha et grunnlag for å ta i mot. Og det grunnlaget det her er snakk om er *innsamlingsplaner* som med utgangspunkt i museets formålsparagraf skal si noe om hvilke kriterier som skal ligge til grunn for museets innsamlingspolitikk, slik man for eksempel kan finne det gjengitt i den første norske oversettelsen av ICOMs etiske regler (1991, 42, § 3.1). I tillegg råder man museene til å inngå juridiske avtaler med eventuelle givere, og samtidig beskytte seg mot bestemte krav til bruk av gjenstandene. Slik skal man sikre seg mot at det ikke blir giverne som dikterer hva som skal stå utstilt, men museets faglige vurderinger, slik også Aall bemerket. Likevel presenterer *Vei i vellinga* anbefalinger som i enda større grad enn Aalls har til hensikt å sikre museene kontroll, både over det som kommer inn i samlingene og det som skal stilles ut.

Avhendingens rolle i museumspolitiske dokumenter

Museenes samfunnsoppdrag har blitt utformet gjennom stortingsmeldinger og offentlige utredninger gjennom de siste femti årene. Men når vant avhendingstematikken innpass i disse, og i hvilken sammenheng skjedde det? Er det dessuten mulig å lese en endring i synet på avhendingens rolle ut av denne typen kilder?

1994 | Trøndelagsundersøkelsen

Slik nederlandske styresmakter sent på 70-tallet hadde tatt inn over seg det omfattende etterslepet i landets museer, ble det på samme tid også tydelig her hjemme at norske samlinger led en lignende skjebne. Og med erkjennelsen av at man tiår senere fortsatt manglet pålitelig grunnlagsmateriale om nasjonale forhold, initierte Norsk museumsutvikling (NMU) og Vitenskapsmuseet i 1994 en undersøkelse som tok utgangspunkt i erfaringene fra nederlandske Deltaplan (NOU 1996:7, 103).⁴¹ Resultatet etter at 29 museer i Nord- og Sør-Trøndelag var blitt satt under lupen, viste store etterslep i registrerings- så vel som det forebyggende konserveringsarbeidet, og det kom fram at mange gjenstander ble oppbevart under lite gunstige magasinforhold.⁴² Sammen med nasjonale museumstall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) ble resultatene fra undersøkelsen i Trøndelag deretter anvendt for å si noe om de forventede behovene innen registrering og konservering også på landsbasis. De vurderinger og beregninger som rapportens forfattere gjorde var med utgangspunkt i formodningen om «[...] at museene skal ta vare på de gjenstandene de i dag har på en tilfredsstillende måte» (Hernes et al. 1995, 55-56).

Resultatene etter disse undersøkelsene kom likevel ikke som noen overraskelse på museums-Norge. Samlingenes tilstand hadde blitt tematisert tidligere, blant annet i Hovekomitéens innstilling om de halvoffentlige museene (Kirke- og undervisningsdepartementet 1970) og i den påfølgende stortingsmeldinga *Om museumssaken* (Kirke- og undervisningsdepartementet 1972. Begge steder skisserte man det etterslepet som allerede på dette tidspunktet eksisterte i katalogiserings-, dokumentasjons- og konserveringsarbeidet. I tillegg ble betydningen av den forebyggende konserveringen fremhevet, slik også Trøndelagsundersøkelsen noen tiår senere kom til å gjøre. Senere skal vi se at *prioritering* blir et stadig viktigere stikkord i forståelsen av museenes samlingsforvaltning, og at det etterhvert knyttes til argumenter for avhending.

Et siste aspekt ved Trøndelagsundersøkelsen som jeg mener er interessant, til tross for at heller ikke den tar opp avhending eksplisitt, finner vi under overskriften «Forebyggende konservering»: «[...] utfordringen med å finne en rett balanse mellom samlings- og bevaringsfunksjonen og de publikumsrettede formidlingsfunksjonene. Dette

---

⁴¹ Norsk museumsutvikling ble opprettet samme år (1994) og fungerte som rådgivende organ for offentlige myndigheter, slik Statens Museumsråd hadde gjort tidligere.

⁴² I denne rapporten brukes begrepet *forebyggende konservering* om «[...] kontroll av gjenstandenes omgivelser, oppbevaringsforhold og håndtering, i den hensikt å hindre og/eller redusere nedbrytende og ødeleggende faktorer» (Hernes et al. 1995, 59).

innebærer en dreining fra ren publikumstelling til også å honorere satsing på museenes «indre liv» – blant annet bevaring» (Hernes et al. 1995, 59). På samme side brukes begreper som «polarisering» og «spenningsfelt» for å beskrive forholdet mellom formidling og bevaring. Her kan det synes som om det publikumsrettede arbeidet oppleves å stå i et motsetningsforhold til det samlingsrettede. Dette bemerket man også i forkant av arbeidet med nederlandske Deltaplan der museene i lengre tid hadde blitt oppfordret til å satse på en økning i besøkstallene (Cannon–Brookes 1993, 303). Årsaken til dette spenningsforholdet er å finne i hvilke kriterier museenes suksess blir målt etter – i begge tilfeller er dette evnen til å tiltrekke seg besøkende (Hernes et al. 1995, 59).⁴³ Dersom vi nå holder dette opp mot Weils (1999) teori om at museene går fra å være samlingsrettede til å bli stadig mer publikumsorienterte, kunne en tenke seg at målingen av publikumstall i seg selv var et uttrykk for nettopp denne endringen. En annen og kanskje mer sannsynlig forklaring ligger imidlertid i hva som lar seg måle, der publikummere inn dørene er nokså enkelt, mens museets evne til å ivareta samlingene krever helt andre innfallsvinkler. Trolig ligger forklaringen et sted der imellom.

1996 | Museumsutredningen

Da Museumsutvalget et par år senere leverte utredningen *Museum. Mangfold, minne, møtestad* – ofte kalt *Museumsutredningen* – nærmet man seg avhendingsproblematikken i klarere ordelag:

Spørsmålet om avhending eller i visse høve kassasjon av museumsmateriale er vanskeleg fordi museum har som hovudprinsipp at ein skal ta vare på det som har kome inn i samlingane. Men med tilvising til Trøndelagsundersøkinga og anna røynsle veit ein at musea ikkje maktar å ta vare på alt som har kome inn i samlingane. Ein veit også at det stundom kan vera litt tilfeldig kva som har kome inn i samlingane. I dag skjer det ein passiv kassasjon som eit resultat av dårlege oppbevaringsforhold og mangel på oversyn. (NOU 1996:7, 108)⁴⁴

Utdraget over skisserer i hovedsak opp det samme utgangspunktet som *Trøndelagsundersøkelsen* hadde hatt for sine beregninger: museene skal ivareta det de har i samlingene, selv om en vedkjenner seg det tilfeldige preget ved deler av innsamlingsarbeidet. Og det er denne holdningen som gjør avhending til en problematisk sak, slik Aall også bemerket: det strider mot museets hovedprinsipp, som man også finner omtalt i ICOMs etiske regler under paragrafen «Samlingens varige karakter» (ICOM 2014,

---

⁴³ Her er det snakk om museene som mottar statlig driftsstøtte av Kulturdepartementet, og i denne rapporten påpekes det fra og med året etter (1995) ville gjøres endringer i SSBs og NMUs resultat- og målstyring (Hernes et al. 1995, 59).

⁴⁴ Også kalt Velure-utvalget etter Museumsutvalgets leder og tidligere direktør på Maihaugen, Magne Velure.

13, § 2.18). Det som er interessant å merke seg her gjelder utdragets siste setning der man har brukt brukt begrepet *passiv kassasjon*. Dette en måte å omtale den langsomme, men tidvis omfattende nedbrytningen av en gjenstand som følge av dårlige bevaringsforhold, hvor konsekvensen er at den til slutt må kasseres.⁴⁵ Lik det tilfeldige preget over hva som har kommet inn i samlingene, viser man at det tidvis også er et tilfeldig preg over det som går ut av dem.

Resultatet etter tilstandsundersøkelsen i trøndelagsmuseene levnet liten tvil om behovet for ekstra tiltak for å kunne komme à jour med registrerings- og bevaringsarbeidet. Med utgangspunkt i erfaringene fra Nederland og Sverige presenterte Velure-utvalget rammeverket for «REVITA-planen: registrering, bevaring og revitalisering av museumssamlinger» med en samlet kostnadsramme for den statlige innsatsen på 380 mill. kroner (NOU 1996:7, 4). Programmet – som av utvalget ble betegnet som et *krafttak* – skulle gå over fem år og inneholde konkrete tiltak for forebyggende konservering og katalogisering av samlingene etter en minimumsstandard. Målsettingen var klar: museene skulle få bedre oversikt over samlingene, gjenstandene skulle få sikrere bevaringsforhold, og samlingene som helhet skulle revitaliseres for slik å komme bedre til sin rett for intern bruk i museet, men også for publikum (NOU 1996:7, 108, 278). Nettopp dette er del av det Weil (1999, 230) henviser til når han omtaler publikumsrevolusjonen i museene: at man går fra å betrakte samlingene og dens tilstøtende aktiviteter som mål i seg selv, til midler som kan utgjøre en forskjell i menneskers liv gjennom museets formidlende virksomhet.

I beskrivelsene av det samlingsrettede arbeidet som dette *krafttaket* skulle være, finner vi også at spørsmålet om avhending blir brakt på banen for første gang:

I samband med REVITA-planen melder det seg også eit spørsmål som musea bør gå djupare inn i. Blant dei store restansane vil det finnast materiale som kanskje ikkje alltid kan forsvare plassen sin i samlingane. I samband med den store gjennomgangen av restansane vil det vera naturleg å vurdere spørsmålet om avhending av gjenstandar, t.d. til andre museum. (NOU 1996:7, 108)

Riktignok fortsetter man med å henvise til prinsippet om at museer i all hovedsak tar vare på det de har. Men med henvisninger til blant annet Trøndelagsundersøkelsen understrekes det at museene ikke makter å ivareta alt på en tilfredsstillende måte. Det vi ser her er uttrykk for en virkelighetsforståelse der museet som en form for evighetens tempel må vike for det faktum at museenes samlinger består av flere gjenstander enn de

---

⁴⁵ Store norske leksikons nettutgave oppgir at *kassere* har opphav i et fransk ord med betydningen «å slå i stykker», og at det er synonymt med å *vrake*. Nettutgaven oppgir også at å *destruere* er synonymt med å *bryte ned*, *ødelegge* og *tilintetgjøre* (Store norske leksikon 2009b, a).

makter å ivareta. Også i denne sammenheng nevner man *den passive kassasjonen*, men til forskjell fra Trøndelagsundersøkelsen konkluderer man med: «Det vil vera mykje betre at musea sjølve freista styra denne prosessen. Då skulle ein ha visse sjansar til å sitja att med det materialet som musea er best tente med» (NOU 1996:7, 108). Dersom vi nå kikker tilbake på de anbefalingene som håndboka *Vei i vellinga* (ABM-utvikling 2003) presenterte for museenes innsamlingspolitikk, finner vi at budskapet begge steder reflekterer en oppfatning om at museene må ta tilbake kontrollen over sine egne samlinger.

1997 | Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander

Der inntaket av nye gjenstander kunne synes nokså uproblematisk juridisk sett, ga Museumsutredningen uttrykk for at det var større usikkerhet forbundet med museenes rett til å avhende gjenstander. Av den grunn anbefalte Velure-utvalget at man som en del av forberedelsene til arbeidet med REVITA-planen, skulle undersøke denne siden ved spørsmålet, for deretter å utarbeide retningslinjer for en avhendingspraksis (NOU 1996:7, 108). Til å bringe større klarhet i museenes rettslige muligheter for å avhende, engasjerte NMU juristen Lars G. Norheim i 1997.⁴⁶ I forordet til *Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander* som utkom samme år som del av NMUs skriftserie, skriver daværende leder Jon Birger Østby:

[...] at utredningen både skal kunne fungere som et grunnlagsdokument for en videre museumsfaglig og etisk debatt om avhending, og at den samtidig skal kunne tjene som et nyttig oppslagsverk for museer som står over for konkrete, juridiske problemstillinger i feltet. (Norheim 1997, forord)

I den omlag 200 sider store juridiske utredningen drøfter Norheim museenes adgang til å selge, bytte bort, gi bort, samt kassere egne eller deponerte gjenstander. Her er det særlig tre ting jeg ønsker å trekke fram. Den første finner vi allerede i kapittel to som tar utgangspunkt i spørsmålet: hvor finnes avhendingsbegrensningene? I løpet av drøye tyve sider drøfter han en rekke forhold som han mener taler mot museenes muligheter. Dessuten ser han blant annet til utviklingen i USA, og med referanse til Weil (1990) påpeker han at man der har gått fra å spørre om museene har lov til å avhende, til *hvordan* dette bør foregå (Norheim 1997, 28-29). Likevel synes det som om han ender opp med å peke på hindringene for avhending heller enn mulighetene for.

---

⁴⁶ I årene etter Museumsutredningen og påfølgende høringsuttalelser drøftet man dessuten mulighetene og behovet for en egen norsk museumslov, slik man for eksempel har i Danmark. Rådgiver i NMU Aina Schiøtz skrev utredningen *Museumslov - trenger vi det?*, utgitt i 1999 hvor anbefalingen var innføringen av en egen lov for museene (Schiøtz 1999, 23). Også i senere tid har en egen museumslov blitt nevnt (se bl.a. Wigeland Nilsen 2011, 28).

Et annen ting det er verdt å merke seg finner vi under overskriften «Museumspraksis og publikumsoppfatninger»: «Den praksis norske museer har fulgt mht. avhending av museumsgjenstander, vil altså kunne ha betydning for fastleggelsen av de rettslige rammene for avhendingstilgangen. En viss, men lavere, vekt vil også museumsansattes og publikums syn på museenes avhending kunne ha» (Norheim 1997, 22). Men, fortsetter Norheim, det er vanskelig å skaffe seg sikkert belegg for hva som er praksis og hva oppfatningene har gått ut på. Disse holdningene har dessuten variert over tid, bemerker han. Det eneste utredningen kan slå fast på dette området er at praksis og holdninger ikke er entydige, og at det vil varere fra tilfelle til tilfelle. På lignende vis omtaler man problematikken med de mange retningslinjene i USA, slik jeg viste i forrige kapittel (Nicholson og Williams 2002; Bounia 2014). Til tross for at Norheim langt fra skriver utfyllende om «publikums syn», kan det at han nevner publikums eller offentlighetens betraktninger av eventuelle avhendingspraksiser tross alt fortelle oss at det er blant de hensyn som museene har måttet ta.

Et tredje punkt ved utredningen som jeg vil fremheve finner vi innledningsvis i første kapittel. Her gjør Norheim følgende kobling mellom de juridiske og etiske sidene ved avhending:

Museenes avhending av museumsgjenstander kan også reise spørsmål av *etisk* og *politisk* art. Det faller utenfor formålet med fremstillingen å behandle disse. Men det bør påpekes at grensen mellom jus og etikk ikke er skarp på dette området. Etisk pregede vurderinger kommer inn som reelle hensyn i den rettslige vurderingen av avhendingstilgangen, og det rettslig tillatelige vil selvsagt kunne påvirke oppfatningen av hva som er etisk forsvarlig. (Norheim 1997, 14)

Dette utdraget viser hvordan grensene mellom jus og etikk sjelden er adskilt med rigide grenser (se også Marstine 2011a, 7). Tvert i mot kan etiske vurderinger betegnes som reelle hensyn i juridiske vurderinger, hvilket bidrar til å vise den kompleksiteten som kjennetegner avhendingstematikken.

2000 | ABM-meldinga

Blant dem som har trukket fram Velure-utvalgets betydning for utviklingen av museene her til lands, er Jon Birger Østby (2009, 168-169). Han peker på de gode beskrivelsene og analysene av museenes utfordringer, samt de mange konkrete tiltaksforslagene som årsaker til utredningens innflytelse. Men når den storstilte nasjonale bevaringsplanen aldri ble iverksatt slik den var tiltenkt, skyldes det blant annet at de politiske rammevilkårene hadde endret seg i årene som fulgte. REVITA slik man foreslo i Museumsutredningen skulle i stor grad være basert på sysselsettingstiltak, slik man var i ferd med å gjennomføre

i Sverige (Sesamgruppen 1995; NOU 1996:7, 109). Da Kulturdepartementet tre år senere la fram den såkalte *ABM-meldinga* (2000) var tilstanden på arbeidsmarkedet imidlertid vesentlig endret, noe som gjorde at det var mindre behov for et slikt initiativ (Østby 2009, 169; Espen Hernes, personlig kommunikasjon 07.03.16). Når tiltakene ble ansett for ikke å være like nødvendige lenger, er det grunn til å bemerke at det var med henvisning til sysselsettings-aspektet ved planen. Det er nemlig lite som tyder på at magasinforholdene hadde bedret seg stort i løpet av årene etter Trøndelagsundersøkelsen. Tvert i mot var samlingenes tilstand på nytt satt under lupen. Denne gang skulle de fem største statlige museenes bevaring og sikring av egne samlinger undersøkes etter initiativ fra Riksrevisjonen i 1998. I tillegg igangsatte AMB-utvikling prosjektet «Tilstandsregistrering i museumssamlinger» året etter (Riksrevisjonen 2003; ABM-utvikling 2009).⁴⁷

Likevel, da Kulturdepartementet la fram ABM-meldinga glimret det som har blitt betegnet som Museumsutredningens flaggsak med sitt fravær (se f.eks. Bore 2007, 1). Og når det gjaldt prosjektene i Sverige og Nederland viste man til at «[b]ehovet for og ynska om å utvida perioden vil utan tvil dukka opp når prosjektperioden nærmar seg slutten», noe som ville bidra til flere kostnader, i tillegg til:

Røynslene frå prosjekt som var tufta på dei tidlegare arbeidsmarknadsmidlane, viser òg at kort gjennomføringstid kan innebera ein risiko for at prosessen går litt over stokk og stein, og at den reelle effekten ikkje alltid står i høve til ressursbruken. (Kulturdepartementet 2000, 167)

I stedet «[...] for å laga eit skippertaksopplegg, slik museumsutgreiinga la opp til med REVITA-planen, vil det verta satsa på tiltak med meir permanent verknad» (Kulturdepartementet 2000, 172-173). Derfor fokuserte man på den delen av høringssvarene som var fremkommet i kjølvannet av Museumsutredningen hvor man hadde pekt på behovet for mer langsiktige tiltak i sektoren: «Det tilseier at dei verkemidla som kan setjast inn på samlingsrelaterte oppgåver, bør koplast til langsiktige strategiar for ei gradvis fagleg styrking av musea» (Kulturdepartementet 2000, 166). Den viktigste strategien i ABM-meldinga var å tilrettelegge for en faglig fundert kvalitetsreform ved å omstrukturere det norske museumslandskapet. Og et av hovedtiltakene var en omfattende konsolideringsprosess, ofte omtalt som en institusjonell opprydding blant «[...] dei mange små, sjølvstendige einingane som er spreidde utover heile landet» (Kulturdepartementet

---

⁴⁷ De fem museene var Bergen Museum ved Universitetet i Bergen, Arkeologisk Museum i Stavanger, Nasjonalgalleriet i Oslo, Kulturhistorisk Museum i Oslo og Naturhistorisk Museum i Oslo - alle under Kunnskapsdepartementet. Denne ble siden fulgt opp av ny rapport i 2008 (Riksrevisjonen 2008). Prosjektet «Tilstandsregistrering av museumssamlinger» var rettet mot museene som mottar støtte fra Kulturdepartementet, og resulterte i rapporten «Vel bevart?» fra 2009.

2000, 104).⁴⁸ Nå skulle de omlag 500 separate museene som mottok støtte fra Kulturdepartementet gå sammen til større enheter. Etter at de siste konsolideringene ble gjennomført er antallet administrative museumsenheter nede i 80 (ABM-utvikling 2007, 9; Kulturrådet 2015a). Det er med andre ord ikke uten grunn at Museumsreformen (ca. 2001-2009) i ettertid har blitt betegnet som den viktigste strukturelle endringen i sektoren siden «Tilskuddsordningen for halvoffentlige museer» ble innført i 1975 (Eriksen 2012, 1). Og målet var å utvikle institusjonene slik at de skulle være bedre rustet til å løse oppgavene sine overfor samfunnet (Kulturdepartementet 2000, 167). Dette mener jeg er ett av trekkene ved de siste tiårenes museumsutvikling som tydeligst reflekterer det Weil omtaler som vendingen mot publikum, slik han beskriver det i artikkelen «From Being about Something to Being for Somebody» fra 1999.

Det hører likevel med til historien at AMB-meldinga på ingen måte så forbi de virkelighetsbeskrivelsene som man gjennom Trøndelagsundersøkelsen og Museumsutredningen hadde gitt av samlingenes tilstand. I kapittel seks om «Status og hovudutfordringar på museumsområdet» oppgir man at de store etterslepene innen registrering stjeler ressurser og skaper problemer for arbeidet med innsamlingsplaner (Kulturdepartementet 2000, 115). Fortidas innsamling, representert gjennom samlingene, skaper med andre ord en propp i systemet som får følger for planarbeidet. Likevel sier man senere: «Museumsverksemd har ein karakter som tilseier at samlingane stendig veks. Avhending eller kassasjon førekjem sjeldan og vil i mange tilfelle stå i motstrid til museumsetiske prinsipp» (Kulturdepartementet 2000, 190). Samlet sett gir de beskrivelsene som Kulturdepartementet på dette tidspunktet ga, inntrykk av at avhending ble oppfattet å være et problematisk spørsmål, og langt fra noen selvfølgelig del av museenes mulige grep i samlingsforvaltningen. Det blir også åpenbart hvordan de museumspolitiske føringene er tett forbundet med andre samfunnsforhold. Samtidig blir det med erfaringene fra Nederland og Sverige friskt i minnet, klart hvilken politisk innsatsvilje som måtte ha vært til stede for å kunne igangsette et tiltak på norske museumssamlinger i den størrelsesorden som REVITA ble beskrevet som i Museumsutredningen.

Når man i stedet for å satse på en REVITA-plan valgte en mer omfattende omorganisering av det norske museumslandskapet, slik AMB-meldinga la til rette for, mener jeg det er grunn til å spørre seg hvilke følger det fikk for nytteverdien av Norheims undersøkelser. At denne utredningen er en omfattende og grundig gjennomgang av de

---

⁴⁸ I følge Østby (2009, 167) var dette et trekk ved utviklingen man allerede hadde merket seg i arbeidet med stortingsmeldinga *Kultur i tiden* (Kulturdepartementet 1992).

juridiske sidene ved avhending, er hevet over enhver tvil. Men ettersom den norske sektoren på dette tidspunktet var på vei inn i en lengre periode med konsolideringsprosesser, kan mye tyde på at tematikken kom i skyggen for arbeidet med andre spørsmål. Kanskje er det også årsaken til at den nokså omfattende utredningen til Norheim ikke nevnes med et ord i ABM-meldinga.

2000 | Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger

Et unntak til fraværet av avhendingstematikken i perioden etter Norheims utredning og i arbeidet med Museumsreformen, er å finne i NMU-rapporten *Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger* fra 2000.⁴⁹ Utgangspunktet for undersøkelsene var et konkret ønske reist av Arkeologisk museum i Stavanger om overføring av samlingsmateriale fra Rogaland som på det tidspunktet befant seg ved Bergen museum og ved Kulturhistorisk museum i Oslo. Innledningsvis henviser man til det politiske engasjementet som denne saken skapte, og som gjorde at man så behovet for at museene selv burde diskutere «[...] generelle prinsipper og holdninger til slike spørsmål» (Norsk museumsutvikling 2000, forord). Selv om deler av utredningen tar for seg spørsmålet om *tilbakeføring og utlån* av gjenstander, som derfor faller utenfor denne oppgavens problemstilling, berører den også flere relevante aspekter ved avhending. I det følgende vil jeg spesielt trekke fram to punkter i rapporten før jeg går videre til kapitlets siste avsnitt hvor omtale av avhending i norsk offentlighet står i søkelyset.

I denne rapporten stiller man for det første spørsmålet om hvorvidt salg av gjenstander er en legitim handling når hensikten er «[...] å løse prekære, økonomiske kriser eller [...] for å spare inn på framtidige utgifter til konservering og oppbevaring». Utvalget betegner slik salg både som en kortsiktig og ikke minst dårlig løsning, i tillegg til at det mener det å åpne for salg kan bidra til ansvarsfraskrivelse blant andre hos offentlige myndigheter (Norsk museumsutvikling 2000, 37-38). Denne oppfatningen er den samme som vi så i forbindelse med det britiske museumsforbundets rapport fra 2005, hvor frykten for at salg skulle resultere i økt press fra offentlige myndigheter på å se gjenstandene som realiserbare verdier. Den samme rapporten påpekte at denne «avhendingsangsten» først og fremst var et fenomen internt i museumssektoren (Wilkinson 2005, 24).

For det andre bemerker utvalget at hovedtyngden av gjenstandene i norske museumssamlinger er fremskaffet ved hjelp av offentlig finansiering eller i form av gaver

---

⁴⁹ Bak initiativet for rapporten sto Nasjonalt utvalg for universitetsmuseene og NMU. Jon Birger Østby presenterte senere utvalgets arbeid i et eget temanummer av *Nordisk Museologi* som skulle belyse problemstillingen med tilbakeføring av kulturgjenstander (Østby 2002).

fra private, som har hatt forventninger om at museet skal bevare dem i et langsiktig perspektiv. I tillegg har allmennhetens tilgang til materialet vært en viktig betingelse, noe som leder til en anbefaling om at museer bør avhende i form av gave eller salg til andre museer der tilgangen til gjenstandene kan ivaretas. Og i de tilfeller der museet ønsker å selge gjenstander bør det skje ved offentlig salg, noe som har til hensikt å sikre åpenhet rundt prosessen (Norsk museumsutvikling 2000, 38). Det siste har særlig erfaringene fra USA har bidratt til å understreke betydningen av.

2009 | Museumsmeldinga

Frem mot stortingsmeldinga *Framtidas museum*, omtalt som *Museumsmeldinga*, fra 2009 er avhendingstematikken nærmest fraværende i de museumspolitiske dokumentene. Vel å merke finnes det enkelte unntak som jeg her skal trekke fram, før jeg går videre til denne stortingsmeldinga.

I Kultur- og kirkedepartementets melding fra 2003 – den såkalte *Kulturmeldinga* – nevnes riktignok ikke avhending eksplisitt, men man nærmer seg likevel tematikken i forbindelse med et avsnitt som gjentar prinsippet om at museer ivaretar. Et av de underliggende budskapene her kan synes å være at museene må foreta valg; at de må prioritere hvilke deler av samlingene som skal ivaretas for framtida:

Samstundes må det i samtida rettast eit kritisk blikk, både i museumsmiljøet sjølv og frå samfunnet ikring, mot det biletet musea til kvar tid teiknar av fortida, og mot det utvalet av gjenstandstilfang som musea skal bringa med seg inn i framtida. (Kultur- og Kirkedepartementet 2003, 183)

Da universitetsmuseene noen år senere ble satt i søkelyset gjennom utredningen *Kunnskap for felleskapet* nevnes avhending eller nærmere bestemt retningslinjer for avhending kun i en bisetning. Utvalget påpeker: «I likhet med mange av landets øvrige museer har heller ikke universitetsmuseene så langt utviklet egne strategiske dokumenter for den helhetlige samlingsutviklingen og -forvaltningen ved museet...» (NOU 2006:8, 19). Når etterlysningen av slike strategiske dokumenter er vektlagt slik det er her, må det ses i lys av den pågående profesjonaliseringen av de norske museene, som Museumsreformen var ment å bidra til.

I sin beskrivelse av denne utviklingen, gitt i forbindelse med *Kulturutredningen 2014* peker Anne Eriksen (2012, 1-2) på at konsolideringene og den økonomiske stabiliteten som fulgte, førte med seg økt profesjonalisering av museumsarbeidet gjennom nyansettelser av fagutdannet personale. I tillegg var arbeidet med etablering av fellesmagasiner i flere fylker viktig for sikrings- og konserveringsarbeidet. Det som har spilt

en vesentlig rolle for forståelsen av samlingene er det Eriksen (2012, 2) beskriver som et betydelig planarbeid blant annet for samlingsforvaltningen. I følge ICOMs retningslinjer skal: «[e]thvert museumsstyre [...] vedta en skriftlig samlingsplan som offentliggjøres. Planen skal omhandle innsamling, bevaring og bruk av samlingene. Status for materiale som ikke vil bli katalogisert, konserverert eller utstilt skal framgå klart av planen» (ICOM 2014, 11, § 2.1).⁵⁰ Som en del av profesjonaliseringen igangsatte man arbeidet med å utvikle slike samlingsplaner for museene.⁵¹ Målet var ikke bare ferdigstilte planer, men en større bevissthet omkring samlingenes innhold, årsaken til at gjenstandene i utgangspunktet var blitt samlet inn, samt hvordan de kunne anvendes i museet (Eriksen 2009, 132-133; Østby 2009, 171; Kulturrådet 2012a, 22).

I samme tidsperiode ser det dessuten ut til at *museenes samfunnsrolle* blir stadig mer omtalt, i tråd med ABM-meldingas overordnede målsetting med Museumsreformen (Kulturdepartementet 2000, 167). Rapporten *Museum, arkiv og samfunn* fra 2007, skrevet av sosialantropologen Tone Fredriksen Ydse var resultatet av et initiativ fra Kulturrådet som skulle stimulere til debatt omkring samfunnsrolle-begrepet. Her finnes en av de mer inngående beskrivelsene av avhending i tiåret etter Museumsutredningen. I kapitlet som tar for seg museenes utfordringer og dilemmaer setter Ydse fingeren på flere av sidene ved avhending som bidrar til å gjøre problemstillingen så mangefasettert:

En stor del av samlingene i norske museer blir oppbevart i magasiner, og det er store omkostninger forbundet med å holde gjenstandene i forsvarlig stand. På museumsfeltet har det eksistert en holdning om at de innsamlede gjenstandene bør bevares til evighet. Dette er imidlertid urealistisk. Når det gjelder muligheten museene har til å kvitte seg med innsamlet materiale, kan de bli stilt overfor etiske og museumsfaglige problemstillinger knyttet til spørsmål om avhending. Når har museene lovhjemlet mulighet til å selge eller gi bort sine gjenstander? Dette spørsmålet er ofte blitt betraktet som selve minefeltet i norsk museumsvesen. Det er imidlertid liten tvil om at det finnes materiale på norske museer som ikke kan forsvare sin plass i samlingene. (Ydse 2007, 29)

I museumspolitiske dokumenter kommer derimot samfunnsrollen aller tydeligst til uttrykk i Museumsmeldinga der reformen ble evaluert: «Selve samfunnsrollen eller samfunnsoppdraget for museene ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser» (Kultur- og kirke departementet 2009, 145). Som Hilde Holmesland (2013) i Kulturrådet skriver i et oppsummerende notat om

---

⁵⁰ Allerede med den nye tilskuddsordningen for halvoffentlige museer fra 1973 fulgte krav fra statlig hold, blant annet om at museet skulle ha vedtekter som fastsatte museets formål (Østby 2009, 165).

⁵¹ Ettersom hovedansvaret for konsolideringsprosessene hadde blitt lagt til AMB-utvikling, var det også de som sto bak den sentrale kurs- og informasjonsvirksomheten (Østby 2009, 171).

samfunnsrolle-begrepet, har de politiske signalene ofte fokusert på at «[m]useene må endre seg fra det hegemoniske og ekskluderende mot det demokratiske og inkluderende». Dette er verdier som reflekterer en større internasjonal teoretisk utvikling i synet på museenes relasjoner til, og ansvar for, det samfunnet som de er del av (Weil 1997c, 1999; Marstine 2011c; Marstine, Bauer og Haines 2013). En kunne være fristet til å hevde at profesjonaliseringen og orienteringen mot samfunnet har gått hånd i hånd i denne perioden. Likevel er det ting som tyder på at spenningsforholdet mellom samlingsforvaltningen og formidlingsfunksjonen fortsatt er til stede, slik Trøndelagsundersøkelsen fra 1994 ga uttrykk for (Hernes et al. 1995, 59). Det interessante her er imidlertid at situasjonen synes snudd på hodet. I *Forskerforums* faste spalte med «10 kjappe» spørsmål fra 2010 blir en museumsansatt spurt: «Hva er tabu i ditt fag?». Svaret han gir er: «Det å diskutere om ikke hensynet til innsamling og bevaring av samlinger for fremtiden kan ta overhånd slik at man ikke prioriterer høyt nok behovene til dagens publikum» (Lindstad 2010, 19; referert til i Hylland 2013).⁵²

Men hva så med avhendingen? Når Museumsmeldinga er den første stortingsmeldinga etter Museumsutredningen som omtaler avhending mer utfyllende, gjør den det også med henvisning til Norheims (1997) utredning. Det skulle altså gå over ti år før *Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander* igjen ble omtalt i et museumspolitisk dokument. Her vektla den særlig de funnene i undersøkelsen som tok for seg juridiske hindringer for å avhende. Det er likevel det som følger, som jeg mener er det virkelig interessante i denne sammenheng:

Selv om det er begrensede muligheter for avhending så kan museene gjøre prioriteringer av bevaring og bruk av materialet. Flere museer har signalisert at de ønsker å styrke arbeidet med prioritering av samlingene [...] I en situasjon der museene har begrensede ressurser til alle bevaringsoppgavene, blir en slik prioritering viktig. (Kultur- og kirke departementet 2009, 92)

Dette er et av de aller første stedene hvor argumenter for avhending omtales som en del av et større arbeid med prioritering i samlingene. I tillegg settes det i relasjon til «begrensede ressurser», som bidrar til å tegne et bilde av en presset samlingsforvaltning der vanskelige valg må foretas. Internasjonalt så vi at prioriterings-aspektet fikk større fotfeste i samme periode, noe utviklingen i Nederland og Storbritannia var uttrykk for. Et annet eksempel som jeg vil trekke fram her er et sitat fra den tsjekkiske museologen Jan Doláks presentasjon i forbindelse med ICOFOMs årlige symposium i 2010.⁵³ Som svar på

---

⁵² Tidsskriftet og medlemsbladet til fagorganisasjonen Forskerforbundet.

⁵³ ICOFOM er ICOMs internasjonale museologiske komité og debattforum.

spørsmålet «har museer rett til å avhende?», er han en av dem som svarer ja, og han setter det i forbindelse med synet på museet som en levende organisme, der inntak av nye gjenstander nødvendigvis må følges av at man avhender andre: «Accession (acquisition) and deaccession are two communicating vessels at both end [sic] of the concept, a vision that includes the entire collection» (Dolák 2010, 43). Dette organiske synet på museets samlinger står i sterk kontrast til prinsippet om at *museer ivaretar*, slik vi har sett tidligere i kapitlet. Et nærliggende spørsmål i denne sammenheng er hvorvidt det er de økende ressursutfordringene som, kombinert med større teoretisering av museumssamlingene, har bidratt i utviklingen av en slik oppfatning.

Avhending i media - noen eksempler fram mot 2013

Så langt i dette kapitlet har jeg undersøkt det som må kunne betegnes som mer eller mindre fagspesifikke kilder i museumssammenheng. Før jeg går videre til å analysere de tre siste årenes debatt, der ytringene om avhending for en stor del er framkommet i offentlige medier, vil jeg her trekke fram tre eksempler som kan bidra til å fortelle noe om den oppmerksomheten som museenes avhendingspraksis eller -problematikk fikk i årene før. Det er med andre ord ikke en uttømmende framstilling, men noe eksempler som ut fra mitt materiale fremstår som de viktigste tilfellene.

I forrige analysekapittel presenterte jeg eksempler fra blant annet Storbritannia, Canada og USA, som hver på sin måte illustrerte i hvilken grad avhending av museumsgjenstander har blitt satt i offentlighetens søkelys. Mens britiske medier i stor grad har konsentrert seg om tilfeller av gjenstandssalg der hensikten har vært å hjelpe på et presset driftsbudsjett, viste eksemplene fra USA at det ofte er selve hemmeligholdet rundt slike salg som har fått mye av spalteplassen der. Av den grunn er jeg også spesielt interessert i hvilken grad av åpenhet disse tilfellene representerer.

Kunstsalg og arvesølv

I kontrast til Storbritannia og USA hører salg av museumsgjenstander med til sjeldenhetene her hjemme. Av de mer omtalte tilfellene er Henie-Onstad Kunstsenters salg av to Pierre Bonnard-malerier i 2004. I NRKs dekning av saken kan vi blant annet lese: «Henie-Onstad kunstsenter selger ut kunstsatter. De to Bonnard-bildene som er lagt ut for salg i all hemmelighet, representerer kronjuvelene i kunstsamlingen (Frivik og Vold

2004).⁵⁴ Pengene fra dette salget skulle gå til et utviklingsfond for framtidige anskaffelser, presiserte daværende direktør for kunstsenteret, Jan Feldborg. Likevel ble direktøren og styret møtt med sterk kritikk fra flere hold. Blant kritikerne var senterets første direktør, så vel som professor i kunsthistorie ved Universitetet i Oslo, Øivind Storm Bjerke, som uttalte:

Slike fond bør bygges opp ved sponsormidler og gaver. Det vi ser her er en ledelse som ikke har gjort jobben sin. Dette signaliserer én ting, fiasko. Styret og direktør bør heller gå når man ikke lykkes i sine målsetninger, enn at man begynner å selge kunsten. (Harbo 2004)

Ser vi til ICOMs etiske regelverk på dette området, finner vi at museets styre handlet i tråd med den etiske minimumsstandarden (ICOM 2014, 13, § 2.16). Men så er standarden også bare det, et minstemål for hva som anses for å være profesjonell museumspraksis. Å følge den er ingen garanti mot kritiske reaksjoner fra offentligheten. Særlig kan det se ut til at saker der man opplever at museer opererer i det skjulte, slik NRK-utdraget viser til, har potensial til å skade institusjonenes omdømme, noe også Marstine (2013, 7) påpeker. I slike tilfeller ser det juridiske ut til å ha en sekundær rolle; altså hvorvidt samlingene er offentlige eller privateid, eller hvorvidt gjenstanden det gjelder juridisk sett er museets eiendom. Graden av åpenhet ser ut til å være det avgjørende, den kan trolig utgjøre forskjellen mellom en vellykket eller mislykket prosess sett fra offentlighetens ståsted. Dessuten innebærer slike avhendinger ikke rent sjelden at publikums tilgang til gjenstanden enten minker eller forsvinner helt, noe som bryter med et av de grunnleggende prinsippene i ICOMs (2014, 9, § 1.4) regelverk. Internasjonalt er dette et prinsipp som ser ut til å bli tillagt stor vekt, for eksempel i de britiske retningslinjene for avhending, og i de siste års museumspolitiske utvikling i Nederland. NMUs rapport «Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger» fra 2000, slik vi så over, viser at det også blir tillagt betydning nasjonalt (Norsk museumsutvikling 2000, 38; Museums Association 2008a, 16, § 6.0; Minister of Education Culture and Science 2013).

En annen interessant uttalelse i forbindelse med denne saken kom fra kunstner og medlem av aksjonsgruppa mot salg av bildene, Mai-Bente Bonnevie. Hun uttrykte sin bekymring slik: «Nå håper jeg at senteret lager en liste over kjerneverker slik at dette ikke skjer igjen. Det kan komme nye styrer som tar mer av arvesølvet» (Budstikka 2005). Også her kommer museets juridiske rett til å avhende i bakgrunnen. Oppfatningen av eierskap i overført betydning handler også om historie, identitet og tilknytning, derav bruken av «arvesølv»-metaforen. Det vitner dessuten om hvor skjørt tillitsforholdet mellom museene og offentligheten er.

---

⁵⁴ «L'arbre près de la rivière» fra ca 1912 og «Le dessert» fra 1940.

Museenes kommunikasjon om egen praksis

Mens avsnittet over viste et eksempel på hvordan museenes avhendinger utilsiktet kan bli offentlighetens sak, skal jeg her avslutningsvis undersøke tre eksempler på hvordan sektoren selv har formidlet avhendingsproblematikken.⁵⁵

Det første tilfellet finner vi i form av en artikkel på nettsidene til Norsk Folkemuseum, skrevet av samlingskoordinator og kunsthistoriker Jan Romsaas. I nettartikkelen «Beklager – fullt!» fra november 2012 omtaler han innledningsvis museets pågående samlingsrevidering: «Vi flytter gjenstander og fotografier fra loft og kjeller til nye og moderne magasiner. Har vi plass til alt?» (Romsaas 2012). I fortsettelsen setter han museets arbeid inn i en internasjonal kontekst når han viser til seminaret «Gallringens etik» i Sverige som hadde blitt arrangert måneden i forveien (Riksförbundet Sveriges museer 2012). Når det gjelder hvordan museets selv forholder seg til spørsmålet om avhending kan det følgende tyde på at de oppfatningene som vi så innledningsvis i kapitlet, i form av direktør Aalls tilrådinger, fremdeles eksisterer i noen grad. Her synes *respekt* og *tillit* å være viktige stikkord:

Den ene forutsetningen for å kunne vurdere avhending er å utvise respekt for det arbeidet våre kollegaer før oss har gjort for museet. Den andre forutsetningen er at våre givere og vårt publikum skal være trygge på at kulturhistoriske verdier er sikre når de først er innlemmet i våre samlinger. (Romsaas 2012)

Et annen institusjon som i samme periode omtalte sine nylig gjennomførte avhendinger var Forsvarsmuseet. På museets nettsider forklarer Askild Antonsen avhendingsene med bakgrunnen i den pågående gjennomgangen av samlingene: «I denne prosessen har vi avdekket beholdninger som er langt større enn nødvendig for å dokumentere den materielle del av forsvarshistorien» (Antonsen 2012). Denne sommeren tilbakeførte museet to vogntog med materiell til forsvarrets logistikkorganisasjon som i dette tilfellet var den opprinnelige giveren. «Alt i alt fører denne reduksjonen til at det blir mindre plassproblemer i våre magasiner og vi får større anledning til å jobbe systematisk og ordnet med de gjenstander vi faktisk skal beholde» (Antonsen 2012). Som Romsaas beskriver Antonsen museets plassutfordringer som et av utgangspunktene for dette arbeidet. Og lik beskrivelsen fra Norsk Folkemuseum søker den fra Forsvarsmuseet å formidle en profesjonell tilnærming til samlingsforvaltningen og til avhendingsspørsmålet, der systematikk og faglighet fremheves. Her kan erfaringene fra Glenbow i Canada og de som det britiske museumsforbundet (MA) gjorde seg bidra som vitnesbyrd på at denne

---

⁵⁵ To andre museer som også har tematisert samlingsforvaltningens mange utfordringer er Haugalandsmuseene i en egen blogg, og Perspektivet Museum i en egen utstilling (Perspektivet Museum 2006; Paulsen Vie 2012).

typen formidling bidrar til å øke publikums forståelse for museenes utfordringer, og enda viktigere: at den styrker tilliten til at museene driver forsvarlig og profesjonelt.

Det tredje og siste eksemplet kom i forbindelse med lanseringen av Kulturrådets rapport «Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer», også denne i 2012. I reportasjen «- Museer må lære seg å si nei» på NRKs nettsider trekker man fram resultatene fra rapporten som viste at museenes samlinger vil være fordoblet innen 30 år dersom innsamlingen fortsetter i samme tempo (Kulturrådet 2012a, 1). I reportasjen konkluderer Inger Jensen, leder for arbeidsgruppa bak rapporten, med henvisning til museene:

- De må lære seg litt oftere å si nei, og samarbeide bedre om hva de skal ta inn. Museer skal ikke være et oppsamlingssted for det folk selv ikke ønsker å ta hånd om. Vi skal ikke redde deres dårlige samvittighet... (Kvittingen et al. 2012)

Til dette legger professor Storm Bjerke til at museene bør snu denne praksisen og i stedet bruke mer tid og ressurser på å utvikle kriterier for innsamling. I tillegg bør museene bli flinkere til å kaste, mener han, selv om «[...] dette er en veldig følsom prosess...» (Kvittingen et al. 2012). På spørsmål om hvorfor ikke museene bare takker nei til gavene, svarer Jensen, som også er sjefskonservator ved Folkemuseet:

- Det er alltid vanskelig å si nei når en kommer og vil gi museene noe. Jeg sier ikke vi skal si nei til alt, men det må være noe som passer i samlingen og noe vi ønsker å ta vare på. (Kvittingen et al. 2012)

Dette utsagnet bringer oss på ett vis tilbake der jeg startet denne analysen, med råd som representerer oppfatninger om hvordan museene bør opptre i møtet med privatpersoner som ønsker å donere til museet. En vesentlig forskjell er imidlertid at der Aall i 1925 anbefalte sine kollegaer i museums-Norge å ta imot, enten gavene passet inn i samlingene eller ei, vitner Jensens svar om at det er andre hensyn som nå veier tyngre. Mon tro om ikke den enorme samlingsveksten, slik rapporten viste til, har noe med saken å gjøre.

Oppsummering

I dette kapitlet hvor jeg har undersøkt den norske avhendingsdebatten i et historisk perspektiv, har jeg presentert flere typer skriftlige kilder fra tida mellom 1925 og 2012. For meg har det vært viktig å se på genealogien, i den forstand at avhending slik det diskuteres i dag har tilknytning til ulike opphavshistorier. I museumshåndbøkene har for eksempel avhending vist seg å ikke ha hatt noen viktig plass. Likevel gir rådene her karakteristikk av samlingene som vitner om at tillitsforholdet mellom museet og offentligheten, representert ved private givere, er et hensyn som veier tungt.

I dokumentene av museumspolitisk karakter er det ofte et sterkere fokus på de samfunnsmessige og strukturelle forholdene som berører avhendingstematikken. Særlig skjer det endringer i overgangen til, og inn i det første tiåret av 2000-tallet som gjør at prioriteringsaspektet så vel som samfunnsrollebegrepet relateres eksplisitt til spørsmålet om avhending. Dette er trolig uttrykk for en profesjonalisering og formalisering av museumsarbeidet som har fulgt i kjølvannet av Museumsreformen. Og i kombinasjon med internasjonale erfaringer og økende teoretisering av museene, bidrar dette til at det er museenes *publikum* som løftes fram når man tematiserer relasjonen til den norske offentligheten. Like fullt omtales avhending som problematisk på flere måter, særlig fordi det strider mot museenes bevaringsprinsipp, i tillegg til at man flere steder gir uttrykk for at samlingsarbeidet oppleves å stå i et motsetningsforhold til formidlingsfunksjonen. Analysens siste del viser hvilken oppmerksomhet avhending har fått i media og i museenes egen utadrettede kommunikasjon. I likhet med håndbøkene trekker man her fram gjenstandenes tilfeldige vei inn i samlingene - *den passive innsamlingen* - men understreker betydningen av å prioritere vekk enkelte gjenstander i stadig mer overfylte museumsmagasin. Samlet sett er dette den nasjonale konteksten som jeg tar med meg videre inn i analysen av de siste tre årenes avhendingsdebatt.

Kapittel 5 | Analyse: avhendingsdiskursen 2013–2016

I denne tredje delen av oppgavens analyse vil jeg ta utgangspunkt i det materialet som er resultat av et såkalt «multi-sided field work» utført i perioden 01.01.13–15.04.16, slik det ble gjort rede for i kapittel to. Her vil Laclau og Mouffes diskursanalytiske begrepsapparat danne det metodologiske og teoretiske rammeverket for å identifisere såkalte diskursive kamper slik de arter seg i materialet, som forøvrig er gjengitt i oppgavens appendiks. Begrepslån fra Fairclough vil dessuten bidra til å få fram hvordan ytringene bygger på andre som går forut for dem, såkalt *interdiskursiv* praksis, og at ulike sider ved spørsmålet om avhending aktualiseres avhengig av *genre* – altså i hvilken kommunikativ begivenhet ytringen fremkommer. Innledningsvis redegjør jeg for noen viktige analytiske avgrensinger, samt gir et overblikk over de prosessene jeg mener har fungert strukturerende for avhendingsdiskursen i den perioden det her er snakk om. Deretter vil jeg med et større utvalg av materialet, trekke fram og analysere det jeg anser for å være den viktigste diskursive kampen.

Avgrensning og genre

Avgrensning

Med bakgrunn i Laclau og Mouffes forståelse av hva som konstituerer en diskurs har jeg valgt å betrakte alt materialet som tilhørende én og samme diskurs – *avhendingsdiskursen*. Jeg vil dessuten hevde at de diskursene som på en eller annen måte omhandler museer kan betraktes som tilhørende samme *diskursorden* (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 37, 146; Fairclough 2008, 122; Laclau og Mouffe [1985] 2001, 112). For eksempel er det mulig å tenke seg at det finnes en *utstillingsdiskurs*, en *diskurs om sponsormidler i museer*, og en om *museet som forskningsinstitusjon*, for å nevne noen få. Når de så tar utgangspunkt i den samme sosiale institusjonen, som museet i denne sammenheng kan sies å være, er det rimelig å betrakte dem som innenfor samme samling av diskurser.⁵⁶ Dermed har vi identifisert to ulike størrelser i analysen: *diskursorden*, her forstått som de som foregår i og om museer, og *diskurs*, nærmere bestemt avhendingsdiskursen.

Innenfor avhendingsdiskursen igjen kjempes det om hvordan *avhending* skal betraktes, eller hvilken rolle avhending av gjenstander skal ha i museenes samlingsforvaltning. Dette bidrar til å utfordre diskursens struktur, i tillegg til dens grenser (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 39). Er det for eksempel de vanskelige valgene de

---

⁵⁶ Her har jeg dessuten anvendt Neumanns (2002, 177) forståelse av *institusjon*: «En *institusjon* er et symbolbasert program som regulerer sosial samhandling og som har en materialitet».

ansatte må foreta som er det viktigste? Er det det praktiske arbeidet med gjenstandene, eller er det kanskje hvordan gjenstandene i utgangspunktet ble del av samlingene som er det virkelig avgjørende for hvordan avhending skal forstås. Dette vil den videre analysen forhåpentligvis gi noen svar på.

Genre

Ettersom flere ulike sider ved avhending debatteres i Norge har det dessuten vært interessant å undersøke hvorvidt det lar seg gjøre å finne klare skiller mellom det som ytres offentlig, slik som i avisintervjuer og radiodebatter, og det som ytres i de mer profesjonsrelaterte sammenhengene, slik som i fagartikler eller på seminarer. Finnes det for eksempel problemstillinger man utelukkende diskuterer innad i det norske museumsmiljøet, som aldri finner fram til de store mediehusenes kronikksider? Eller omvendt: finnes det ting som i større grad debatteres i offentligheten? Her vil Faircloughs (2008, 122-123) begrep om *genre*, slik jeg nevnte innledningsvis, gjøre det mulig å peke trekke fram slike skiller.

Prosesser i avhendingsdiskursen 2013-2016

Utgangspunktet for denne oppgaven har vært et ønske om å undersøke hvordan man snakker om avhending av gjenstander, og hvilke aspekter ved gjenstandene som løftes fram i argumenter som taler enten for eller i mot avhending. I min tilnærming til avhendingsdiskursen mellom 2013 og 2016, har jeg vært nødt til å strukturere den i to trinn. I perioden som materialet representerer har det nemlig pågått flere prosesser som ofte har fungert som et utgangspunkt for de ytringene som analysen bygger på. Først har jeg derfor valgt å analysere ytringer knyttet til de tre prosessene jeg anser som de viktigste i materialet, før jeg går videre til det som er analysens hovedanliggende – den diskursive kampen – som jeg analyserer i kapitlets fortsettelse, og med en større del av materialet. I det som følger vil jeg trekke fram ytringer som ikke alltid inngår i denne kampen, men som like fullt er del av diskursen. Og i tillegg til de tre prosessene vil jeg kort gå inn på to enkelthendelser, som lik prosessene har fungert som utgangspunkt for flere av ytringene.

I | Prioriteringsprosjektet og den store bevisstgjøringen

Høsten 2012 søkte Bymuseet i Bergen sammen med Oslo Museum og Randsfjordmuseene (avd. Hadeland Folkemuseum) om økonomisk støtte fra Kulturrådet til et to-årig samarbeidsprosjekt hvor formålet var å utarbeide forslag til nasjonale retningslinjer for prioritering og avhending av kulturhistoriske museumsgjenstander

(Kulturrådet 2012b). På samme tid var Kulturrådet selv i gang med å utarbeide en prioriteringsmetode for museenes bygningsamlinger som «[...] ledd i Kulturrådets generelle arbeid med standarder for museumssektoren og følger av en satsning på bygningsvern i en toårsperiode 2012-14» (Kulturrådet 2013).⁵⁷ Sammen kan de sies å være uttrykk for en satsning på å øke bevisstheten i museenes samlingsarbeid ved å etablere felles standarder og retningslinjer. Sentralt i dette arbeidet står det å skape kategorier – å definere noe som ikke tidligere har vært definert – for slik å kunne prioritere noe fremfor noe annet, med faglig ryggdekning.

Sommeren 2013 kom dessuten artikkelen til kulturhistoriker Ole Marius Hylland «Å samle er å velge : Avhending i teori og praksis – en statusrapport» publisert i fagtidsskriftet *Nordisk Museologi*. Hyllands artikkel er trolig den mest utførlige framstillingen av avhendingsproblematikken på norsk per dags dato. Han analyserer avhending fra en håndfull ulike perspektiver, deriblant jus og etikk, og presenterer avslutningsvis resultatene fra sin egen spørreundersøkelse om avhending i norske museer. Innledningsvis i artikkelen skriver Hylland (2013, 5):

I det stadig mer profesjonaliserte norske museumslandskapet finnes det fremdeles lite forskning, litteratur, debatt og kunnskap om *avhending*. På den andre siden finnes det mye kunnskap, veiledning og diskusjon om hvordan gjenstander kommer *inn* i en samling. Det er et åpenbart misforhold her, og prosessen med å få objekter ut av en museal samling kan vise seg å være like viktig for museumsarbeidet som det å få objekter inn i den samme samlingen.

Dette misforholdet kan se ut til å være en vedvarende utfordring for museums-Norge. Som vi husker pekte Eriksen på det samme i forrige kapittel, da i forbindelse med utviklingen på det tidlige 1900-tallet, «[at] den ofte ganske raske veksten i samlingene *ikke* ble ledsaget av en tilsvarende økende bevissthet om hva museet egentlig skulle gjøre med det materialet som det ikke var mulig eller ønskelig å stille ut...» (Eriksen 2009, 149).

Prosjektet «Prioritering og avhending: retningslinjer og metode» (heretter Prioriteringsprosjektet) ble tildelt midler fra Kulturrådet både i 2013 og 2014, og i mars 2015 ble resultatet – forslaget til de nasjonale retningslinjene – sendt ut på høring: «Forslaget til retningslinjer gjer greie for formalitetane rundt prioriteringsarbeid og moglege tiltak som følgje av prosessen: vidare bevaring, omprioritering, avhending eller destruksjon» (Kulturrådet og Flatval 2015a). Her skilles det mellom avhending og destruksjon, i kontrast til ICOMs regelverk (2014, 12, § 2.15) hvor destruksjon beskrives

---

⁵⁷ Andre uttrykk for denne satsningen er dessuten Museumsforbundets kartlegging av kompetansebehovet blant de som arbeider med samlingsforvaltning ved norske museer (Norges museumsforbund 2016), Haugalandmuseenes Kulturrådstøttede prosjekt *Prioritering av samlingene* (Haugalandmuseene 2013; Paulsen Vie 2015).

som en form for avhending. Skillet finner vi igjen i de ferdigstilte retningslinjene som utkom senere samme år: «Avhending inneber at det er eit rettssubjekt (fysisk eller juridisk person) som overtek eigarskapet til gjenstanden, det vil seie at det trengs ein mottakar. Destruksjon inneber at ein gjenstand vert fysisk øydelagd» (Kulturrådet 2015b, 5). I et portrettintervju i *Konserves* redegjør Anne Bjørke, samlingsleder ved Bymuseet i Bergen og del av Prioriteringsprosjektet, for årsaken til dette skillet:⁵⁸

Det har blitt gjort noen viktige avklaringer, for eksempel det at vi oppdaget at vi må skille mellom avhending og destruksjon. Tidligere har avhending og kassasjon blitt brukt om hverandre og en har nok i mange tilfeller tenkt på alt som har blitt tatt ut av en samling. Begrepet avhending innebærer juridisk sett at det må finnes en ny eier av gjenstanden(e). For så langt som mulig å unngå forvirring, har vi valgt å bruke begrepene avhending og destruksjon. (Rattke 2015, 22)

Det er altså juridiske årsaker til at man i de norske retningslinjene har valgt å skille de to begrepene, i kontrast til dem fra ICOM eller fra britiske Museums Association (2014b, 19). Dette ble også trukket fram av prosjektleder Heidi Seilfaldet på seminaret «Standardisering på museum: SPECTRUM og avhending» ved Norsk industriarbeidermuseum noen måneder senere (Rjukan 2015). Det har med andre ord vært behov for å grunngi begrepsvalget, noe som kan antyde at det eksisterer flere og ulike oppfatninger om hvilke begreper som beskriver den enkelte handling. Dette inntrykket blir forsterket når vi ser på svarene i en spørreundersøkelse om begrepsbruk som Kulturrådet sendte ut til museene i forbindelse med utarbeidelsen den norskspråklige versjonen av den britiske samlingsforvaltningsstandard SPECTRUM. Her svarer for eksempel 27,5 % at de ville brukt *deaksesjon* fremfor *avhending* (70 %) for det engelske *deaccession*. De resterende 2,5 % ville brukt et annet begrep enn disse to (Kulturrådet 2015c).

I arbeidet med Prioriteringsprosjektet er det i tillegg til begrepsskillet, to andre juridiske aspekter som ser ut til å ha hatt en viktig rolle. Det første tar utgangspunkt i et av de viktigste spørsmålene som melder seg innledningsvis når et museum vurderer å avhende. Seilfaldet beskrev det slik i *Museumsnytt* rett før prosjektet ble avsluttet i 2015: «Første bud i retningslinjene er at du må sjekke om det er lov til å kvitte seg med gjenstander. Hvis vedtektene spesifiserer at det ikke er lov, men museet likevel ønsker å avhende, må vedtektene endres» (Norendal 2015b). I arbeidet med retningslinjene har juristen Thomas Eeg (2014) fått i oppdrag å undersøke museenes rett til å avhende gjenstander, slik Nordheim (1997) gjorde omlag 16 år tidligere på oppdrag av Norsk

---

⁵⁸ *Konserves* er fagtidsskriftet til den norske seksjonen av Nordisk Konservatorforbund (NKF-N).

museumsutvikling (NMU). I ytringer som omtaler Eegs juridiske utgreiing trekkes det ved flere tilfeller fram at de to juristene tilnærmet seg spørsmålet om avhending forskjellig. I samme det *Museumsnytt* gjengis for eksempel Bjørke slik:

Anne Bjørke mener museene har vært noe passive i forhold til dette temaet, og at den avhendingen som eventuelt har foregått, har skjedd i det skjulte. Hun mener NMUs publikasjon fra 1997 «Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander» fokuserte for mye på mulige hindringer for avhending. (Norendal 2015b)

Og i annet intervju, denne gang i *Konserves* forklarer hun: «Eegs konklusjon var at han var enig i alt som står i utredningen, men at Norheim hadde hatt mest fokus på hindringene og ikke mulighetene for avhending» (Rattke 2015, 22). På Vemork-seminaret var også dette et av punktene som ble trukket fram i presentasjonen av arbeidet med retningslinjene for avhending: mens Norheim hadde sett på begrensningene, hadde Eeg utredet museenes muligheter for å avhende (Rjukan 2015). Oppmerksomheten rundt denne dreiningen fra hindringer til muligheter synes altså å ha fått en nokså viktig rolle i den delen av diskursen som er direkte knyttet til Prioriteringsprosjektet.

Det andre aspektet har sitt utgangspunkt i eierstrukturene ved konsoliderte museer. I flere av evalueringene i kjølvannet av museumsreformen ble det, slik vi så i forrige kapitlet, pekt på forholdet mellom lokal og sentral styring som en utfordring i de konsoliderte museene (Nordby 2011; Eriksen 2012). I materialet mitt dukker dette opp i relasjon til avhending ved tre tilfeller som alle trekker fram eierstrukturene som et hinder for å avhende. To av ytringene stammer fra mine egne observasjoner, begge i løpet av høsten 2015.⁵⁹ Den tredje er del av en oppdragsrapport om Akershusmuseene utført av Telemarksforskning, publisert et par måneder i forkant av det første seminaret:

Samtidig vil muligheten for avhending begrenses av et uavklart eierskap. Som vi allerede har vært inne på, eier Akershusmuseet få av sine gjenstander samtidig som eierforholdene ikke alltid er like klare. Dette vanskeliggjør avhendingsarbeidet. Dermed vil dette arbeidet også forsterkes ved en ytterligere avklaring av det juridiske avtaleverket ved museet. (Kleppe, Haugsevje og Hylland 2015, 41)

Mens man her peker på uklare eierskap til gjenstandene som et problem, ble det på Vemork-seminaret trukket fram at vedtektene til et navngitt konsolidert museum ikke åpnet for avhending i det hele tatt (Rjukan 2015). På seminaret på Lillehammer fremgikk det at et annet konsolidert museum hadde opplevd en konflikt mellom eierstyre og driftsstyre i

---

⁵⁹ Henholdsvis fra seminarene «Standardisering på museum: SPECTRUM og avhending» ved Norsk industriarbeidermuseum på Vemork, Rjukan (29.09.15) og «Innsamling fra vår tid - hva, hvorfor, hvordan? - Seminar om samtid, samlinger og samfunnsrolle» ved Maihaugen på Lillehammer (17.11.15).

forbindelse med avhending (Lillehammer 2015). Selv om det kun er snakk om tre ytringer, som alle er fremkommet innenfor genrer som er del av den interne siden av avhendingsdiskursen, kan det likevel være grunn til å spørre seg om eierstrukturene i de konsoliderte museer i noen tilfeller er til hinder for prioriterings- og avhendingsprosesser.⁶⁰

II | Stavanger Kunsthall og skulptursalget

Den andre prosessen som har fungert som bakgrunnen for flere av ytringene i materialet, tar utgangspunkt i Kunsthall Stavangers salg skulpturen «Figure for Landscape» av Barbara Hepworth i juni 2014.⁶¹ Det kan kanskje synes som en selvmotsigelse å analysere en sak som slett ikke handler om et museum, men en kunsthall. Når jeg likevel har valgt å inkludere ytringer om salget i Stavanger, er det fordi det ut fra offentlighetens reaksjoner i forbindelse med denne saken ser ut til å være uvesentlig hvorvidt institusjonen det er snakk om er tilsluttet ICOM eller ei, noe som er interessant i seg selv. Da *Stavanger Aftenblads* kunstkritiker Sigrun Hodne uttalte seg dagen etter salget, så det slik ut: «- At skulpturen nå er solgt er bare forferdelig trist. Kunsthall Stavanger har solgt sjelen sin. De har inngått en pakt med djevelen, og byttet bort byens arvesølv for å sikre sin egen posisjon mener hun» (Christiansen 2014a).

Saken er dermed egnet til å si noe om hvordan samfunnet forholder seg til og utvikler eierskapsfølelser for kunst og annen kulturarv. Kanskje kan det også være et tegn på at slike formelle skiller først og fremst er viktige for menneskene som jobber i og med museer, og mindre relevante for offentligheten generelt. Akkurat dette mener jeg de britiske retningslinjene og den nye museumsetikken reflekterer gjennom begrepene om «stewardship» og «guardianship», som vektlegger beskyttelse fremfor eierskap (Marstine 2011a, 18; Museums Association 2015a, 7). Som vi har sett i foregående kapitler har saker av denne karakteren evne til å skape offentlig debatt. Hepworth-salget er intet unntak, og ytringene som er del av materialet er alle publisert som ytringer i offentlige medier, fortrinnsvis regionavisen *Stavanger Aftenblad*.

---

⁶⁰ I de ferdigstilte retningslinjene er omtales spørsmålet om vedtekter i relasjon til eier- og driftsstyre innledningsvis som del av «forarbeidet» dersom man skal gjennomføre en prioriteringsprosess (Kulturrådet 2015b, 7).

⁶¹ Kunsthallen byttet navn fra Stavanger Kunstforening i 2013.

III | Drammens Museum og avmusealiseringen

En tredje prosess som er tydelig til stede i materialet er Drammen Museums vedtak om å legge ned Friluftsmuseet i oktober 2015, en avgjørelse som vakte voldsomme protester lokalt. Stridens kjerne i denne saken er de 21 tømmerhusene på Spiraltoppen som utgjør Drammen Friluftsmuseum – del av stiftelsen Drammens Museum. Da styrevedtaket om nedleggelsen ble gjort høsten 2015, hadde diskusjonen om forfallet pågått over mange år. I 2010 hadde for eksempel styret gått inn for å omdefinere Friluftsmuseet fra å være et museumsanlegg til å bestå av en samling hus, med begrunnelsen om at de ikke ønsket å ivareta vedlikeholdet etter antikvariske retningslinjer. I lokalavisa *Drammens Tidende* ble direktør Åsmund Thorkildsen senere spurt om styrevedtaket:

Museumsdirektøren mener beslutningen om å legge ned friluftsmuseet i Bragernesåsen er overmoden. - Dette burde vært gjort for årevis siden. Nå har vi besluttet å sette i gang prosessen, sier han. - Har dere gjort god nok jobb med friluftsmuseet? - Vi har nedprioritert og avmusealisert det. Vi som sitter med helheten i museet har ting som er langt mer presserende, sier Thorkildsen. (Shou, Strand og Lie 2015)

I en beskrivelse av striden i Drammen formulerer kommentator Carl Emil Vogt (2015) det slik: «Museumsstriden i Drammen dreier seg ikke bare om nedleggelsen av Friluftsmuseet. Den dreier seg om en direktør og et styre som ikke tar oppgaven å være museum for Drammen by og Buskerud fylke på alvor». Da det senere viste seg at museets vedtekter forbyr salg og annen avhending, måtte styrevedtaket endres. I februar 2016 meldte styrelederen at museet var i gang med å forandre vedtektene «[...] slik at de samsvarer bedre med dagens drift av museet (Røkeberg 2016). Til dette kommenterte lederen av det nystiftede Friluftsmuseets venner, Kjell Nilsen:

- Det positive er at det ser ut som om museumsstyret ser ut til å ha tatt til seg engasjementet rundt Friluftsmuseet. Det negative er at de kommer til å fortsette sitt sirkus med å gå løs på stiftelsens vedtekter. Problemet er at de ikke har interesse av å ivareta den kulturhistoriske avdelingen... (Røkeberg 2016)

Som i Stavanger har ytringene i denne prosessen fremkommet i media, for en stor del som debattinnlegg i *Drammens Tidende*. Og som med skulptursalget, har det også i denne saken fremkommet ytringer som belyser offentlighetens eierskapsforhold kulturhistoriske objekter. I begge tilfeller ser begreper som *arvesølv* og *felles kulturarv* ut til å opptre sammen med argumenter mot salg eller nedprioritering (se f.eks. Christiansen 2014b, a; Vølstad 2014). Det samme var forøvrig tilfellet da aksjonsgruppa uttalte seg i forbindelse Henie-Onstad Kunstsenter kunstsalg, slik vi så i forrige kapittel.

IV & V | Ib Thomsen og Karin Hindsbo

Jeg vil i tillegg trekke fram to ytringer som i kraft av sine budskap blåste liv i avhendingsdiskursen på ulike tidspunkt. Den første kom fra Ib Thomsen, politiker i familie- og kulturkomiteen på Stortinget for Fremskrittspartiet, som i artikkelen «Åpner for salg av museumsgjenstander» fra tidlig i mars 2015 uttalte:

- Private samlere i både inn- og utland ønsker å kjøpe gjenstander vi har nok av i Norge, så hvorfor ikke la museene selge til de som ønsker å betale... [...] - Dette vil jo generere penger tilbake til museene i form av gode utstillinger for publikum... (Myhre 2015)

Den andre ytringen kom fra direktøren ved KODE Kunstmuseene i Bergen (heretter KODE), Karin Hindsbo, som i januar 2016 skrev innlegget «Dårlig kunst må ut» på nrk.no/ ytring, NRKs nettsider for offentlig debatt. Hindsbo innleder først med å presentere en problemstilling som trolig er minst like gammel som kunstmuseene selv: hva er den gode kunsten, og hvem skal avgjøre det? Hun spør:

Er det verk i museumssamlingene det ikke er verdt å gjemme på? Er det noe vi faktisk kan kvitte oss med? [...] Det er tøffe, men viktige spørsmål jeg som museumsdirektør ikke umiddelbart har lyst til å svare på. Likevel bør jeg det. Problemstillingene penser oss nemlig inn på store tema som økonomi, miljø, tilgjengelighet, kvalitet og ressurser. [...] Faktisk tror jeg det ville styrket samlingene våre om vi reduserte dem med ti prosent. (Hindsbo 2016)

Samme dag som Hindsbos innlegg ble publisert på nett, sendte *Dagsrevyen* på NRK et lengre innslag med utgangspunkt i denne saken.⁶² Med *Dagsrevyen* som riksdekkende nyhetssending mener jeg det er grunn til å anta at innslaget ga avhendingsdiskursen dens hittil største eksponering. Innslaget besto av fem segmenter hvor det første var filmet i ett av KODEs magasiner. Direktør Hindsbo blir intervjuet av NRK-journalist Odd Nytrøen og utdyper:

Jeg mener at når vi har så stappfulle magasiner, at det forhindrer tilveksten i samlingene våre, og det egentlig blir problematisk for oss å ta inn nye verk i samlingene våre, så må vi kikke med et kritisk tilbakeblikk på hele samlingen. Som situasjonen er i dag har vi faktisk ikke tilstrekkelig ressurser til de gjenstander som er. (NRK 2016)

---

⁶² Her bruker jeg uttrykket *innslag* om den delen av *Dagsrevyen*-sendingen som ble viet dette temaet, og *segmenter* om de ulike delene som innslaget var satt sammen av.

En kamp om gavenes betydning

Et av de første skrittene i analysearbeidet har vært å undersøke hvorvidt det lar seg gjøre observere det Laclau og Mouffe i sin teori omtaler som *diskursive kamper*, hvor ulike aktører søker å definere begreper eller tematikker som de viktigste når avhending skal diskuteres (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 15). I materialet fra avhendingsdiskursen 2013–2016 er det spesielt én kamp som utmerker seg på tvers av de prosesser som jeg skisserte over. Her er det viktig å legge til at en mer omfattende undersøkelse trolig ville ha kunnet komme på sporet av de mindre representerte kampene i materialet.

Underveis i prosessen har jeg tegnet en håndfull med oversikter over det jeg har oppfattet som et diskursivt landskap. Hvert av utkastene har inneholdt elementer som kan gjenfinnes på det endelige utkastet, men ironisk nok er dette også det med færrest grensemerker av alle utkastene i notatboka. Avhendingsdiskursen har vist seg å være et komplekst og utfordrende landskap, der argumenter gjerne trekker på andre som dels grenser til eller glir over i andre diskurser. Ettersom ytringene dessuten ofte inneholder flere argumenter, har det å sortere dem og skape en oversikt vært en krevende, men også grunnleggende øvelse innledningsvis. Verken Laclau og Mouffe eller Winther Jørgensen og Phillips gir noen detaljert anvisning for hvordan slike grenseoppdragninger bør foregå, men et analytisk poeng har vært å følge de oppdelingene som aktørene selv forsøker å skape med sine ytringer. Likevel er det viktig å presisere at mine avgrensinger til syvende og sist reflekterer materialet sett gjennom det filteret som har vært min forskningsinteresse. Med andre ord er denne måten å presentere diskursen på kun én av flere mulige.

Den kampen som jeg ser i materialet problematiserer hvordan deler av norske museumssamlinger er bygget opp, mer konkret i form av gaver fra private givere. Som vi så i forrige kapittel kan denne formen for tilvekst i samlingene betegnes som *passiv innsamling*, og Folkemuseets første direktør var blant dem som trakk fram gavenes rolle i relasjonen mellom museum og offentlighet (Aall 1925, 14). I det følgende analyserer jeg denne diskursive kampen med de to konkurrerende sidene som jeg har valgt å kalle *Fortidas gaver* og *Framtidas gaver*.

1 | Fortidas gaver

I | Et tilfeldig preg

Fra denne ene siden av diskursen finner jeg i flere ytringer at argumentet om *museumssamlingenes tilfeldige sammensetting* er bundet sammen med argumentet om at museene må avhende. En av de første offentlige ytringene i denne sammenheng sto som

debattinnlegg i *Bergens Tidende* i september 2013, og var svar på annet innlegg som vi skal stifte nærmere bekjentskap med i analysedelen som tar for seg kampens andre side. I «Private gåver» publisert i *Bergens Tidende* ser Bjørke tilbake på museenes innsamlingshistorie:

Kulturhistoriske samlinger vart ofte til gjennom målretta innsamling i starten. Det vart kjent at musea samla og mange ville gi. Musea hadde ofte ikkje kapasitet og kompetanse til å gjere ei kvalifisert vurdering av kva ein burde ta i mot, og gjerne ikkje eit klart bilete av kva ein ønskja. Fokus var på formidling, medan magasina vart gradvis fullare. [...] det seier litt om kor tilfeldig mange museumssamlinger er sett saman. (Bjørke 2013)

I fortsettelsen skal vi skal legge merke hvordan gjenstandenes *tilfeldige* vei inn i samlingene fremstilles i relasjon til avhending i dagens museum:

Å kvitte seg med museumsgjenstandar er eit lite diskutert tema her til lands - ikkje utover at det er noko ein ikkje gjer. Argumenta har vore at det er juridisk og etisk komplisert, samt at dagens fagfolk ikkje bør setje eigne vurderingar over dei som gjekk vegen før oss. Vi har vore fanga av våre forgjengarar sine val, eller ofte mangel på val! (Bjørke 2013)

Lignende virkelighetsbeskrivelser finner vi i en NRK-artikkel fra mars 2015 som tar utgangspunkt i Prioriteringsprosjektet. Her forteller avdelingsleder for dokumentasjon og samling ved Oslo Museum, Kristin Margrethe Gaukstad at «- Det hoper seg opp, men i vår bransje skal vi liksom ikke si nei til å ta imot gjenstander fordi det ikke er plass». Og i samme sak sier konservator i Anno Museum (tidligere Hedmark fylkesmuseum), Jorunn Elise Gunnestad: «- Av våre 513 kulturhistoriske bygninger er det flere som det ikke er noen klar grunn til at vi har i museumssamlinga» (Myhre 2015). Året i forveien hadde Gunnestad blitt intervjuet av samme journalist i forbindelse med det pågående arbeidet med museets bygningssamling. I artikkelen «Museumsforfall for milliarder» på NRKs nyhetssider fra Hedmark og Oppland, ble forfallet av kulturhistoriske bygninger tatt opp. Her uttaler Gunnestad:

Museene har stått med åpne armer og tatt imot alt vi har fått, men nå er vi nødt til å bli strengere. Vi er nødt til å velge noe framfor noe annet, med tanke på at det koster penger å holde det ved like, sier hun. (Myhre 2014)

Dette var et prosjekt støttet av Kulturrådet som løp parallelt og delvis i samarbeid med rådets eget prosjekt på området. Lik Prioriteringsprosjektet for kulturhistoriske gjenstander arbeidet dette med å utarbeide tydelige kategorier for å kunne prioritere blant bygningene i samlingen.

Dersom vi nå kikker nærmere på sammenstillinger av ord i sitatene over finner vi i Bjørkes ytring at *tilfeldig sammensatt* og *mangel på val* blir brukt for å beskrive dagens

samlinger, eller snarere: hvordan samlingene har blitt som de har blitt. Her kan en nesten sitte igjen med følelsen av at samlingene fikk vokse uhemmet, *mens fokus var på formidling*, og altså ikke på samlingene. Med Gunnestads første ytring ser vi at det *tilfeldige* også gjelder museenes bygningssamlinger, mens Gaukstad delvis gir en forklaring på hvorfor man tilsynelatende noe ukritisk har fortsatt praksisen med å takke ja til donasjoner, eller har *stått med åpne armer*, slik Gunnestad formulerer det. Hindsbo beskriver det samme i sin ytring fra januar 2016: «Mange verk har kommet inn i samlingene som gaver eller testamenterte donasjoner, med flere rettslige forpliktelser. Skulle museene begynne å kvitte seg med slike gaver, er det grunn til å frykte effekten det vil ha på fremtidige donasjoner» (Hindsbo 2016). Som Bjørke trekker hun fram de juridisk sidene og viser til den frykten museene har for at avhending kunne komme til å påvirke framtidige donasjoner, denne gang på kunstmuseenes vegne. Det en kan ane konturene av her er tillitsforholdet mellom museene og offentligheten som delvis kan synes å være basert på at museet *skal* ta i mot de *tilfeldige* gavene, og ivareta dem for evigheten. For skulle museet velge å kvitte seg med dem, særlig der det finnes juridiske hinder, ville det naturlig nok kunne virke dempende på den framtidige givergleden.

I den interne delen av diskursen dukker denne tematikken opp ved to anledninger. Den første kan vi se i Facebook-gruppa som jeg observerte. Her flettes også flere aspekter sammen som en del av den praksis-orienterte tilnærmingen til avhending:

Hva gjør vi når vi har fått en testamentarisk gave (bøker og bilder), der inntakskomiteen kunne ha tenkt seg å si nei til noe? Hvor bundet er man av et tinglyst dokument? Vi vil selvfølgelig gjerne behandle gaven med respekt. Noen som har lignende erfaringer?

Hei! Ingen giver kan binde museet til å ta gaver inn i samlingene hvis det ikke er gjort en avtale med museet om dette tidligere. Jeg har vært borte i et par slike saker der museet bare har tatt imot deler av testamentariske gaver. Men det kan jo være et både etisk og juridisk spørsmål hvordan man håndterer resten av en slik gave. Hvis testator ikke har stilt noen betingelse om at museet må ta alt eller ingen ting eller skrevet at museet kan avhende det materialet det ikke vil ta vare på, må det være greit at museet velger ut det de mener de bør ha i samlingene og så overlate resten til testamentfullbyrder eller de andre arvingene. Jeg ville derimot være mer reservert til å selge eller gi noe videre til andre hvis det ikke er spesifisert en slik mulighet i testamentet. (Facebook 2016b)

Den andre observerte jeg i midten av november 2015 på seminaret «Innsamling fra vår tid – hva, hvorfor, hvordan? – Seminar om samtid, samlinger og samfunnsrolle» arrangert på Maihaugen, Lillehammer. Ett av innleggene tok for seg tidligere tiders innsamlingsmetoder, og viste hvordan de hadde endret seg over tid, fra:

[...] å kjøpe gjenstander til primært [å samle] gjennom gaver, det vil si at museet for en stor del har samlet på det publikum har ønsket [...] Anders Sandvig etterlot ikke bare en samling, men en oppfatning av historie og museet som festet seg i folks bevissthet og fortsatt gjør seg gjeldende. (Lillehammer 2015)

Det interessante er hvordan dette ledet fram til: «Museene må ta kontrollen over egen innsamling igjen» (Lillehammer 2015). Den passive innsamlingen ble altså trukket fram som en fortidas praksis, i kontrast til at museene i dag må forsøke å tilstrebe seg en mer aktiv holdning til eget innsamlingsarbeid, slik man også gjorde i håndboka *Vei i vellinga* (ABM-utvikling 2003) og i forbindelse med Kulturrådets rapport om samhandling fra 2012. Her finner vi igjen de *tilfeldige gaver* som en såkalt *flytende betegner*. I ytringen fremstår de private donasjonene med negativt fortegn som en konsekvens av måten å omtale dem på, slik vi også så i «Private gåver» (Bjørke 2013). Her ser vi hvordan avhendingsdiskursen tidvis glir over i det som må kunne betegnes som *innsamlingsdiskursen*. Diskursenes grenser er med andre ord aldri helt fastsatte, slik Fairclough (2008, 122) bemerker. I denne sammenheng kan dessuten et felles forankringspunkt sies å være *samlingsutvikling*, et begrep vi vil se mer av i fortsettelsen av avhendingsdiskursen.

II | Innsamlingsstopp

En annen side ved museenes *samlingsutvikling* som ofte opptrer i forbindelse med argumenter for avhending er utfordringen med så fulle magasin at museene er tvunget til innføre inntaksstopp. Her vil jeg trekke fram en annen ytring fra seminaret på Maihaugen som omhandlet samlingsarbeidet og samtidsdokumentasjonen ved det som nå heter Museene i Akershus (MiA). Også her fremhevet man at «Mange museers innsamlingsarbeid er lammet av hensynet til eksisterende samlinger. Det forekommer også holdninger rundt at man først skal få orden og oversikt over de gamle samlingene før man samler inn nytt» (Lillehammer 2015). Her blir med andre ord etterslepet i dokumentasjons- og konserveringsarbeidet trukket fram som et hinder for museets arbeid med å dokumentere vår egen samtid. Gjenstandsarven kan synes å tyngre på flere vis i tillegg til å være ressurskrevende; den vanskeliggjør museenes arbeid med å samle inn det som skal bli «museumsarven» fra vår egen tid, og fører i enkelte tilfeller til at museene ser seg nødt til å innføre inntaksstopp, slik vi også har sett tidligere.⁶³ I oppdragsrapporten om Akershusmuseene (nå MiA) konkluderer man dessuten med:

---

⁶³ Et raskt søk i Google med søkeordene «inntaksstopp» og «museum» gir et resultatet som leder fram til Norsk Teknisk Museum sine nettsider hvor museet oppgir at de for tida har inntaksstopp «[...] inntil videre på grunn av gjennomgang og arbeid med våre eksisterende samlinger»: <http://www.tekniskmuseum.no/samlingene> Det samme oppgir Sunndal bygdemuseum (del av Nordmøre museum): <http://www.nordmore.museum.no/besok-oss/sunndal/sunndal-bygdemuseum> (Lest 23.03.16).

Akershusmuseets rapportering viser at det ikke har vært avhendet en eneste gjenstand i 2013. I årsmeldinger fra tidligere år er heller ikke dette nevnt. Samtidig finner vi i årsrapportene at tilveksten av nye gjenstander har vært lav, og at enkelte avdelinger sågar har inntaksstopp. Det er en uheldig situasjon at et museum må innføre inntaksstopp. Dersom museet får tilgang på interessante og relevante gjenstander, bør ikke fulle magasiner sette en stopper for innsamlingen. (Kleppe, Haugsevje og Hylland 2015, 40-41)

I denne ytringen setter rapportens forfattere avhending i en direkte relasjon til inntak av gjenstander, og ikke minst til inntaksstopp som de betegner som «en uheldig situasjon». Her er det nærliggende å trekke fram sitatet fra museologen Dolák (2010, 43) igjen, som beskrev hvordan museenes innsamling og avhending står i forbindelse med hverandre. Når *fulle magasiner ikke bør sette en stopper for innsamlingen*, er det underliggende budskapet at museet må *velge bort*. Museet betraktes som en organisk enhet der noe *inn* resulterer i noe *ut*. Det samme synet gjenfinner vi også hos Hindsbo i hennes svar på hvorfor hun skrev debattinnlegget: «Det er flere grunner til det: for det første så har vi jo stappfulle samlinger her i Norge, og så er kunstsamlinger jo en veldig dynamisk og levende ting som man hele tiden skal forholde seg aktivt til». (NRK P2 2016b). I den samme sendingen av *Kulturnytt* gjentar hun dessuten en poeng fra innlegget:

For meg så handler det om at man forholder seg aktivt til samlingen og som det er nå så forhindrer de stappfulle magasiner egentlig inntak av nye verker, og det er jo også en problemstilling vi må ta på alvor, like som utfordring miljø og økonomi er det. (NRK P2 2016b)

I etterkant av Hindsbos utspill finner vi omtale av *inntaksstopp* i relasjon til avhendingstematikken også i flere aviser, blant annet *Stavanger Aftenblad* som relaterer det til regionens museer (Næsheim 2016), og *Bergens Tidende* om Bymuseet (Bergens Tidende 2016; Espeland og Garvik 2016).

III | Åpenhet

Et tredje aspekt som jeg finner regelmessig i materialet er ytringer som enten i seg selv kan betraktes som åpne (transparente), i den forståelsen av begrepet som jeg gjorde rede for i kapittel to, eller ytringer som etterspør åpenhet i forbindelse med avhendingsprosesser. Et eksempel på det første finner vi i et avisintervju på nyåret 2014 hvor tidligere direktør ved Bergen Bymuseum, Per Øyvind Riise beskriver museets arbeid med samlingene:

For første gang skal også Bymuseet også kaste ting som deres forgjengere har samlet. -Vi kaller det å avhende gjenstander. Noe vil bli destruert, andre ting blir omplassert og noe kan muligens bli solgt på auksjon, forteller samlingslederen. Han forteller at innsamlingene i perioder har vært for ukritiske og lite planlagte. Det

har ført til at viktige og uviktige gjenstander er blandet. Det har vært svært mye av en gjenstand, og lite av en annen. -Det har nok ikke vært nok ressurser til å sortere ordentlig, men det har ført til at vi sitter med en stor sorteringsjobb nå. I tillegg har det vært kummerlige forhold i magasinene, og mye er blitt skadet, forteller Riise. (Bjørklund 2014)

Her blir det tilfeldig preget ved innsamlingene beskrevet som *ukritisk og lite planlagte*, noe som har ført til at museet nå må rydde, slik vi så i avsnittet over. Lik disse ytringene søker denne å tegne et bilde av fortidige samlingspraksiser som gjør at avhending fremstår som en naturlig følge av alle de tilfeldige gavene som nærmest har ramlet inn i museets samlinger.

Argumenter som taler for *åpenhet* eller *transparens* forekommer også i andre offentlige genrer, slik som utstillinger og omvisninger. Da Bergen Bymuseum sent i oktober 2014 åpnet den midlertidige utstillinga «Vi rydder i fortida - for fremtida» gjorde de, trolig som det første museet her til lands, et lignende grep som i London for å øke samfunnets forståelse og innsikt. På museets nettsider ble utstillingen beskrevet slik:

Som dei fleste musea i Noreg har Bymuseet for liten plass til alt vi burde dokumentert og bevart. Svaret er ikkje så enkelt som å bygge fleire og større magasin. Det betyr at ikkje alt musea har i samlingane sine kan få vere med vidare. Ved ein systematisk gjennomgang av samlingane, må vi gjere fagleg forsvarlege vurderingar av fleire problemstillingar knytt til bevaring av gjenstandar.⁶⁴

Den påfølgende sommeren fulgte Hadeland Folkemuseum (del av Randsfjordmuseene) etter i samme stil og inviterte til spesialomvisning i museets magasin. I et intervju i lokalavisa forteller sesongansvarlig ved museet, Chané Lindseth om omvisningens innhold:

- Hva samler et museum på og hvorfor? Hvordan avgjøres hva som er viktig å bevare, og hva som er riktig å vise fram? Vi går gjennom museets hus og ender med en diskusjon om hva som er viktig å samle i dagens samfunn, forteller Lindseth. - Når museene har samlet det som ønskes, hva skjer videre? - Bevaring, ordning, bruk og avhending er stikkord for spesialomvisningen [...] Dessuten blir det vist eksempler på dårlig bevaring... (Haakenstad 2015)

Begge steder finner vi ord som står i sterk kontrast til det *ukritiske* og *tilfeldige*. Det er *systematisk, faglig forsvarlig*, og museene må reflektere over hvorfor de samler på det de gjør. Argumentasjonen i ytringene vi har sett på hittil kan nesten gi inntrykk av at museene er i ferd med å våkne opp av en årelang tornerosesøvn, hvor man nå tar innover seg en virkelighet med stappfulle magasin, sammen med erkjennelsen om at man ikke har tilstrekkelige ressurser til å ivareta alt på en god nok måte: «Magasinene rundt omkring er

---

⁶⁴ Etter at museet våren 2016 lanserte nye nettsider, eksisterer ikke denne siden lengre.

stappfulle, og vi har ikke nok ressurser til å ivareta alle gjenstandene» (Hindsbo 2016). Og når en ikke har nok ressurser til alt: da tvinges man til å velge, men det må gjøres ved *ein systematisk gjennomgang og med fagleg forsvarlege vurderingar*, slik Bymuseet i Bergen skrev i sin omtale av utstillingen der.

I den mer interne delen av diskursen ble *åpenhet* trukket fram på to måter. Den første tok for seg åpenhet i relasjon til media og offentlighet, og kom under et seminar i forbindelse med Prioriteringsprosjektet kalt «Og den arven du har gitt oss kainn vær tung å ta med sæ... - prioritering og avhending i kulturhistoriske museumssamlingar» ved Bryggen Museum i Bergen i mars 2014.⁶⁵ Her snakket Wayne Holland fra Norfolk Museums Service om betydningen av å «[t]ake care to fully explain process when discussing rationalisation with media and the general public» for å unngå «[the] assumption [that] we are throwing museum objects into skips» (Holland 2014). Dette finner vi òg igjen i de norske retningslinjene året etter: «Openheit er eit viktig prinsipp i offentlege institusjonar. Ein bør vurdere om konkrete prosjekt også aktivt skal kommuniserast til publikum; på museet sine heimesider og/eller i media» (Kulturrådet 2015b, 8).

Den andre måten hvor åpenhet ble trukket fram var i Facebook-gruppa, hvor noen i en samtaletråd om de ferske retningslinjene etterspør en offentlig liste for «[...] hva et museum har lyst til å kvitte seg med...», og fortsetter med å si at det kunne være bra med en slik liste slik at man senere kan undersøke om alt har gått redelig for seg. En annen svarer at alle avhendingsprosesser skal dokumenteres og at «alt skal være etterprøvbart!», slik også retningslinjene tilråder (Kulturrådet 2015b, 6, 9). Likevel kan det se ut til at det som etterspørres er noe mer:

Joda, men dere forvalter vår felles kulturarv så skal dere avhende noe bør det være en åpen prosess som andre kan følge med på. Tillit er bra, men kontroll er bedre. [...] Med kontroll mener jeg ikke rigide kontrollrutiner. Dette bør være offentlig etterprøvbart slik at vi slipper å tro og mene noe som helst, men at alle lett kan få vite hva som gjøres. (Facebook 2016a)

En lignende forståelse finner vi i de nederlandske retningslinjene for avhending: «Due to the public nature of the collections, deaccessioning documentation must also be made accessible to third parties. Describe the deaccessioning operation in the annual report» (Bergevoet, Kok og de Wit 2006, 27).

---

⁶⁵ Tittelen er en parafrasering over Åge Aleksandersens «Lys og varme» fra 1984: «Å den arven vi har gitt dæ, Kainn vær tung å ta me sæ». Men i seminartittelen har et par ord blitt byttet ut, slik at mottakerne av den tunge arven nå er oss - i denne sammenheng museene.

IV | Med større bevissthet

Et fjerde begrep som opptrer med regelmessighet i materialet er *bevisst og bevissthet*. Da Gaukstad viste rundt i magasinene under *Dagsrevyen*-innslaget i januar 2016, i forbindelse med Hindsbos ytring, beskrev hun museenes erkjennelse slik: «Vi må ha et bevisst forhold til det vi tar vare på, det tror jeg er poenget. Og ikke bare liksom lagre masse og lukke døren (NRK 2016).⁶⁶ Det samme var Hindsbos poeng: «Kan vi helt ukritisk tillate oss å oppbevare gjenstander i flere hundre år med de utfordringer som i fremtiden vil møte oss når det gjelder energiforbruk, bærekraft og økonomi?» (Hindsbo 2016). Det *bevisste* kan sies å stå som en beskrivelse av dagens mentalitet, mens den *ukritiske oppbevaringen* er noe som hører fortida til, slik Bjørke (2013) beskriver det: «Vi har vore fanga av våre forgjengarar sine val, eller ofte mangel på val!». Med denne nye åpenheten blir det som lederen for Museumsforbundet, Liv Ramskjær, svarte på spørsmålet om hvorfor museene ikke har tatt initiativ til å kvitte seg gjenstander tidligere, i det samme *Dagsrevyen*-innslaget:

[...] de har kanskje drevet det vi kaller for «stille kassasjon» - at gjenstander man syns er for dårlige og ikke ønsker å ha, har man på en måte latt forfalle til man kan kaste dem - at det har vært en enklere måte å gjøre det på. De siste årene så har man i større grad og mer åpenhet valgt å håndtere dette med avhending som et tiltak fordi man da får bedre plass i magasinene og kan ta bedre vare på de gjenstandene man velger å ta vare på. Det betyr at det er lettere å diskutere åpent at man må ta valg og å ta valgene som trengs. (NRK 2016)

Også Ramskjær setter det passive, i dette tilfellet *den stille kassasjonen og latt forfalle* opp mot den økende åpenheten som gjøre det lettere å snakke om at *man må ta valg*. På lignende vis svarte den nokså ferske kulturministeren, Linda Hofstad Helleland, da hun dagen etter ønsket debatten velkommen i NRK P2s *Kulturnytt*:

[...] jeg syns det er helt på sin plass at vi får en debatt om det her. Vi må ha et bevisst forhold til hva vi tar vare på, og jeg registrerer at enkelte tar til orde for at dette også er et ressursproblem. Og da er det viktig at vi stiller spørsmålet om vi tar vare på for mye, sånn at vi ikke i tilstrekkelig grad tar god nok vare på de gjenstandene vi har valgt å ta vare på, samtidig som at faren for å miste verdifull kulturarv som generasjonene etter oss aldri vil tilgi oss for. (NRK P2 2016b)

Og da hun et par dager senere ga sitt skriftlige innspill til Hindsbos ytring, gjentok hun at «De fleste av oss forstår at vi må ha et bevisst forhold til hva vi tar vare på» (Hofstad Helleland 2016). Her gir ytringene nærmest inntrykk av at det snarere er oppvåkningen fra

---

⁶⁶ I segmentet fra Bymuseet i Oslo blir Gaukstad senere intervjuet på et kontor. I bakgrunnen står en pc-skjerm som viser den nederlandske avhendingsdatabasen, som vi stiftet bekjentskap med i kapittel tre. I 2015 ble Bymuseet i Bergen tildelt midler fra Kulturrådets støtteordning for museumsprogrammer (Digital utvikling; fellesløsninger, økt kvalitet, rikere opplevelser) for å utvikle en lignende løsning for norske museer. Prosjektet er et samarbeid med KulturIT, Randsfjordmuseene og Oslo museum (Kulturrådet 2015e).

en langvarig tilstand i koma heller enn en tornerosesøvn vi er vitne til.

Blant ytringer i den mer interne delen av diskursen, ser vi at *bevisstgjøringen* blir fremhevet spesielt fra Kulturrådets side, slik vi også så innledningsvis. I forbindelse med publiseringen av rådets årlige statistikk over norske museer i november 2015, uttalte fungerende leder for museumsseksjonen, Marie Skoie at «Utfordringane med å bevare, forske på og formidle samlingane har ført til auka medvit om prioriteringar, som i nokre tilfelle også endar med at musea avhendar objekt frå samlingane» (Kulturrådet og Skeie 2015). Lik ytringene i media fremhever også hun ressursutfordringene knyttet til samlingsforvaltningen i sin omtale av avhending. På dette punktet hadde Kulturrådet selv vært medvirkende til at museene hadde måttet forholde seg mer *bevisst* og åpent til spørsmålet om å avhende gjenstander. Statistikken som her ble omtalt fra 2014 var nemlig den første hvor avhendingstall var innhentet fra norske museer: «I 2014 avhenda 25 museum til saman 24 406 gjenstandar, 602 fotografi, 2 farkostar og 21 kulturhistoriske bygningar» (Kulturrådet 2015d, 13).

V | Bærekraftige samlinger

Et femte begrep som ofte knyttes sammen med avhending i relasjon til samlingsutvikling er *bærekraftig*. I kapittel tre stiftet vi bekjentskap med den britiske museumsdirektøren Nick Merrimans (2008) begrep om *bærekraftig samlingsutvikling*. Hylland bringer inn Merriman og begrepet om *den bærekraftige samlingsutviklingen* i sin artikkel:

Merriman bruker dette begrepet til å reflektere rundt hva som skjer med en samling over tid som på den ene siden har evigheten som tidsperspektiv og på den andre siden hele tiden inkluderer flere objekter enn den ekskluderer. Dette innebærer at man nærmer seg en øvre grense for en samlings størrelse, dersom man skal beholde idealet om en godt bevart, dokumentert og forskbar samling. Dermed handler det om samlingenenes og samlingsutviklingens *bærekraft*. (Hylland 2013, 5-6)

Her setter Hylland avhending som samlingsutvikling inn i en teoretisk ramme hvor det å samle på gjenstander med *evigheten som tidsperspektiv* fastlegges som en logisk brisk. Dersom inntaket av nye gjenstander fortsetter på dagens nivå, uten at man avhender tilsvarende, vil det altså stadig kreve mer ressurser for å ivareta, dokumentere og forske på samlingene etter faglige standarder. Altså er «Avhending [...] et spørsmål om bærekraft» (Hylland 2013, 6). Blant innleggene på seminaret i Bergen, finner vi også et bidrag fra Hylland (2014) med tittelen «Samling = valg: Om avhending» hvor avhending som *samlingsutvikling*, *valg* og *bærekraftig samlingsutvikling* videreføres som viktige begreper i relasjon til argumentet for avhending. Under samme seminar knyttet også

Bjørke tematikken opp mot ressurs spørsmålet, her gjengitt i et referat i *Konserves* fra seminaret:

Bjørke spurte: «Drift, personal og lokaler dekkes av fellesskapets midler. Det koster å ta vare på gjenstander. Er samfunnet tjent med ureflektert ressursbruk eller skal man prioritere noen gjenstander fremfor andre? De fleste av oss har ikke ressurser til å ta like godt vare på alt.» (Navelsaker 2015)

På lignende vis bruker Hindsbo (2016) bærekraft-begrepet i sin ytring, slik vi så under forrige overskrift. Der stilte hun det retoriske spørsmålet om museene kan tillate seg *helt ukritisk* å ta vare på gjenstander dersom man tar i betraktning de samfunnsmessige utfordringene med *energiforbruk, bærekraft og økonomi*. Ved å bruke dette begrepet bidrar både hun og Hylland til å vinkle avhendingsdiskursen i retning av samlingsutvikling som et ressurs spørsmål som får konsekvenser også utenfor museets fire vegger.

I diskursen her til lands har dette tidligere vært et lite anvendt begrep, i kontrast til andre land som Storbritannia, men med utgangspunkt i materialet mitt fremgår det at bærekraftbegrepet nå har vunnet innpass i diskursen.⁶⁷ Under følger to andre eksempler fra Kulturrådet, det første fra en omtale av en av rådets støtteordninger fra desember 2015: «Programmet har som mål å stimulere til bærekraftig samlingsforvaltning, ved å støtte prosjekter som utvikler, oversetter eller implementerer metoder, standarder og verktøy knyttet til forvaltning av samlingene» (Kulturrådet og Flatval 2015b). Det andre er Mohr sitt svar til Hindsbos ytring, og det er derfor nærliggende å betrakte den som et uttrykk for en interdiskursiv virkning: «Kulturrådet har i dialog med museene satt i gang flere tiltak for å øke bevisstheten rundt samlingsarbeidet, for en mer bærekraftig forvaltning av samlingene» (Kulturrådet og Mohr 2016).

2 | Framtidas gaver

På den andre siden av den diskursive kampen finner vi argumenter som i kontrast til ytringene vi hittil har sett, søker å definere en annen betydning av gjenstandenes og kunstverkenes vei inn i samlingene. Når denne siden ikke er like godt representert i materialet, sammenlignet med den andre, mener jeg det kan forklares med at sistnevnte kan sies å være uttrykk for et satsningsområde i en del av det norske museumsmiljøet som finner legitimering for sitt arbeid blant annet i Kulturrådets politikk. Av det grunn kan man vente at det vil ha fremkommet flere ytringer som taler *for* avhending, enn det er ytringer som taler *mot*.

---

⁶⁷ Dette må trolig også ses i sammenheng med den økningen i bruken av begrepet man ser i andre sammenhenger. For eksempel viser et søk i Atekst (søkeord: *bærekraft* eller *bærekraftig* i alle norske kilder) at begrepet forekommer 22 983 ganger i 2013, 23 619 ganger i 2014 og 26 908 ganger i 2015. Søk foretatt 14.04.16.

I | De milde gavene

Det første argumentet fra denne siden finner vi blant annet i avisinnlegget «Uten gaver, intet museum» skrevet av samlingsleder ved KODE, Knut Ormhaug (2013) i anledning åpningen av Christian Ringnes' skulpturpark *Ekebergparken* i Oslo og av utstillingen *Fra Munch til Slettemark* ved KODE i september 2013.⁶⁸ Noen uker senere fulgte Bjørke, som er samlingsleder ved Bymuseet i Bergen, opp med et innspill til Ormhaugs nærmest panegyriske omtale av kulturlivets private bidragsyttere.⁶⁹ Bjørkes ytring gjorde vi oss kjent med innledningsvis under forrige overskrift, «Private gåver». Det er med denne at Ormhaugs innlegg blir del av avhendingsdiskursen, noe jeg vil hevde den ikke var i utgangspunktet. Her har jeg med andre ord valgt å betrakte en ytring som del av den aktuelle diskursen, fordi den ved å fungere som et utgangspunkt for Bjørkes svar, virker interdiskursivt (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 84). Slik sett belyser den også utfordringen det er å avgrense en diskurs eller diskursorden, slik jeg har vært inne på.

Utstillingen ved KODE, som Ormhaug viser til, var resultatet av et samarbeid mellom museet og forretningsmannen og kunstsamleren Stein Erik Hagen, og viste et bredt utvalg fra Hagens private samling, Canica Kunstsamling. Sett i denne sammenheng er Ormhaugs budskap ikke til å ta feil av:

Museet opplever [...] stadig private initiativer som styrker museets samlinger og gir oss bedre muligheter til å formidle vår kulturarv. Utvikling og styrking av Kode er en selvfølgelig faglig ambisjon for museet, og en nødvendighet for Bergens omdømme og byens tiltrekningskraft. (Ormhaug 2013)

Videre trekker han linjer fra dagens samlings situasjon tilbake til fortidas givere:

Kode er et museum som ble grunnlagt på donasjoner og milde gaver... [...] kunstsamlingen [er] skapt av den omsorg som byens borgere har vist ved testamentariske og andre kunstgaver, slik at samlingens vekst og betydning har vært betinget av den verdi og den status byens innbyggere har ønsket for museet. (Ormhaug 2013)

I innlegget er ord som *private initiativer*, *styrker museets samlinger*, *skapt av den omsorg*, *donasjoner* og *milde gaver* spesielt betydningsfulle for Ormhaugs budskap. Her settes de i relasjon til den omtanken og innsatsen som de private, nærmere bestemt *byens borgere*,

---

⁶⁸ Utstillingen ble vist fra 20.09.13 til 19.01.14 i Kode 2.

⁶⁹ Gitt tidspunktet for publisering og artiklens tematikk, er det på sin plass å bemerke at det her er snakk om gaver i ordets tradisjonelle forstand – heller enn sponsormidler – slik man tidligere samme år var i gang med å diskutere på ny. Daværende direktør ved KODE, Erlend Høyesteren, var blant dem som tok til orde for å gjeninnføre gaveforsterkningsordningen (se f.eks. *Bergens Tidende* 28.05.13 «Ønsker gaveforsterkning» av Tonje Aursland og Tor Høvik). Kulturminister på dette tidspunktet, Hadia Tajik (AP), var skeptisk til forslaget, men som vi vet ble nettopp dette en av hjertesakene til ministeren som fulgte etter fra Regjeringen Solberg, Thorhild Widvey (utnevnt i statsråd 16.10.13).

har viet museet gjennom dets historie. Dersom vi nå kikker tilbake til Bjørkes (2013) budskap, mener jeg det blir tydelig at de to ytringene delvis henvender seg til ulike mottakere. På den ene siden har vi Ormhaugs ytring som med sin positive tone kan betraktes som en takksigelse til fortidas og nåtidens private samarbeidspartnere, så vel som en indirekte oppmuntring til framtidige givere. På den andre finner vi Bjørkes ytring, som sammen med flere av de andre på samme side av diskursen bærer preg av intensjonen om å ville formidle noe om museenes virkelighet og ressursutfordringer, både til offentligheten, men kanskje vel så viktig til dem som sitter på den offentlige pengesekken?

II | Offentlighetens tillit er museets kapital

Det andre argumentet i denne siden av kampen knytter avhending sammen med det potensielle tapet av offentlighetens tillit, samtidig som det forsøker å gjøre avhending til et spørsmål om etikk. Da direktør for Nasjonalmuseet, Audun Eckhoff, tidlig i 2016 møtte Hindsbo til debatt i NRK P2s *Kulturnytt*, morgenen etter hennes ytring «Dårlig kunst må ut» (2016), uttalte han:

[...] hvis det er noen som tror at museene kan skaffe seg ekstrainntekter ved å selge fra samlingene, så må de nok tro om igjen for det er også slik at hvis man skal gå gjennom den tunge prosessen det er å kvitte seg med ting, så vil det stort sett være de minst verdifulle delene av samlingen, altså ting man ikke kan få mye penger for. (NRK P2 2016b)

Som Ormhaug, mener jeg Eckhoff her henvender seg til noen andre i sine ytringer. Han fremhever det *tunge* arbeidet som en eventuell avhendingsprosess vil være, for deretter å peke på inntektssiden ved det å selge gjenstander fra samlingene – et poeng Hindsbo selv *ikke* tematiserer. Det kan altså se ut som om han ønsker å distansere seg fra noe eller noen. Her kan Ib Thomsens ytringer tidlig i mars 2015 kan være en ledetråd. I innlegget «Bedre kunstforvaltning» publisert i *Nationen*, samt i åtte andre lokal- og regionsaviser, skrev Thomsen:

Kun 10 prosent av gjenstandene norske museer eier er utstilt, mens hele 90 prosent ligger bortgjemt på lager og i magasiner. Mange museer har ikke lenger nok penger til å forvalte sine gjenstander på en god måte, og til å lage nye utstillinger. Mange gjenstander har blitt ødelagt, eller svekket, under lagring. Jeg og Frp mener dette er uheldig. Derfor bør museene kunne selge unna det de ikke har plass til. (Thomsen 2015)

Utspillet møtte stor motstand fra fagmiljøet, deriblant fra museene i Prioriteringsprosjektet (se bl.a. NRK P2 2015; Ramskjær, Nielsen og Bjørke 2015; Vik-Erstad 2015). Her var museene raskt ute med å signalisere at det å betrakte museumsgjenstander som

realiserbare verdier ikke er akseptert, noe som kanskje var spesielt viktig i en periode hvor de selv, og i de samme kanalene, kommuniserte den pågående «ryddesjauen». Denne motstanden finner jeg også igjen i den interne delen av diskursen. Blant observasjonene i Facebook-gruppa er en ytring hvor man fremhever betydningen av at det ikke er økonomiutdannede ledere som får lov til å stå for utvelgelsen av hva man skal kvitte seg med (Facebook 2016a). Og i retningslinjene for avhending påpekes det følgende for til salg av gjenstander: «Det er særs viktig at museet sine samlinger ikkje vert vurdert som økonomisk realiserbare verdier» (Kulturrådet 2015b, 12).

En annen sak det er nærliggende å tenke seg at Eckhoff ønsker å distansere seg fra er kunstsalg i Stavanger. For Kunsthallens vedkommende, som tross alt solgte Hepworth-skulpturen for å sikre fortsatt drift, kan det etter medieoppslagene å dømme, se ut til at det som av enkelte ble betegnet som et «kunstran» medførte tap av tillit og skader på institusjonens omdømme. I en av regionens største aviser, *Stavanger Aftenblad*, skrev man på lederplass noen måneder i forkant av salget:

Det er det gjevaste kunstverket vi har. Det kjennest som heile byen sitt, det er synleg for alle, og blei i si tid kjøpt inn for pengar frå kommunen, gitt til Kunstforeininga som ei gåve. Det forpliktar. Sel dei denne kunsten for å få råd til å visa oss annan kunst, spenner dei bein under den sårt tiltrengte oppbygginga av eige omdømme. (Stavanger Aftenblad 2014)

Og som kunstkritiker Trond Borgen i samme avis skrev på nyåret 2015, drøye halvåret etter:

Akkurat da styret og daglig leder i Kunsthall Stavanger hadde bygget opp en god del entusiasme og goodwill, underminerte de denne tilliten ved å selge Barbara Hepworths skulptur. Det kunstverket som i sin tid var en gave til byens innbyggere, og som i 46 år sto i ganske skrin kunstjord i en by med lite permanent kunst av internasjonal toppklasse, forsvant til London. Svært mange oppfattet dette som et stort kunstran, fordi det innebar grove brudd på de forutsetningene som gjaldt da skulpturen kom på plass. (Borgen 2015)

I ytringene over finner vi begreper som *gåve* i relasjon til *det forpliktar* og *grove brudd på forutsetninger* som forklaringer på tap av *omdømme*, *tillit*. De er alle ord i argumenter som fremhever at kunstsalg ikke er en handling hvor kun to parter, kjøper og selger, er involvert. Salget berører i tillegg minnet om den opprinnelige giveren, i dette tilfellet var kunstneren selv, og byens innbyggere. I tillegg påvirker det omgivelsenes oppfatning av Kunsthallen - omdømmet og tilliten. Salget ble dessuten betegnet som uetisk fra flere hold (se Evensen 2014; Røstvik 2014; Riiber 2015), noe som gjør det nærliggende, i hvert fall for institusjoner tilknyttet ICOM, å tenke i retning av det etiske regelverket:

Avgjørelsen om å kvitte seg med en gjenstand eller et eksemplar fra samlingen skal bare tas etter nøye vurdering av materialets betydning og karakter (om det kan erstattes, er fornybart eller ikke), juridiske forhold og eventuelt tap av offentlig tillit som følge av vedtaket. (ICOM 2014, 12, § 2.13)⁷⁰

Her finner vi at *eventuelt tap av offentlig tillit* er en av vurderingene en må gjøre i forbindelse med en avhending. Dersom vi nå kikker tilbake på Eckhoffs ytringer, både i *Dagsrevyen*-innslaget, så vel som i radioinnslaget fra *Kulturnytt*, finner vi igjen argumentet om avhendingens potensial til å skade museets stilling i samfunnet:

Det er jo slik at hva vi mener i dag er en ting, hva andre mener etter oss er en annen ting. Så historiens dom kan være knusende mot våre valg i dag - derfor er man varsom med å selge fra samlingene. (NRK 2016)

[...] vi er ikke som en privat kunstsamler som bare står til ansvar for seg selv - vi står til ansvar for samfunnet og ettertiden, og hvis vi selger unna ting som etterfølgere vil mene var svært verdifulle, så kan man gjøre historien en bjørnetjeneste. Men det må ikke forhindre at man også ser kritisk på samlingene. Det er jeg helt enig med Hindsbo i. (NRK P2 2016b)

Her viser han hvorfor de *tunge* beslutningene er nettopp det; å avhende er å ta valg både på vegne av dagens så vel som *framtidens samfunn*, slik jeg mener reaksjonene i Stavanger også er et uttrykk for. I sitt skriftlige svar til Hindsbos utspill, finner vi at kulturministeren uttrykker det samme:

Det er ingen som ønsker at vi kvitter oss med gjenstander etterfølgerne våre kan komme til å mene er svært verdifulle. [...] Vi må likevel vurdere hvilken signaleffekt det å gi bort eller selge gaver fra private gir til framtidige givere. (Hofstad Helleland 2016)

Disse holdningene kjenner vi igjen, vi så dem i ytringene tidligere i kapitlet som en av forklaringene på hvorfor man nå har stappfulle magasiner: fortidas frykt for at museet skal fremstå som utakknemlige dersom man takker nei. Og som vi ser her, fra vår egen tid: frykten for at museet skal fremstå som uansvarlige i sine avgjørelser, og dermed påvirke framtidig giverglede. I tillegg finner vi ofte argumentet om *historiens dom*: at det å velge bort noe tidligere museumsansatte - fortidas fagfeller - har valgt å ivareta, kan være uklokt. For hva om det man anser for å være uten verdi i dag, viser seg å være verdifullt i morgen? Dette er et spørsmål som forøvrig også gjenspeiles i den mer internasjonale delen av avhendingsdiskursen, her i form av museologen Peter van Mensch sine refleksjoner fra COMCOL sitt nyhetsbrev for mai 2015:

---

⁷⁰ I de britiske retningslinjene for avhending (Disposal Toolkit) finnes en lignende formulering: «Ethical disposal is characterised as being undertaken when: - it is unlikely to damage public trust in museums» (Museums Association 2014b, 7). I de nederlandske forekommer ikke en slik formulering, her vektlegger man at «A deaccessioning operation should satisfy the following criteria: careful, transparent and responsible» (Bergevoet, Kok og de Wit 2006, 4).

As museum professionals we know too well that any decision concerning what to collect is as biased by prevailing ideologies as what not to collect. This means that when the ideological framework changes, the relevancy of existing collections is questioned. (van Mensch 2015)

Når denne argumentasjonen så ses i sammenheng med et innlegg Eckhoff holdt på et seminar i regi av norske ICOM i 2011, kan vi observere en dreining i diskursen:

I et nøtteskall kan man vel si at etikk for museene innebærer å motarbeide alle forhold som kan svekke offentlighetens tillit – tillit til museenes medarbeidere, til institusjonen og dens aktiviteter. "Public trust". Det er det som er museenes kapital, i likhet med statsmaktene og alle viktige offentlige organer. (Eckhoff 2011)

For i Eckhoffs ytringer ser ut det som om man kan sette likhetstegn mellom handlinger som ivaretar offentlighetens tillit og det som er etisk forsvarlig. Men er dette alltid tilfellet? Hva er egentlig forholdet mellom *tillit* og *etikk*, og hvordan passer *omdømme* inn i dette bildet? Ser vi deretter hans utsagn om at museene *står til ansvar for samfunnet og ettertiden* i sammenheng med debatten om kunstmuseenes vanskelige innsamlingsarbeid i et høyt priset kunstmarked får Eckhoffs ytringer en annen klangbunn (f.eks. Norendal 2015a; Helsvig 2016b). I en av *Morgenbladets* artikler om denne tematikken fra februar 2016 uttalte Nasjonalmuseets avdelingsdirektør for samtidskunst seg slik:

- Museet vil søke etter ett eller flere utenlandske verk som kan bli hovedattraksjoner i museumsbygget på Vestbanen, sier de. For å få til dette, må Nasjonalmuseet «søke annen støtte», ifølge van der Ley. Det betyr i klartekst at museet må ut på sponsorjakt. Donasjonene museet har mottatt de siste årene kan telles på en hånd, så dette vil innebære en vesentlig utfordring for museet. Så langt har museet begynt kurtiseringen av mesener i det små, med initiativet 20/20 for unge sponsorer, etter modell fra museer som Tate i London og Stedelijk i Amsterdam. (Helsvig 2016a)

Ettersom museet et par måneder senere kunngjorde at de hadde inngått et samarbeid med Stein Erik Hagen, som innebærer at den private samleren stiller hele sin kunstsamling til museets disposisjon, mener jeg det er naturlig å se Eckhoffs ytringer i et annet lys (se f.eks. Borud 2016; Zakariassen og Nytrøen 2016). For kanskje er det framtidige samarbeidspartnere og sponsorer Eckhoff snakker til når han gir sitt svar til Hindsbos ytring, på samme måte som Ormhaug henvender seg til noen andre enn Bjørke. Hvis så er tilfellet vil det være nærliggende å tenke at det er de private aktørenes tillit som står i søkelyset. Og da ser spørsmålet ut til å bli hvorvidt det er uetisk å avhende gjenstander eller malerier dersom man står i fare for å miste potensielle sponsorer og gavegiveres tillit? Til dette spørsmålet finnes det ingen enkle svar. Tvert i mot er det et spørsmål med langt flere mulige svar enn en oppgave som denne kan romme. Dessuten er det å

analysere ytringer og hendelser som ligger selve analysen så nære i tid, en ekstra krevende øvelse.

3 | Hva argumentene i kampen forsøker å fastlegge

Dersom vi nå setter de to sidene opp mot hverandre, vil motsetningsforholdet i beskrivelsene av de private gavene fremstå enda tydeligere. Begge fremhever utvilsomt gavenes rolle i utviklingen av norske museumssamlinger, enten det er snakk om kunst eller kulturhistoriske museer. Av den grunn kan *samlingsutvikling* sies å fungere som *forankringspunktet* for flere av ytringene – et tema som andre begreper i ytringene får sin betydning i relasjon til (Winther Jørgensen og Phillips 1999, 40; Laclau og Mouffe [1985] 2001, 112).

På den ene siden har vi ytringene som gjennom bruk av *tilfeldig*, *mangel på valg*, *ukritisk* og *lite planlagte* tegner et bilde av den tidligere samlingsutviklingen hvor museene selv fremstår som mindre *bevisste* eller uten *kontroll* over hva som har blitt tatt inn i magasinene. Her har den *passive innsamlingen* spilt en vesentlig rolle og den står som en beskrivelse på det man forsøker å definere seg vekk fra. Beskrivelsene bringer oss deretter inn i den virkeligheten som museene nå har våknet opp til – eller den som har presset seg fram fordi man ikke har *tilstrekkelig med ressurser* til å ivareta alt på en faglig forsvarlig måte. Her ønsker aktørene å fylle begrepet *tilfeldige gaver* med en betydning som gjør at avhending kommer som et naturlig resultat og fremstår som en *ansvarlig* handling. Nå er man *bevisst* og man tar *aktive valg* gjennom å prioritere i samlingene. Den ansvarlige samlingsforvaltningen fremstår altså som den hvor man foretar valg for på best mulig måte å kunne ivareta *gjenstandene vi har valgt å ta vare på*.

På den andre siden finner vi ytringene som søker å etablere gavene, hvor en tilfeldig de må være, som en nesten utelukkende positiv ressurs for samlingenes vekst. Gavene er *milde* i den forstand at de har blitt gitt som resultatet av den *omsorg* givene har hatt for museet. Og samlingenes vekst – samlingsutviklingen – har vært betinget av disse gavene. Med argumentasjonen fra denne siden ser vi at gavene blir tilskrevet en annen betydning – denne gangen med et positivt fortegn. I forlengelsen blir avhending en handling som man ønsker å tilskrive mindre positive kvaliteter; det er uetisk og egnet til å skade museets *omdømme* så vel som å svekke offentlighetens *tillit*. Ja, det kan rett og slett være uansvarlig å avhende. Altså er *avhending* også et begrep som begge sider forsøker fylle med ulikt meningsinnhold for å vinkle ytringene dit de ønsker. Resultatet er at antagonismen kommer tydelig til uttrykk gjennom kontrasten mellom gavene som nærmest tynger museet på den ene siden og gavene som bidrar til museets utvikling på

den andre. Dersom vi avslutningsvis kaster et blick på hvordan ytringene fra de to sidene er representert i henholdvis offentlige og interne genrer, mener jeg man står igjen med et bilde av to sider som tilsynelatende henvender seg til hverandre, men hvor de tiltenkte mottakerne i realiteten er publikum og bevilgende myndigheter på den ene, og potensielle private samarbeidspartnere på den andre.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg analysert den norske avhendingsdiskursen med materiale fra de tre årene mellom 2013 og 2016. Jeg har argumentert for at hver av sidene i det jeg har beskrevet som en diskursiv kamp, bruker argumenter der de private gavene, som har bidratt til å bygge norske museumssamlinger, står sentralt. Ytringer fra den ene siden, godt representert av aktører som selv arbeider med såkalte prioriteringsprosjekter, ønsker å vinne fram med sine argumenter om *de tilfeldige gavene* for å legitimere avhending av gjenstander som et uttrykk for aktiv og bevisst samlingsforvaltning. Den andre siden, der aktørene i flere tilfeller representerer kunstmuseer, søker å etablere avhending som en potensielt juridisk problematisk, men kanskje først og fremst uetisk handling, der offentlighetens tillit og museets omdømme er truet.

Kapittel 6 | Konklusjoner, refleksjoner og videre forskning

Med denne oppgaven var mitt opprinnelige ønske å undersøke hvorvidt jeg ved å analysere avhendingsdebatten ville være i stand til å si noe overordnet om hvilken status gjenstander og samlinger har i dagens norske museer. Imidlertid har dette i langt mindre grad kommet i søkelyset underveis i arbeidsprosessen, og i stedet har jeg valgt å undersøke hvordan man snakker om avhending av museumsgjenstander. Som del av denne problemstillingen ønsket jeg å si noe om hvilke aspekter ved gjenstandene som blir løftet fram i argumentene, enten de taler for eller mot avhending. I tillegg ville jeg undersøke de historiske betingelsene for dagens debatt, i hvilken grad avhending har blitt omtalt og på hvilke måter man har gjort det.

I utgangspunktet var det utelukkende norske forhold som sto i sentrum for undersøkelsen. Men nokså tidlig ble det klart at det norske, som del av et større museumsmiljø, ikke kunne forstås uavhengig av den internasjonale konteksten. Min tilnærming har av den grunn vært tredelt: først med en analyse av internasjonale forhold, og deretter med to påfølgende analyser der norske erfaringer har blitt satt i søkelyset. Felles for de tre undersøkelsene er at jeg spesielt har ønsket å fokusere på de sidene ved avhendingsdebatten som berører forholdet til *publikum*, museenes grad av *åpenhet*, samt oppfatninger knyttet til *bærekraft* i forbindelse med samlingsforvaltning. De tre teoretiske perspektivene er hentet fra den nye museumsetikken, og har fungert strukturerende for arbeidet med analysene, i tillegg til at de har bidratt til å gjøre et nokså stort tekstmateriale mer overkommelig. Det medfører trolig at andre aspekter har fått mindre plass i analysene, men jeg vil likevel hevde at dette teoretiske blikket har gjort oppgaven mer fokusert.

Først brukte jeg kapittel tre til å undersøke og etablere den internasjonale konteksten knyttet til avhending. Her valgte jeg å trekke fram såkalte foregangsland så vel som land det er naturlig å sammenligne oss med i separate avsnitt. Årsaken er at nasjonale forhold viste seg å spille en viktig rolle for hvilke sider ved tematikken som har blitt viet mest oppmerksomhet. Materialet i denne analysen har i all hovedsak bestått av fagartikler i tillegg til utredninger og rapporter, og ett av de mest overraskende funnene her var de store forskjellene landene i mellom. Årsakene synes å ligge i museumspolitiske føringer, ofte med bakgrunn i mer overordnede hensyn slik som økonomi og sysselsetting. Ved flere anledninger har dessuten enkelthendelser vært utslagsgivende for hvilken retning den teoretiske og praktiske tilnærmingen til avhendingsspørsmålet har tatt, og dermed bidratt til å gjøre forskjellene større landene imellom. Denne internasjonale bakgrunnen tok jeg deretter med meg videre i analysene av norske forhold.

Tekstanalyse sto sentralt også i kapittel fire, denne gangen med kilder fra Norge. Undersøkelsen her tok utgangspunkt i håndbøker, museumspolitiske dokumenter og andre skriftlige kilder, og resulterte i en historisk fremstilling hvor jeg argumenterte for at avhending har vært nokså sparsommelig omtalt mellom 1925 og 2012. I likhet med en større internasjonal utvikling på området viste særlig materialet fra årtusenskiftet likevel at avhending gradvis har vunnet innpass som et praktisk grep i museenes samlingsforvaltning. I denne undersøkelsen hadde jeg imidlertid ventet å finne flere paralleller mellom norske og andre lands erfaringer på området, enn det jeg gjorde. Og med bakgrunn i min opprinnelige interesse for å undersøke gjenstandenes status, hadde jeg dessuten ventet å finne at tingenes iboende kunnskapspotensiale ville være en større del av argumentasjonen enn det viste seg å være. Når verken parallellene eller den teoretiserende tilnærmingen har vært tydelig til stede, mener jeg en mulig forklaring ligger i valget av kilder. Her ville kanskje en annen empirisk tilnærming til undersøkelsen gjort at disse eller helt andre aspekter hadde kommet bedre fram. En ny problemstilling som jeg har kommet over i materialet i alle de tre analysene, der jeg mener avhending ville utgjøre en interessant innfallsvinkel, er omtalen av museet som samfunnets hukommelse, hvor avhending beskrives som en trussel mot denne.

Til slutt brukte jeg kapittel fem til å undersøke de tre siste årenes avhendingsdebatt her til lands med utgangspunkt i et materiale som var samlet inn ved hjelp av systematiske søk i medietekster, feltarbeid på Facebook og på fagseminarer, samt radio- og tv-innslag. Her trakk jeg veksler på det diskursanalytiske feltet, noe jeg mener fungerte godt med dette materialet. Hadde denne undersøkelsen imidlertid omfattet årene fra 2000, mener jeg det i større grad ville vært mulig å vise den dreiningen i oppfatningen av avhending som finner sted i dette tidsrommet, der behovet for å prioritere kommer tydeligere til uttrykk. Riktignok har det å undersøke materiale fra en pågående debatt vist seg å være en utfordrende øvelse. Men så er det nettopp den aktualiteten som avhending har vist seg å ha, som har gjort det så givende å arbeide med denne problemstillingen. En annen tilnærming til denne debatten som det dessuten kunne være interessant å velge, er en som i tillegg til å undersøke ytringer om avhending, slik jeg har gjort her, også undersøker samtidige praksiser knyttet til avhending. På den måten ville det blitt mulig å si noe om hvorvidt det er andre problemstillinger som er mer påtrengende i det konkrete avhendingsarbeidet, enn i omtalen av avhending.

Både i Norge og internasjonalt finnes det altså en rekke særegenheter og enkeltstående hendelser som har bidratt til at debatten i de landene som jeg har undersøkt til dels har fått forskjellige uttrykk. Likevel vil jeg påstå at fellestrekkene er flere,

både når det gjelder hva man løfter fram når man snakker om avhending, og hvilke sider ved gjenstandene man trekker fram i argumentasjonen. Argumenter for avhending legger for eksempel ofte vekt på gjenstandenes tilfeldige vei inn i samlingene, i form av private gaver, såkalt *passiv innsamling*. Sammen med konkret statistikk, som regel i form av tilstandsrapporter som vitner om kritikkverdige bevaringsforhold, inngår dette som del av en lengre argumentasjonsrekke der utgangspunktet er museenes stadig økende ressurs- og kapasitetsutfordringer. I flere tilfeller leder disse forholdene dessuten til at museene må innføre inntaksstopp, med det utfallet at de ofte ikke er i stand til å gjennomføre de delene av samlingsarbeidet som omfatter samtidsdokumentasjon. Et tilstøtende argument er dessuten at *passiv avhending* allerede finner sted nettopp på grunn av de dårlige bevaringsforholdene, og at museene er best tjent med å selv ta kontrollen over hva som blir ivaretatt. Det er med andre ord tale om prosesser der man gjennom å prioritere noe framfor noe annet kan foreta velbegrunnet og aktiv avhending i stedet.

Der argumentene over i de fleste tilfeller har blitt framsatt fra museums- eller myndighetshold, ser det ut til at det i større grad er museumsteoretikere som trekker fram de etiske sidene ved avhendingsdebatten utover det de etablerte minimumstandardene tilråder. Ved å vise til hvordan museene stadig blir mer publikumsorienterte, slik blant andre Weil hevder, kan man i forlengelsen argumentere for at avhending er en ansvarlig, til og med en etisk handling. Her snakker man om det moralske ansvaret for kommende generasjoner, ettersom det kan sørge for at samlingene man i dag forvalter ikke blir en uhåndterlig utgiftspost i framtida. En side ved publikumsvendingen som jeg derimot vil hevde at er lite synlig i materialet, er den som omtaler hvordan de besøkende gjennom deltakelse og medbestemmelse bringes nærmere inn museet. Tvert om har jeg flere steder funnet beskrivelser av et spenningsforhold mellom samlingsforvaltningen på den ene siden og de publikumsrettede funksjonene på den annen. Det kan dermed synes som om publikum spiller en større rolle for teoretikerne enn i den praktiske politikken.

Når det gjelder argumenter mot avhending omtaler disse ofte praksisen som uetisk, og fremhever det potensialet slike handlinger har til å svekke tillitsforholdet mellom museene og publikum. I likhet med argumenter *for*, viser man gjerne til at store deler av samlingene har blitt til gjennom privatpersoners giverglede. Men i stedet vektlegger man at avhending kan svekke framtidige givers tillit til at museet vil ivareta deres donasjoner på en god måte, noe som får følger for samlingenes utvikling og vekst. Flere konkrete tilfeller viser imidlertid at det først og fremst er hemmeligholdet omkring slike handlinger som vekker negative reaksjoner i offentligheten. Tilstrekkelig informasjon og åpenhet om de utfordringer og prioriteringer som ligger bak slike avgjørelser har derimot vist seg å

virke positivt inn på publikums tillit til at museene opptre profesjonelt, utnytter ressursene på en fornuftig måte og avhender ansvarlig.

Et annet argument mot avhending som også forekommer flere steder er det som på engelsk omtales som «slippery slope»: at offentlige myndigheter vil legge større press på museene for å behandle gjenstandene som realiserbare verdier, dersom museene selv viser seg villige til å avhende. Det å normalisere avhending vil med andre ord være som å åpne slusene og dermed stå i fare for å skape en virkelighet der man ikke bare fra myndighetshold, men også i museenes egen ledelse vil begynne å betrakte samlingene som en potensiell inntektskilde i stedet for felleskapets kulturarv.

Blant alle fellesnevnerne er det like fullt ett aspekt som framfor noen har vist seg å være det viktigste når man snakker om avhending: tillitsforholdet mellom museer og offentlighet, forstått både som bevilgende myndigheter og befolkning forøvrig. I de tre analysene har beskrivelsen av gjenstandene som et fysisk uttrykk for relasjonen mellom disse to partene vist seg som et gjennomgående trekk. Og i argumentasjon knyttet til avhending forsøker man gjerne å definere hva som ivaretar denne tilliten. Det gir kanskje grunn til å revurdere omtalen av samlingene som museenes kapital - for trolig er det offentlighetens tillit som er nettopp det.

Innledningsvis i denne oppgaven startet jeg med en anekdote som er beskrivende for noen av de forventningene som jeg gikk inn i denne oppgaven med. I løpet av undersøkelsene har imidlertid andre forhold knyttet til avhending vist seg å være viktigere, slik jeg har gjort rede for. Likevel finnes det ytringer som viser at utfordringen med å velge å ta vare på noe framfor noe annet også berører tillitsforholdet mellom museum og offentlighet. Av den grunn vil jeg avslutningsvis trekke fram et utdrag fra materialet mitt som viser hvordan denne relasjonen også er viktig når aktører utenfor museums-Norge ytrer seg om avhending. Sitatet er hentet fra *NRK P2s* radioprogram *Kulturnytt*, mer bestemt segmentet «Fredagspanelet». Her er ofte deltakerne offentlige personer med tilknytning til kulturfeltet, og utgangspunktet for debatten er de mest omtalte nyhetssakene den uka. En tidlig morgen i midten av januar 2016, i kjølvannet av Hindsbos kronikk, var nettopp avhending blant temaene. Derfor vil jeg la innspillet til en av gjestene denne dagen, Nina Kristiansen, stå som det siste eksemplet på avhendingsdebattens mange sider:⁷¹

Jeg tenker det at vi stoler på museene i forhold til å så ta vare på historien vår, ta vare på kulturarven, vi stoler jo blindt på dem, altså de har jo all mulig slags tillit i befolkningen, så hvorfor skulle vi ikke stole på dem til at de klarer å selge de

---

⁷¹ Kristiansen er redaktør for forskning.no, en nettavis for norske og internasjonale forskningsnyheter.

riktige tinga og forvalte det også. Jeg syns det er veldig rart at dét ikke skulle være en del av deres arbeide da. [...] Jeg tenker, det man er redd for, som har kommet opp, er om framtida skal dømme oss for at vi gjorde de feil tinga. Tenk om de selger feil kunst da? Og beholder skrotet og selger det gode liksom, som framtida seinere skal dømme. Og det tenker jeg blir litt sånn absurd da. Vi må jo stole på at de kan forvalte dette her, og gjøre de riktige valgene. (NRK P2 2016)

Bibliografi

- Bakhtin, Mikhail M. 1981. *The dialogic imagination : Four essays*. Oversatt av C. Emerson og M. Holquist. Holquist, M. Austin: University of Texas Press.
- Bennett, Tony. 1995. *The birth of the museum: history, theory, politics, Culture : policies and politics*. London: Routledge.
- Besterman, Tristram. 2011. "Museum Ethics." I *A companion to museum studies*, redigert av Sharon Macdonald, 431-441. Malden, MA: Blackwell Pub.
- Fairclough, Norman. 2001. "Critical discourse analysis as a method in social scientific research." I *Methods for critical discourse analysis*, redigert av Ruth Wodak og Michael Meyer, 121-138. Los Angeles: Sage.
- . 2008. "Kritisk analyse af mediediskurs." I *Kritisk diskursanalyse : en tekstsamling*, redigert av Elisabeth Halskov Jensen, 119-146. København: Hans Reitzels Forlag.
- Fairclough, Norman, og Ruth Wodak. 1997. "Critical Discourse Analysis." I *Discourse as Social Interaction*, redigert av Teun Adrianus van Dijk, 258-284. London: Sage.
- Hein, Hilde. 2000. *The museum in transition : a philosophical perspective*. Washington: Smithsonian Institution Press.
- Holtorf, Cornelius J. 2001. "Is the past a non-renewable resource?" I *Destruction and conservation of cultural property*, redigert av R. Layton, P. Stone og J. Thomas, 286-297. London: Routledge.
- Hooper-Greenhill, Eilean. 1992. *Museums and the shaping of knowledge, The Heritage*. London: Routledge.
- . 2000. *Museums and the interpretation of visual culture*. London: Routledge.
- Hyltén-Cavallius, Sverker. 2011. "Internet och fältarbete." I *Etnologiskt fältarbete*, redigert av Lars Kaijser og Magnus Öhlander, 205-233. Stockholm: Studentlitteratur.
- Hörnfeldt, Helena. 2011. "Fältarbete och skriftliga källor." I *Etnologiskt fältarbete*, redigert av Lars Kaijser og Magnus Öhlander, 235-264. Stockholm: Studentlitteratur.
- Knell, Simon J. 2004. "Altered Values : searching for a new collecting." I *Museums and the future of collecting*, redigert av Simon J. Knell, 1-56. Aldershot: Ashgate.
- Laclau, Ernesto, og Chantal Mouffe. [1985] 2001. *Hegemony and socialist strategy : towards a radical democratic politics*. 2 utg. London: Verso.
- Marstine, Janet. 2006. *New museum theory and practice: an introduction*. Malden, Mass: Blackwell.
- . 2011a. "The contingent nature of the new museum ethics." I *The Routledge companion to museum ethics: redefining ethics for the twenty-first-century museum*, redigert av Janet Marstine, 3-25. London: Routledge.
- . 2011b. "Preface." I *The Routledge companion to museum ethics: redefining ethics for the twenty-first-century museum*, redigert av Janet Marstine, xxiii-xxv. London: Routledge.
- . 2011c. *The Routledge companion to museum ethics: redefining ethics for the twenty-first-century museum*. London: Routledge.

- . 2013. "Situated revelations: radical transparency in the museum." I *New directions in museum ethics*, redigert av Janet Marstine, Alexander A. Bauer og Chelsea Haines, 1-23. London: Routledge.
- Marstine, Janet, Alexander A. Bauer, og Chelsea Haines. 2013. *New directions in museum ethics*. London: Routledge.
- Merriman, Nick. 2006. "Museum Collections and Sustainability. Fellow on the Clore Leadership Programme 2004/5." <http://www.museumsassociation.org/download?id=16720>.
- . 2008. "Museum collections and sustainability." *Cultural trends* 17 (1):3-21.
- Neumann, Iver B. 2002. *Mening, materialitet, makt : en innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nielsen, Jacob. 2006. *Participation Inequality: Encouraging More Users to Contribute*: Nielsen Norman Group.
- Pearce, Susan M. 1995. *On collecting : an investigation into collecting in the European tradition, The collecting cultures series*. London: Routledge.
- Pripp, Oscar. 2011. "Reflektion och etik." I *Etnologiskt fältarbete*, redigert av Lars Kaijser og Magnus Öhlander, 65-84. Stockholm: Studentlitteratur.
- Saussure, Ferdinand de. [1915] 1986. *Course in General Linguistics*. Redigert av C. Bally og Sechehaye A. La Salle, IL: Open Court.
- Shetelig, Haakon. 1944. *Norske museers historie*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.
- Store norske leksikon. 2009a. "Destruere." Sist endret 14.02.09 Lest 31.01.16. <https://snl.no/destruere>.
- . 2009b. "Kassere." Sist endret 14.02.09 Lest 30.01.16. <https://snl.no/kassere>.
- Tolgensbakk, Ida. 2014. "Partysvensker: Go hard! : en narratologisk studie av unge svenske arbeidsmigrantere nærvær i Oslo." PhD, Universitetet i Oslo, Institutt for kulturstudier og orientalske språk.
- Vergo, Peter, red. 1989. *The New Museology*. London: Reaktion Books.
- Weil, Stephen E. 1997c. "The Museum and the Public." *Museum Management and Curatorship* 16 (3):257-271.
- . 1999. "From Being about Something to Being for Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum." *Daedalus* 128 (3):229-258.
- Winther Jørgensen, Marianne, og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag Samfundslitteratur.
- Wodak, Ruth. 2001. "The discourse-historical approach." I *Methods for critical discourse analysis*, redigert av Ruth Wodak og Michael Meyer, 63-94. Los Angeles: Sage.
- Wodak, Ruth, og Michael Meyer. 2009. *Methods for critical discourse analysis*. Los Angeles: Sage.
- Öhlander, Magnus. 2011. "Utgangspunkter." I *Etnologiskt fältarbete*, redigert av Lars Kaijser og Magnus Öhlander, 11-35. Stockholm: Studentlitteratur.
- Østby, Jon Birger. 2009. "Museene og myndighetene : Hovedtrekk i museumspolitikken fra Hove-utvalget til museumsreformen." I *"En smuk fremtid": Trøndelag*

folkemuseum Sverresborg 100 år, redigert av Hanna Mellemsether, Elsa Reiersen, Petter I. Søholt og folkemuseum Trøndelag, 163-178. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Ågotnes, Hans-Jakob. 2012. "Museet som kunnskapsarena : Kunnskapsinteresser, samling og utstilling ved Bergens Museum 1825-1900." I *Museologi på norsk : universitetsmuseenes gjøren*, redigert av Anita Maurstad og Marit Anne Hauan, 209-230. Trondheim: Akademika Forlag.

Aasen, Ann Iren Ryggen. 2010. "Hva tar vi vare på?: en undersøkelse av forholdet mellom avhending og innsamling av gjenstander ved kulturhistoriske museer." Masteroppgave i kulturstudier, Høgskolen i Telemark.

Materiale

Trykte kilder

ABM-utvikling. 2003. *Vei i vellinga: Håndbok i dokumentasjon av museumsgjenstander* (AMB-skrift #5). Oslo: ABM-utvikling.

-. 2007. *Museene i 2025: Ulike scenarier* (AMB-skrift #38). Oslo: ABM-utvikling.

-. 2009. *Vel bevart? Tilstandsvurdering av museumssamlinger* (AMB-skrift #59). Oslo: ABM-utvikling.

Ainslie, Patricia. 1997. "The Deaccessioning Strategy at Glenbow: 1992-1997." I *A deaccession reader*, redigert av Stephen E. Weil, 125-145. Washington, DC: American Association of Museums.

-. 2001. "A Collection for the Millenium: Grading the Collections At Glenbow." *Museum Management and Curatorship* 19 (1):93-104.

-. 2004. "Deaccessioning as a collections management tool." I *Museums and the future of collecting*, redigert av Simon J. Knell, 235-241. Aldershot: Asgate.

Bergevoet, Frank, Arjen Kok, og Mariska de Wit. 2006. *Netherlands guidelines for deaccessioning of museum objects*: Instituut Collectie Nederland.

Betenia, Daryl, Gerald T. Conaty, Cathy Herr, Lorain Lounsberry, og Lia Melemenis. 2011. "No Longer the Devil's Handiwork: Deaccessioning at Glenbow." I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 196-229. Edinburgh: MuseumsEtc.

Bodenstein, Felicity. 2011. "National museums in the Netherlands." Building National Museums in Europe 1750-2010: Conference proceedings from EuNaMus, European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen, Bologna 28.-30. april 2011.

Bore, Ove Magnus. 2007. "En norsk revitaplan - Hva vil Museumsforbundet?" Det nasjonale museumsmøtet 2007, Loen, 05.-08.09.07.

Bounia, A. 2014. "Codes of Ethics and Museum Research." *Journal of Conservation and Museum Studies* 12 (1):1-7.

- Boyd, Willard L. 1991. "Museum accountability: Laws, rules, ethics, and accreditation." *Curator: The Museum Journal* 34 (3):165-177.
- Brenna, Brita. 2016. "Kvalitet og deltakelse i museer." I *Kvalitetsforståelser: Kvalitetsbegrepet i samtidens kunst og kultur*, redigert av Knut Ove Eliassen og Øyvind Prytz, 36-52. Oslo: Kulturrådet.
- Brodie, Neil. 2014. "The antiquities trade: Four case studies." I *Contemporary Perspectives on the Detection, Investigation and Prosecution of Art Crime*, redigert av Duncan Chapell og Saskia Hufnagel, 15-36. Oxford: Ashgate.
- Brown, Mychal. 2011. "Disposal as an Essential Collection Management Tool: The Legal, Ethical and Practical Case for Deaccessioning in the United States." I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 104-116. Edinburgh: MuseumsEtc.
- Brundtland, Gro Harlem. 1987. *Vår felles framtid*. Oslo: World Commission on Environment and Development.
- Burgess, Chris, og Rachel Shane. 2011. "Deaccessioning: A Policy Perspective." *The Journal of Arts Management, Law, and Society* 41 (3):170-185.
- Campolmi, Irene. 2013. "Sustainability in modern art museums. Management challenges and cultural policies." *Il Capitale culturale: Studies on the Value of Cultural Heritage* 8:235-250.
- . 2015. "What is sustainable museology?" *The International Council of Museums magazine* 68 (1): 6-7.
- Cannon-Brookes, Peter. 1993. "World of museums : The 'Delta Plan' for the Preservation of Cultural Heritage in the Netherlands." *Museum Management and Curatorship* 12:303-317.
- Das, Subhandra, Emma Passmore, og Jayne Dunn. 2011. "Disposal? How To Run a Democratic Exhibition." I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 174-195. Edinburgh: MuseumsEtc.
- Davies, Peter. 2011a. "Disposals: Debate, Dissent and Dilemma." I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 20-42. Edinburgh: MuseumsEtc.
- , red. 2011b. *Museums and the disposals debate*. Edinburgh: MuseumsEtc.
- De Bruin, Gerrit. 2004. "An assessment of Deltaplan: the Dutch national preservation strategy." *Liber quarterly* 14 (3/4):356-367.
- Dolák, Jan. 2010. "On the issues of deaccessioning and repatriation of museum collections." Deaccession and return of cultural heritage: A new global ethics. 33rd ICOFOM Annual Symposium, Shanghai, China, 7-12.11.10.
- Eckhoff, Audun. 2011. "Museumsetikk." Museumsetikk - trenger vi den?, Norsk ICOM, 29.09.11.
- Eeg, Thomas. 2014. "Juridiske betraktninger om museenes adgang til å avhende museumsgjenstander." Seminar om prioritering og avhending: «Og den arven du har gitt oss kainn vær tung å ta med sæ... - prioritering og avhending i kulturhistoriske museumssamlinger», Bryggen Museum, Bergen, 13.-14.03.15.
- Eriksen, Anne. 2009. *Museum : en kulturhistorie*. Oslo: Pax.

- . 2012. "Utviklingen på museumsfeltet." Utredninger på oppdrag av Kulturutredningen 2014. Lest 23.06.15. <https://www.regjeringen.no/no/dep/kud/org/styret-rad-og-utvalg/tidligere-styret-rad-og-utvalg/kulturpolitisk-utredningsutvalg/utredninger-pa-oppdrag-av-kulturutredning/id715999/>.
- Fjæstad, Monika, red. 1999. *Magasinhandboken Tidens Tand : Förebyggande konservering*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet förlag.
- Friedman, Alan J. 1994. "Why Did the 1991 Code of Ethics Fail?" *Curator: The Museum Journal* 37 (1):9-11.
- Garcia, Angela Cora, Alecea I. Standlee, Jennifer Bechkoff, og Cui Yan. 2009. "Ethnographic Approaches to the Internet and Computer-Mediated Communication." *Journal of Contemporary Ethnography* 38 (1):52-84.
- Garfield, Donald. 1997. "Deaccessioning goes public." I *A deaccession reader*, redigert av Stephen E. Weil, 11-21. Washington, DC: American Association of Museums.
- Genoways, Hugh H., og Lynne M Ireland. 2003. *Museum administration: an introduction*. Oxford: Altamira Press.
- Gerstenblith, Patty. 2003. "Acquisition and deacquisition of museum collections and the fiduciary obligations of museums to the public." *Cardozo Journal of International & Comparative Law* 11 (2):409.
- Hart, Julie. 2007. "An Overview of Field Wide Guidelines on Deaccessioning." Best and Worst Practices in Deaccessioning, Philadelphia, PA, 13.03.07.
- Hernes, Espen, Elizabeth E. Peacock, Anne Sommer-Larsen, og Roar Sæterhaug. 1995. *Trøndelagsundersøkelsen 1994-95 : Museenes status og behov innen registrering og bevaring*. Vol. 4/95, Skriftserie. Oslo: Norsk Museumsutvikling.
- Hess, John L. 2003. *My Times: A Memoir of Dissent*. New York: Seven Stories Press.
- Holland, Wayne. 2014. "Collections review and rationalisation - theory, practice and reality in the United Kingdom." Seminar om prioritering og avhending: «Og den arven du har gitt oss kynn vær tung å ta med sæ... - prioritering og avhending i kulturhistoriske museumssamlinger», Bergen, 13.03.14.
- Hylland, Ole Marius. 2013. "Å samle er å velge : Avhending i teori og praksis - en statusrapport." *Nordisk Museologi* (1):5-23.
- . 2014. "Samling = valg : Om avhending." Seminar om prioritering og avhending: «Og den arven du har gitt oss kynn vær tung å ta med sæ... - prioritering og avhending i kulturhistoriske museumssamlinger», Bergen, 13.03.14.
- ICOM. 1991. *ICOMs museumsetiske regler*. Oslo: Norsk ICOM.
- . 2014. *ICOMs museumsetiske regelverk*. Oslo: Norsk ICOM.
- ICOM Danmark. 2006. *ICOM's etiske regler*. Viborg: Museumstjenesten.
- Janes, Robert R. 2009. *Museums in a troubled world : renewal, irrelevance or collapse?, Museum meanings*. New York, NY: Routledge.
- Jenkins, Tiffany. 2011. "Just Say No: You Cannot be Too Careful in Embracing Disposal." I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 72-83. Edinburgh: MuseumsEtc.

- Johannessen, Randi M. 1980. "Ervervelsesmåte, kulturhistoriske museer (artikkel 212.1)." I *Museumshåndboka : håndbok i museums- og vernearbeid*, redigert av Norske kunst- og kulturhistoriske museer og Norske naturhistoriske museers landsforbund. Oslo: Institusjonene.
- Kirke- og undervisningsdepartementet. "Innstilling om de halvoffentlige museers virksomhet og drift fra Museumskomiteén 1967". Bergen: Kirke- og undervisningsdepartementet. 1970.
- . "Om museumssaken" St.meld. nr. 93 (1971-72). Oslo: Kirke- og undervisningsdepartementet. 1972.
- Kleppe, Bård, Åsne Dahl Haugsevje, og Ole Marius Hylland. 2015. *Mange formål – en reform. Evaluering av Akershusmuseet*, TF-rapport nr. 366: Telemarksforskning.
- Kultur- og Kirkedepartementet. "Kulturpolitikk fram mot 2014" St.meld. nr. 48 (2002-2003). Oslo: Kultur- og Kirkedepartementet. 2003.
- . "Framtidas museum: forvaltning, forskning, formidling, fornying" St.meld. nr. 49 (2008-2009). Oslo: Kultur- og kirkedepartementet. 2009.
- Kulturdepartementet. "Kultur i tiden" St.meld. nr. 61 (1991-92). Oslo: Kulturdepartementet. 1992.
- . "Kjelder til kunnskap og oppleving" St.meld. nr. 22 (1999-2000). Oslo: Kulturdepartementet. 2000.
- Kulturministeriet. 2011. *Udredning om fremtidens museumslandskap*. København: Kulturministeriet.
- Kulturrådet. 2012a. *Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer*. Oslo: Kulturrådet.
- . 2015b. *Retningslinjer for avhending : Prioritering, avhending og destruksjon av kulturhistoriske museumsgjenstander*. Oslo: Kulturrådet.
- . 2015c. "Språkbruk i norske museer - begreper i samlingsforvaltningsstandarden SPECTRUM."
- . 2015d. *Statistikk for museum 2014*. Oslo: Kulturrådet.
- Lewis, Geoffrey. 1992. "Attitudes to disposal from museum collections." *Museum Management and Curatorship* 11 (1):19-28.
- Lindstad, Siri. 2010. "10 kjappe." *Forskerforum* (8):30.
- Macdonald, Robert R. 1991. "Developing a code of ethics for museums." *Curator: The Museum Journal* 34 (3):178-186.
- . 1993. "A code of ethics for United States museums." *Museums International (UNESCO, Paris)* 45 (1):53-56.
- . 1994. "A Question of Ethics." *Curator: The Museum Journal* 37 (1):6-9.
- Malaro, Marie C. 1985. *A Legal Primer on Managing Museum Collections*. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press.
- . 1991. "Deaccessioning: the American perspective." *Museum Management and Curatorship* 10 (3):273-279.

- Museums Association. 2008a. *Code of Ethics for Museums : Ethical principles for all who work for or govern museums in the UK*. London: Museums Association.
- . 2008b. *Code of Ethics for Museums : Ethical principles for all who work for or govern museums in the UK*. London.
- . 2014b. *Disposal Toolkit. Guidelines for Museums*. Museums Association.
- Navelsaker, Hedvig. 2015. "Retningslinjer for prioritering og avhending : Referat fra seminar." *Norske Konserver* (1):18-20.
- NESH. 2016. *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora.
- Neves, Carol. 2005. *Concern at the Core. Managing Smithsonian Collections*. Washington DC: Smithsonian Institution.
- Nicholson, E.G., og S.L. Williams. 2002. "Professional Ethics Revisited." *Curator* 45 (3): 173-178.
- Norendal, Signy. 2015a. "Mellom børs og katedral - Den vanskelige balansegangen." *Museumsnytt* (3):14-15.
- . 2015b. "-Vi har et ansvar for å prioritere." *Museumsnytt* (3):6-7.
- Norges museumsforbund. 2016. "Kartlegging av kompetansebehov og - tilbud: Samlingsforvaltning." Redigert av Seksjon for samlingsforvaltning.
- Norheim, Lars G. 1997. *Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander*. Oslo: Norsk museumsutvikling.
- Norsk museumsutvikling. 2000. *Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger*. Vol. 5. Oslo: Norsk museumsutvikling.
- NOU. 1996:7. *Museum. Mangfold, minne, møtestad*. Oslo: Kulturdepartementet.
- . 2006:8. *Kunnskap for fellesskapet: Universitetsmuseenes utfordringer*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Palo-oja, Ritva, og Leena Willberg. 1998. "How to manage collections? - The problem of management of collections in Tampere Museums." *Nordisk Museologi* (2):51-68.
- Paterson, Robert K. 2013. "Museums and the Dilemmas of Deaccessioning." *Transnational Dispute Management* 10 (5):1-11.
- Rattke, Kristin. 2015. "Portrettintervju med Anne Bjørke." *Norske Konserver* (1):21-23.
- Reed, Caroline. 2011. "Reviewing Significance: A Framework for Assessing Museum Collections' Significance, Management and Use." I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 458-489. Edinburgh: MuseumsEtc.
- Regeringens skrivelse. 1999/2000:65. *Sysselsättningsåtgärder inom kulturområdet, SESAM- prosjektet*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Rewald, John. 1997 [1973]. "Should Hoving be De-accessioned?" I *A deaccession reader*, redigert av Stephen E. Weil, 23-37. Washington, DC: American Association of Museums.

- Rikheim, Brita. 1991. "Arkivkategorier og arkivmedia (artikkel 713)." I *Museumshåndboka : håndbok i museums- og vernearbeid*, redigert av Norske kunst- og kulturhistoriske museer og Norske naturhistoriske museers landsforbund. Oslo: Institusjonene.
- Riksrevisjonen. 2003. *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer*. Dokument nr. 3:9 (2002-2003). Oslo: Riksrevisjonen.
- . 2008. *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved statlige museer*. Dokument nr. 3:10 (2007-2008). Oslo: Riksrevisjonen.
- Robbins, Nina. 2011. "Disposals Protected by Values: Museums as Owners of the Process." I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 490-507. Edinburgh: MuseumsEtc.
- Ruhe, Rikke Bengtha. 2011. "Frilandsmuseet rydder opp - om udskillelse fra Nationalmuseets samlinger." I *Nationalmuseets Arbejdsmark 2011*, redigert av Per Kristian Madsen og Ingrid Wass, 182-193. København: Nationalmuseet.
- Schiøtz, Aina. 1999. *Museumslov - trenger vi det? : en utredning, juni 1998*. Vol. 1:1999, Norsk museumsutvikling (trykt utg.). Oslo: Norsk museumsutvikling.
- Sesamgruppen. 1995. *Rapport: SESAM - öppna musei- samlingarna*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Shubinski, Julianna. 2007. "From Exception to Norm: Deaccessioning in Late Twentieth Century American Art Museums." Masteroppgave, University of Kentucky.
- Simmons, John E. 2006. *Things great and small: collections management policies*. Washington, DC: American Association of Museums.
- Simon, Nina. 2010. *The participatory museum*. Santa Cruz, California: Museum 2.0.
- Smith, Rachel. 2012. "Transparent Disposal of Museum Collections." Masteroppgave, Museum Studies, University of Leicester.
- SOU. 1994:51. *Minne och bildning : museernas uppdrag och organisation : slutbetänkande*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- . 2009:15. *Kraftsamling! - museusamverkan ger resultat*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- . 2015:89. *Ny museipolitik. Betänkande av Museiutredningen 2014/15*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- Statens Kulturråd. 1980. *Vårda! Bevara!, Museerna och föremålsvården*. Stockholm: Statens Kulturråd.
- Svenska ICOM. 2011. *ICOMs etiska regler*. Visby: Svenska ICOM.
- Talley Jr, M. Kirby. 1999. "The Delta Plan: a nationwide rescue operation." *Museum International* 51 (1):11-15.
- Utbildningsdepartementet. 1982. *Föremålssamlingarnas tillväxt: några synpunkter och förslag rörande urvals begränsning och gallring*. Stockholm: Liber Förlag.
- van Mensch, Peter. 2015. "The meta-documentary value of collections. A few personal reflections from COMCOL's Annual Conference 2014." *COMCOL newsletter* (27):6-7.
- Vilkuna, Janne. 1994. "To take or to leave? Thoughts on collection, aquisition and pruning of collections and division of work." *Museo*:4-8.

- . 2010. "The deaccession of cultural and natural heritage in the traditional museum and the 'great museum' – a Finnish view." *Deaccession and return of cultural heritage: A new global ethics*. 33rd ICOFOM Annual Symposium, Shanghai, China, 07.-12.11.10.
- Vilkuna, Janne, Pirjo Vuorinen, Jaakko Holma, og Riikka Mäkipelkola. 2011. "Disposals in Built Heritage: Destruction or Rational Action?" I *Museums and the disposals debate*, redigert av Peter Davies, 148-171. Edinburgh: MuseumsEtc.
- Weil, Stephen E. 1990. "Deaccession Practices in American Museums." I *Rethinking the museum and other meditations*, redigert av Stephen E. Weil, 105-118. Washington: Smithsonian Institution Press.
- . 1997a. *A deaccession reader*. Washington, DC: American Association of Museums.
- . 1997b. "Introduction." I *A deaccession reader*, redigert av Stephen E. Weil, 1-9. Washington, DC: American Association of Museums.
- . 1997d. "Museums in the United States: The paradox of privately governed public institutions." *Museum Management and Curatorship* 15 (3):249-257.
- Wigeland Nilsen, Tron. 2011. "Likt og ulikt i skandinavisk museumspolitik." *Museumsnytt* (2):28-29.
- Østby, Jon Birger. 2002. "Utlån og avhending av materiale fra norske museumssamlinger." *Nordisk Museologi* 2:42-48.
- Aall, Hans. 1925. *Arbeide og ordning i kulturhistoriske museer : kort veiledning, Publikasjon (Norske museers landsforbund. De kunst- og kulturhistoriske museer) (trykt utg.)*. Oslo: Norske museers landsforbund.

Internett og media

- Alberge, Dalya. 2013. "Arts Council criticises local council's Chinese porcelain sell-off." *The Guardian*, 18.07.13. Lest 07.08.15. <http://www.theguardian.com/culture/2013/jul/18/arts-council-criticises-chinese-porcelain-sell-off>.
- American Alliance of Museums. 2000. "Code of Ethics for Museums." Lest 23.08.15. <http://www.aam-us.org/resources/ethics-standards-and-best-practices/code-of-ethics>.
- . 2014. "Statistics." Lest 24.04.16. <http://aam-us.org/resources/assessment-programs/accreditation/statistics>.
- Antonsen, Askild. 2012. "Massiv avhending fra Forsvarsmuseets samlinger." Lest 17.03.15. <http://forsvaretsmuseer.no/Forsvarsmuseet/Samlingene/Massiv-avhending>.
- BBC. 2014a. "Egyptian statue Sekhemka sells for nearly £16m." BBC Lest 06.08.15. <http://www.bbc.com/news/uk-england-northamptonshire-28257714>.
- . 2014b. "Sekhemka statue: Northampton Museum loses Art Council accreditation." BBC, 01.08.14. Lest 06.08.15. <http://www.bbc.com/news/uk-england-northamptonshire-28602849>.
- . 2015. "'Rebel' museums face funding blacklist." BBC, 27.03.15. Lest 06.08.15. <http://www.bbc.com/news/entertainment-arts-32084263>.
- Bell, Ford W. 2012. *How Are Museums Supported Financially in the U.S.?*, Redigert av Embassy of the United States of America. http://photos.state.gov/libraries/amgov/133183/english/P_You_Asked_How_Are_Museums_Supported_Financially.pdf.

- Bergens Tidende. 2016. "Ryddehjelp må komme." *Bergens Tidende*, 17.01.16.
- Bjørke, Anne. 2013. "Private gåver." *Bergens Tidende*, 15.10.13.
- Bjørklund, Marte. 2014. "En Mac, et lykketroll, en kaffetrakter og et hareskinn. Dette mener bergenserne kan fortelle noe om livet i Bergen i dag." *Bergens Tidende*, 02.01.14.
- Borgen, Trond. 2015. "Det store kunstranet." *Stavanger Aftenblad*, 02.01.15.
- Borud, Heidi. 2016. "Nasjonalmuseet får plukke fritt fra samlingen til verdi av én milliard." *Aftenposten*, 01.04.16. <http://www.aftenposten.no/kultur/Nasjonalmuseet-far-plukke-fritt-fra-samlingen-til-verdi-av-n-milliard-8414064.html>.
- Brockman, Andy. 2014. "Stop the sale of Sekhemka by Northampton Council." 38 Degrees Lest 06.08.15. <https://you.38degrees.org.uk/petitions/stop-the-sale-of-sekhemka-by-northampton-council>.
- Budstikka. 2005. "Ett Bonnard-bilde kan reddes." *Budstikka*, 08.02.05. Lest 19.11.15. <http://www.budstikka.no/kultur/kultur/ett-bonnard-bilde-kan-reddes/s/2-2.310-1.3532956>.
- Carlsen, Rikke Caroline. 2016a. "Danske museer: Hvilke museumsgjenstande skal vi smadre?" Lest 09.04.16. <http://www.dr.dk/nyheder/kultur/historie/danske-museer-hvilke-museumsgjenstande-skal-vi-smadre>.
- . 2016b. "Museer vil give dødsdømte museumsgjenstande et nyt liv hjemme hos dig." Lest 30.04.16. <http://www.dr.dk/nyheder/kultur/historie/museer-vil-give-doedsdoemte-museumsgjenstande-et-nyt-liv-hjemme-hos-dig>.
- Carvajal, Doreen. 2015. "Seeing a Cash Cow in Museums' Precious Art." *The New York Times*, 04.04.15. http://www.nytimes.com/2015/04/05/arts/design/seeing-a-cash-cow-in-museums-precious-art.html?hpw&rref=arts&action=click&pgtype=Homepage&module=well-region&region=bottom-well&WT.nav=bottom-well&_r=4.
- Centralmuseernas samarbetsråd. 2011. Förstärkt samarbete inom museisektorn. Slutrapport. http://www.nrm.se/download/18.42129f1312d951207af800020491/1367706929052/Samarbetsuppdrag_slutrapport_110301.pdf (Lest 19.09.15).
- Christiansen, Ann. 2014a. "Hepworth-skulptur gikk for rekordpris." *Aftenposten*, 26.06.14.
- . 2014b. "Ukjent kjøper betalte over 43 mill. for skulptur." *Aftenposten*, 27.06.14.
- Collections Trust. 2016. "Spectrum." Lest 19.04.16. <http://www.collectionstrust.org.uk/spectrum>.
- Collections Trust, og Nick Merriman. 2015. "Consultation Response: Museums Association Code of Ethics Review." Lest 07.08.15. <http://www.collectionstrust.org.uk/news/item/13747-consultation-response-museums-association-code-of-ethics-review>.
- Cultural Heritage Agency. 2014. Assessing Museum Collections. Collection valuation in six steps. Redigert av Anne Versloot. Amersfoort: Cultural Heritage Agency. <http://cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/publications/assessing-museum-collections.pdf> (Lest 25.04.16).
- Espeland, Harald, og Bodil Garvik. 2016. "Bymuseet har stappfulle lager." *Bergens Tidende*, 25.01.16.
- Evensen, Mari Rollag. 2014. "Kunstnerens barenbarn mener det er uetisk å selge skulptur." *NRK Rogaland*, 05.05.14.

- Faure, Gaëlle. 2009. "London Museum Asks Public What to Pitch." *Time*, 14.11.09. Lest 08.07.15. <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1936768,00.html>.
- Finlex. 1972. "Lag om museiverket." Lest 28.04.16. <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/1972/19720031>.
- . 1992. "Museilag." Lest 28.04.16. <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/1992/19920729?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=museilag>.
- Frivik, Karen, og Kristin Vold. 2004. "Selger kunstsatter." *NRK*, 30.11.04. Lest 19.11.15. <http://www.nrk.no/kultur/selger-kunstsatter-1.538808>.
- Hagerman, Maja. 2016. "Låt museer vara tiden bryggor." *Dagens Nyheter*, 15.03.16. <http://www.dn.se/ledare/kolumner/maja-hagerman-lat-museer-vara-tidens-bryggor/>.
- Harbo, John. 2004. "- Salg signaliserer fiasko." *Aftenposten*, 30.11.04. Lest 19.11.15. <http://www.aftenposten.no/kultur/--Salg-signaliserer-fiasko-6327257.html>.
- Haugalandmuseene. 2013. Significance - et verktøy for å vurdere våre museumssamlinger. Redigert av Grethe Paulsen Vie. <https://prioriteringavsamlingene.files.wordpress.com/2013/06/significance-et-verkto-3b8y-for-c3a5-vurdere-vc3a5re-museumssamlinger.pdf> (Lest 21.09.15).
- Hellekant, Johan. 2011. "Museer tvingas gallra bland föremålen." *Svenska Dagbladet*, 09.03.11. Lest 22.04.16. <http://www.svd.se/museer-tvingas-gallra-bland-foremalen>.
- Helsvig, Simen Joachim. 2016a. "Den saktmodige kjempen." *Morgenbladet*, 12.02.16. Lest 01.04.16. <https://morgenbladet.no/kultur/2016/02/den-saktmodige-kjempen>.
- . 2016b. "Innkjøpsklemma." *Morgenbladet*, 12.02.16. <https://morgenbladet.no/kultur/2016/02/innkjopsklemma>.
- Hindsbo, Karin. 2016. "Dårlig kunst må ut." *NRK*, 13.01.16. Lest 13.01.16. <http://www.nrk.no/ytring/darlig-kunst-ma-ut-1.12745391>.
- Historiske dage. 2016. "Skal vi smadre kulturarven?", Sist endret 21.03.16 Lest 23.03.16. <http://www.historiske-dage.dk/vi-smadrer-kulturarven/>.
- Hofstad Helleland, Linda. 2016. "Kvalitet i fremtidens museum." *NRK*, 15.01.16. Lest 15.01.16. <http://www.nrk.no/ytring/kvalitet-i-fremtidens-museum-1.12751604>.
- Holmesland, Hilde. 2013. "Museenes samfunnsrolle." Lest 03.02.16. http://www.kulturradet.no/c/document_library/get_file?uuid=239d827f-0d57-4cfd-a0cf-fe8cc8eba7e3&groupId=10157.
- Honkasalo, Merja, Elina Kallio, Kirsi Ojala, Tiina Paavola, Piia Pietarinen, og Emilia Västi. 2015. *Kokoelmapoistojen: Hyvät käytännöt*. Helsinki: Suomen museoliitto. http://www.museoliitto.fi/doc/verkkojulkaisut/Kokoelmapoistojen_hyvat_kaytannot.pdf (Lest 20.04.16).
- Horniman Museum & Gardens. 2013. «The Disposal Debate." 09.08.13. http://www.horniman.ac.uk/get_involved/blog/the-disposal-debate.
- Haakenstad, Jørn. 2015. "Museum på innsiden." *Hadeland*, 16.07.15.
- Jenkins, Tiffany. 2008. "Why museums should dump the 'Disposal Toolkit'." *Spiked*, 27.02.08. <http://www.spiked-online.com/newsite/article/4638#.VcC4rHjI7RV>.
- Kansallismuseo. udatert. "TAKO - Acquisitions to collections through cooperation." Lest 20.04.16. <http://www.kansallismuseo.fi/en/nationalmuseum/tako>.

- Kennedy, Maev. 2009. "Agatha Christie's picnic basket – junk or artefact? You decide." *The Guardian*, 19.10.09. Lest 07.07.15. <http://www.theguardian.com/culture/2009/oct/19/ucl-disposal-exhibition-agatha-christie>.
- Kennedy, Randy, og Hugh Eakin. 2006. "The Met, ending 30-year stance, is set to yield prized vase to Italy." *The New York Times*, 03.02.06. <http://www.nytimes.com/2006/02/03/arts/03muse.html?ex=1139634000&en=7c7ca96199b52d9c&ei=5070&emc=eta1>.
- Kulturministeriet. 2015a. "Udskillelse og kassation." Sist endret 24.03.15 Lest 20.04.16. <http://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/indsamling/udskillelse-og-kassation/>.
- . 2015b. "Vejledning til udskillelse." Sist endret 30.03.15 Lest 20.04.16. <http://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/indsamling/udskillelse-og-kassation/vejledning-til-udskillelse/>.
- . 2016a. "Statsanerkendte museer." Lest 21.04.16. <http://slks.dk/museer/fakta-om-museerne/statsanerkendte-museer/>.
- . 2016b. "Statslige museer." Lest 21.04.16. <http://slks.dk/museer/fakta-om-museerne/statslige-museer/>.
- Kulturrådet. 2012b. "Søknadsskjema for arkiv og museum 2013 : Bymuseet i Bergen (Prioritering og avhending: retningslinjer og metode)." Lest 11.05.15. http://www.kulturradet.no/c/document_library/get_file?uid=47761706-28e0-4d06-9a43-689962c2cfa7&groupId=10157.
- . 2013. "Prioritering i bygningssamlinger." Sist endret 09.10.14 Lest 03.04.15. <http://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/aktuelt-prioritering-i-bygningssamlinger>.
- . 2015a. "Museene i Norge." Sist endret 16.02.15 Lest 08.01.16. <http://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/fakta-museum-museene-i-norge>.
- . 2015e. "Søknadsskjema for museumsprogrammer 2015 : Bymuseet i Bergen (Avhendingsportal for museumsgjenstander)." Lest 05.02.16. <http://www.kulturradet.no/documents/10157/ac82fdbbc-5b84-443f-8d61-d9eb1477dd60>.
- Kulturrådet, og Ingrid Louise Flatval. 2015a. "Høyring - Retningslinjer for prioritering og avhending." Sist endret 06.03.15 Lest 07.03.15. <http://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/retningslinjer-for-prioritering-og-avhending-hoyring>.
- . 2015b. "Museumsprogram : Program for Samlingsforvaltning; koordinering og prioritering i samlinger." Sist endret 09.02.16 Lest 05.03.15. <http://www.kulturradet.no/museum/museumsprogrammene/vis-program/-/fakta-museumsprogram-samlingsforvaltning>.
- Kulturrådet, og Vibeke Mohr. 2016. "Ønsker debatt om museenes samlinger." Sist endret 04.02.16 Lest 07.02.16. <http://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/onsker-debatt-om-museenes-samlinger-velkommen>.
- Kulturrådet, og Harald Skeie. 2015. "Museumsstatistikk for 2014." Sist endret 17.11.15 Lest 15.11.15. <http://www.kulturradet.no/museumsutvikling/vis-artikkel/-/museumsstatistikk-for-2014>.

Kvittingen, Ida, Ola Nymo Trulsen, Rebecca Strand, og Turi Grønbech. 2012. "- Museer må lære seg å takke nei." Sist endret 12.01.12 Lest 29.04.16. http://www.nrk.no/kultur/_-museer-ma-takke- nei-til-gaver-1.7950205.

Minister of Education Culture and Science. 2013. Museum Policy Memorandum: Strength through cooperation. <https://www.government.nl/documents/parliamentary-documents/2013/11/26/ museum-policy-memorandum-strength-through-cooperation> (Lest 30.03.16).

Museums Association. 2007a. "Negative public attitude to disposal can change." Lest 01.08.15. <http://www.museumsassociation.org/news/13377>.

–. 2007b. "Sale of Collections." Lest 04.08.15. <http://www.museumsassociation.org/collections/sale- of-collections>.

–. 2013a. "Croydon stripped of Accreditation." Sist endret 05.12.13 Lest 07.08.15. <http://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/05122013-croydon-museum-loses- accreditation>.

–. 2013b. "Was Croydon right to sell the Riesco Collection?", Sist endret 02.12.13 Lest 07.08.15. <http://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/02122013-was-croydon-right- to-sell-riesco-collection>.

–. 2014a. "Cuts Survey 2014." Lest 06.07.15. <http://www.museumsassociation.org/download? id=1123548>.

–. 2014c. "Joint Statement - Unethical Sale from Museum Collections." Lest 06.08.15. <http://www.museumsassociation.org/download?id=1141616>.

–. 2014d. "MA updates disposal toolkit." Lest 07.08.15. <http://www.museumsassociation.org/news/ 31032014-museums-association-updates-disposal-toolkit>.

–. 2015a. Code of Ethics for Museums. London: Museums Association. <http://www.museumsassociation.org/download?id=1155827> (Lest 17.04.16).

–. 2016. "Find an Object." Lest 12.03.16. <http://www.museumsassociation.org/collections/find-an- object>.

–. 2015b. "Code of Ethics for Museums (Draft July 2015)." Lest 04.08.15. <http://www.museumsassociation.org/forms/draft-code-of-ethics-consultation>.

Museumsdirektørens blog. 2015. "Kan man kassere og sælge museumsgenstande?", Sist endret 30.03.15 Lest 25.03.16. <http://blog.dengamleby.dk/museumsdirektoren/2015/03/30/kan- man-kassere-og-saelge-museumsgenstande/>.

Myhre, Torunn. 2014. "Museumsforfall for milliarder." *NRK Hedmark og Oppland*, 19.05.14. Lest 15.03.15. <http://www.nrk.no/ho/gamle-hus-pa-museum-forfaller-1.11722269>.

–. 2015. "Åpner for salg av museumsgjenstander." *NRK Hedmark og Oppland*, 03.03.15.

Nationalmuseet. 2014. *Samlingsmanual: Deaccession og tilbakeførsel af museumsgenstande*. http://natmus.dk/fileadmin/user_upload/natmus/samlingsmanualen/02_-_Deaccession__interne_overdragelser_FFsek_2014.pdf (Lest 21.04.16).

NMDC. 2003a. "To Much Stuff? Disposal from Museums - press release." Lest 27.03.15. http://www.nationalmuseums.org.uk/resources/press_releases/pr_too_much_stuff/.

- . 2003b. *Too much Stuff? Disposals from Museums*. London: National Museum Directors' Conference.
- Nordby, Trygve G. 2011. *Organisasjonsgjennomgang Akershusmuseet*. TNG rapport. <http://sonconsult.no/wp-content/uploads/2012/11/Rapport-Akershusmuseet-TGN-120811.pdf>.
- NRK. 2016. *Dagsrevyen*, 13.01.16.
- NRK P2. 2015. *Dagsnytt Atten*, 04.03.15.
- . 2016a. *Kulturnytt* (Fredagspanelet), 15.01.16.
- . 2016b. *Kulturnytt*, 14.01.16.
- Næsheim, Eli. 2016. "Museene må rydde." *Stavanger Aftenblad*, 09.02.16.
- Ormhaug, Knut. 2013. "Uten gaver, intet museum." *Bergens Tidende*, 26.09.13.
- Paulsen Vie, Grethe. 2012. "En blogg om prioritering av samlingene." Sist endret 12.04.12 Lest 29.04.16. <https://prioriteringavsamlingene.wordpress.com/2012/04/>.
- . 2015. "Prioritering av samlingene: Erfaringer fra museer i Nederland." Sist endret 19.02.15 Lest 28.08.15. <https://prioriteringavsamlingene.wordpress.com/2015/02/19/erfaringer-fra-museer-i-nederland/>.
- Perspektivet Museum. 2006. "Slipp gjenstanden fri!" Lest 02.03.16. <http://www.perspektivet.no/utstilling/slipp-gjenstanden-fri/>.
- Povoledo, Elisabetta. 2008. "Ancient vase comes home to a hero's welcome." *The New York Times*, 19.01.08. <http://www.nytimes.com/2008/01/19/arts/design/19bowl.html>.
- Ramskjær, Liv, Marianne L. Nielsen, og Anne Bjørke. 2015. "Antikvitetsutsal frå museum?" *Nationen*, 24.03.15.
- Retsinformation.dk. 2014. "Museumsloven." Lest 21.04.16. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162504>.
- Riiber, Kjersti. 2015. "Steile fronter." *Rogalands Avis*, 24.01.15.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. udatert. "Herplaatsingsdatabase." Lest 28.08.15. <http://www.herplaatsingsdatabase.nl>.
- Riksantikvarieämbetet. 2016. Sist endret 29.03.16 Lest 02.04.16. <http://www.k-blogg.se/2016/03/29/gallring-pa-svenska/>.
- Riksförbundet Sveriges museer. 2012. "Gallringens etik." Lest 21.04.16. <http://www.sverigemuseer.se/wp/wp-content/uploads/2012/08/Gallringens-etik-19-okt.pdf>.
- . 2013. "Gallringsfrågan: Riksförbundet vill ha dina synpunkter." Sist endret 10.10.13 Lest 21.04.16. <http://www.sverigemuseer.se/nyheter/2013/10/gallringsfragan-riksforbundet-vill-ha-dina-synpunkter/>.
- . 2014. "Centrala museers samarbetsråd (CMS)." Sist endret 22.05.14 Lest 23.04.16. <http://www.sverigemuseer.se/network/cms/>.
- Romsaas, Jan. 2012. "Beklager – fullt!", Sist endret 15.11.12 Lest 03.06.15. <http://www.norskfolkemuseum.no/no/Forskning/Museumsstemmer/Jan-mener/Beklager---fullt/>.

- Røkeberg, Marita. 2016. "Friluftsmuseet på Spiraltoppen reddet - inntil videre." *Drammens Tidende*, 20.02.16.
- Røstvik, Harald N. 2014. "Uetisk å selge uerstattelig kulturarv.» *Stavanger Aftenblad*, 24.06.14.
- Sahner, Christian C. 2007. "Through Death, Glory." *The Wall Street Journal*, 11.08.11. <http://www.wsj.com/articles/SB118677611151694491>.
- Shou, Øyvind, Heidi Strand, og Børre Ivar Lie. 2015. "Legger ned friluftsmuseet i Bragernesåsen." *Drammens Tidende*, 23.10.15.
- Siegel, Nina. 2015. "Giving Artworks a Second Life." *The New York Times*, 07.04.2015. Lest 28.04.15.
- Statistics Netherlands. 2015. "Largest Dutch museums are winning the struggle for visitors." Lest 08.01.15. <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/artikelen/archief/2015/grote-musea-winnen-slag-om-bezoekers.htm>.
- Stavanger Aftenblad. 2014. "La kunsten vera." *Stavanger Aftenblad*, 02.04.14.
- Sveriges Radio P1. 2016. Nordegren & Epstein, 30.03.16. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4058&artikel=6400304>.
- Thomsen, Ib. 2015. "Bedre kunstforvaltning." *Nationen*, 19.03.15.
- University College London. 2009. "Exhibition: Disposal?" Lest 08.07.15. <https://www.ucl.ac.uk/news/news-articles/0910/09100106>.
- University of Jyväskylä. 2015. "Museum Ethics 2.0: Ethical aspects in cultural heritage work." Lest 10.09.15. <https://www.jyu.fi/en/news/archive/2015/03/tapahtuma-2015-03-18-14-24-49-628081>.
- . 2016. "Dissertation: 16.4.2016 M.A. Nina Robbins (Faculty of Humanities, Museology)." Lest 20.04.16. <https://www.jyu.fi/en/news/archive/2016/03/tapahtuma-2016-03-29-10-43-46-746292>.
- Victoria and Albert Museum. 2016. "All of This Belongs to You - About the Exhibition." Lest 18.05.16. <http://www.vam.ac.uk/content/exhibitions/all-of-this-belongs-to-you/all-of-this-belongs-to-you/>.
- Vik-Erstad, Kine Therese. 2015. "- Viser liten kunnskap om regelverket." *Hadeland*, 05.03.15.
- Vogt, Carl Emil. 2015. "Historien som stues vekk." *Dagsavisen*, 10.11.15.
- Vølstad, Torgeir. 2014. "Ja, takk, begge deler!" *Stavanger Aftenblad*, 25.06.14.
- Wilkinson, Helen. 2005. *Collections for the Future: Report of a Museums Association Inquiry*. Lest 10.08.15. <http://www.museumsassociation.org/collections/9839>.
- Ydse, Tone Fredriksen. 2007. *Museum, arkiv og samfunn : Kunnskapsbehov og utfordringer*. Norsk Kulturråd. <http://www.kulturradet.no/documents/10157/fa7884ea-a672-4a44-a429-266a480074be> (Lest 03.02.16).
- Zakariassen, Gaute, og Odd Nytrøen. 2016. "Nasjonalmuseet får velge og vrake fra Stein Erik Hagens private kunstsamling." *NRK*, 13.04.16. <http://www.nrk.no/kultur/nasjonalmuseet-far-velge-og-vrake-fra-stein-erik-hagens-private-kunstsamling-1.12879800>.

Observasjoner

Facebook. 2016a. "Ryddehjelpa." Samlingsforvaltning i museum og arkiv, januar 2016.

–. 2016b. "Testamentarisk gave." Samlingsforvaltning i museum og arkiv, august-september 2015.

Lillehammer. 2015. "Deltakende observasjon på Innsamling fra vår tid – hva, hvorfor, hvordan? – Seminar om samtid, samlinger og samfunnsrolle." Maihaugen, Lillehammer, 17.11.15.

Rjukan. 2015. "Deltakende observasjon på seminaret Standardisering på museum: SPECTRUM og avhending." Norsk industriarbeidermuseum på Vemork, Rjukan, 29.09.15.

Vedlegg

Kronologisk oversikt over materialet i kapittel 5

Årstall	Dato	Kilde	Medium	Titel	Forfatter
2013	15.04.13	Google	pdf	Significance - Et verktøy for å vurdere våre museumssamlinger	Grethe Paulsen Vie
	01.06.13	Nordisk Museologi	papir	Å samle er å velge	Ole Marius Hylland
	27.08.13	Porsgrunns Dagblad	papir og nett	Vil kvitte seg med Eik går	Tom B. Hansen
	26.09.13	Bergens Tidende	papir	Uten gaver, intet museum	Knut Ormhaug
	28.09.13	Firdaposten	papir	Interessert i samarbeid	Olav Hatlemark
	15.10.13	Bergens Tidende	papir	Private gåver	Anne Bjørke
	23.10.13	Vesteraalens Avis	papir	Neptun reiser seg på nytt	uten forfatter
	10.12.13	Kulturrådet	nett	Prioritering i bygningssamlinger	uten forfatter
	02.01.14	Bergens Tidende	papir og nett	En Mac, et lykketroll, en kaffetrakter og et hærskinn. Dette er blant tingene bergensere mener kan fortelle noe om livet i Bergen i dag	Marte Bjørklund
	13.03.14	Bymuseet i Bergen	pdf	Samling = valg	Ole Marius Hylland
	13.03.14	Bymuseet i Bergen	pdf	Juridiske betraktninger om museenes adgang til å avhende museumsobjekter	Thomas Eeg
	13.03.14	Bymuseet i Bergen	pdf	Spectrum	Bård Bie-Larsen
	13.03.14	Bymuseet i Bergen	pdf	Prioritering og avhending av kulturhistoriske museumsobjekter	Heidi Seilfaldet
13.03.14	Bymuseet i Bergen	pdf	Collections review and rationalisation - theory, practice and reality in the United Kingdom	Wayne Holland	
26.03.14	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Denne skulpturen kan ende utenlands	Eli Næsheim	
26.03.14	NRK (Rogaland)	nett	Rådmannen vil kjøpe skulptur	uten forfatter	
28.03.14	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Kunsthallen vil selge Barbara Hepworth-skulpturen	Rolf Frøyland	
02.04.14	Stavanger Aftenblad	papir og nett	La kunsten vera	(leder)	
24.04.14	Kunstkritikk	nett	Beretningen om et varslet mord	Ingvild Krogvig	
02.05.15	Stavanger Aftenblad	nett	Salg er ingen god løsning	Siri Aavitsland, Vibece Salthe	
05.05.14	NRK (Rogaland)	nett	Kunstnerens barnebarner mener det er uetisk å selge skulptur	Mari Rollag Evensen	
19.05.14	NRK (Rogaland)	nett	- Kan ikke forby salg av skulptur	Kjersti Hetland	
19.05.14	NRK (Hedmark og Oppland)	nett	Museumsforfall for milliarder	Torunn Myhre	
23.06.14	Stavanger Aftenblad	nett	Sterkare enn Hepworth	Solveig Grødem Sandelson	
24.06.14	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Uetisk å selge uerstattelig kulturarv	Harald N. Røstvik	
24.06.14	Stavanger Aftenblad	nett	Natasja Askelund bommer grovt	Cecilie Nissen	
25.06.14	Stavanger Aftenblad	nett	Ja, takk, begge deler!	Torgeir Vølstad	
26.06.14	Aftenposten	papir og nett	Hepworth-skulptur gikk for rekordpris	Ann Christiansen	
27.06.14	Aftenposten	papir	Ukjent kjøper betalte over 43 mill. for skulptur	Ann Christiansen	

Årstall	Dato	Kilde	Medium	Tittel	Forfatter
	28.06.14	Møre-Nytt	papir	Familien sikra Ivar Aasen-museet	Jostein O. Mo
	10.07.14	Framtid i nord	papir og nett	Museum i forfall	Arne Teigen
	25.07.14	Dagens Næringsliv	nett	Hvem skal bestemme hva som kan selges?	Sune Nordgren
	30.07.14	Dagens Næringsliv	papir	Stavanger Kunsthalls Hepworth-salg	Harald N. Røstvik
	23.08.14	Avisa Nordland	papir	Byens arvesølv	Knut Eide
	11.09.14	Norges Museumsforbund	pdf	New Approaches to Museum Ethics: Code, Values and Case Studies	Janet Marstine
	12.09.14	Kulturdepartementet	pdf	Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) For budsjettåret 2015	Kulturdepartementet
	16.09.14	Rogalands Avis	nett	Ankesaker mot Stavanger kunstforening avvist	Bengt Enersgård
	17.09.14	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Forbausert over retten i Hepworth-salget	Eli Næssheim
	28.09.14	Finmarken	papir og nett	- Kjørtan bør holdes i Vadsø	Stian Hansen
	26.10.14	Bymuseet i Bergen	nett	Vi rydder i fortida - for fremtida (informasjon om utstillingen med samme navn)	uten forfatter
	13.11.14	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Livet etter Hepworth-salget	Eli Næssheim
	24.11.14	Anno Museum	blogg	Hvordan prioritere i praksis...?	uten forfatter
	20.12.14	Stavanger Aftenblad	papir	- Hepworth-salet eitt tap for Stavanger	Jan Zahl
	udatert	Kulturrådet	pdf	Prioritering i bygningssamlinger	Siv Leden
2015	02.01.15	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Det store kunstranet	Trond Borgen
	21.01.15	NRK (Rogaland)	nett	Beskylder kunstnerne for feighet	Marianne Terjesen
	21.01.15	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Lik oss litt, då	Solveig Grødem Sandelson
	24.01.15	Stavanger Aftenblad	papir	- Detroit? Dere er jo Qatar!	Leif Tore Lindø
	24.01.15	Rogalands Avis	papir	Steile fronter	Kjersti Riiber
	04.02.15	Aftenposten	papir og nett	Kan bli nødt til å selge stavkirker	Kaja Korsvold
	10.02.15	Dagens Næringsliv	papir	Institusjoner i motvind	Cecilie Nissen
	19.02.15	Prioritering i samlingene	blogg	Erfaringer fra museer i Nederland	Grethe Paulsen Vie
	24.02.15	NRK Distriktyheter Vestlandsrevyen	tv	Museumsmagasin	Regi: Ingrid Berge Fossåskaret
	03.03.15	NRK (Hedmark og Oppland)	nett	Åpner for salg av museumsgjenstander	Torunn Myhre
	03.03.15	NRK P2	radio	Kulturnytt	NRK
	04.03.15	NRK P2	radio	Dagsnytt Atten	NRK
	05.03.15	Hadeland	papir	- Viser liten kunnskap om regelverket	Kine Therese Vik-Erstad
	05.03.15	Norsk kulturråd	nett	Høyring - Retningslinjer for prioritering og avhending	Ingrid Louise Flatval
	06.03.15	Fremskrittspartiet	nett	Bedre kunstforvaltning	Bjørn Inge Bergestuen

Årstell	Dato	Kilde	Medium	Tittel	Forfatter
	19.03.15	ATEKST Nasjonen		Bedre kunstsforvaltning. Samme tittel og tekst publisert i: Demokraten (07.04.15 - papir) / Vestby avis (26.03.15 - papir) / Saltenposten (24.03.15 - papir) / Oppland arbeiderblad (23.03.15 - papir og nett) / Romerikes blad (19.03.15 - papir) / Helgeledningen (19.03.15 - papir) / annen tittel, samme tekst: Sarpsborg arbeiderblad (19.03.15 - papir: «Trenger en bedre kunstsforvaltning») / Stavanger Aftenblad (19.03.15 - papir: «Lagret kunst i museer bør heller selges»)	Ib Thomsen
	24.03.15	Google Prioritering i samlingene	blogg	Formål - til gagn eller ei potensiell fallgruva?	Ragnhild Hystad Tjelle
	24.03.15	ATEKST Nasjonen	papir	Antikvitettsutsal frå museum?	Liv Rømskjær, Marianne L. Nielsen, Anne Bjørke
	28.03.15	ATEKST Agderposten	papir	Salg av norsk kulturarv	Kjell Olav Masdalen
	28.03.15	ATEKST NRK	nett	MoMAs mageplask	Håvard Hornstvedt
	31.03.15	ATEKST Dagbladet	papir og nett	Magasinene svulmer	Jon Rognlien
	11.04.15	ATEKST Bergensavisen	nett	Selger disse bildene for en slikk og ingenting	Tom R. Hjertholm
	28.04.15	ATEKST Museumsnytt nr. 2	papir	Museer, overskuddsgjenstander og salg fra samlingene	Liv Rømskjær
	29.04.15	ATEKST NRK (Rogaland)	nett	Setter Hepworth-millionene i fond	Anett Johansen Espeland
	11.05.15	Facebook Samlingsforvaltning i museum og arkiv	nett	«Retur av gave gitt til museet»	
	22.05.15	ATEKST Stavanger Aftenblad	nett	Byens kulturutvikling - fins den?	uten forfatter
	09.06.15	ATEKST Museumsnytt nr. 3	papir	- Vi har et ansvar for å prioritere	Signy Norendal
	25.06.15	ATEKST Norske Konserveres nr. 1	pdf	Portrettintervju med Anne Bjørke	Kristin Rattke
	25.06.15	ATEKST Norske Konserveres nr. 1	pdf	Retningslinjer for prioritering og avhendning : Referat fra seminar	Hedvig Navelsaker
	24.06.15	ATEKST Nordlys	papir og nett	Alt for stort	Inger Præsteng Thuen
	03.07.15	ATEKST Kulturrådet	nett	Søknadsskjema for museumsprogrammer 2015 : Bymuseet i Bergen (Avhendingsportal for museumsgjenstander)	Marianne L. Nielsen, Anne Bjørke
	16.07.15	ATEKST Hadeland	papir og nett	Museum på innsiden	Jørn Haakenstad
	28.07.15	ATEKST Dagsavisen Fremtiden	nett	- Bør heller avvike	Pernille Vestengen
	31.07.15	ATEKST Dagsavisen Fremtiden	papir og nett	Langreist stue	Pernille Vestengen
	07.08.15	ATEKST Drammens Tidende	papir	200 mål forfallent friluftsmuseum	Søren W. Thorne
	26.08.15	Facebook Samlingsforvaltning i museum og arkiv	nett	«Testamentarisk gave»	
	27.08.15	ATEKST Drammens Tidende	papir	Fylkets museums-ansvar	Kjersti Bærug Hulbak
	03.09.15	ATEKST Telemarkforskning	pdf	Mange formål - en reform : Evaluering av Akershusmuseet	Bård Kleppe, Åsne Dahl Haugsevje, Ole Marius Hylland
	04.09.15	ATEKST Kulturrådet	pdf	Retningslinjer for avhendning : Prioritering, avhendning og destruksjon av kulturhistoriske museumsgjenstander	Kulturrådet
	09.-11.09.15	Observasjon Eva Marie Sund	seminar	Det nordiske museumsmøtet 2015	Eva Marie Sund

Årstall	Dato	Kilde	Medium	Titel	Forfatter
	29.09.15	Eva Marie Sund	seminar	Standardisering på museum: SPECTRUM og avhenging (Norsk industriarbeidermuseum, Vemork)	Eva Marie Sund
	23.10.15	Drammens Tidende	nett	Legger ned friluftsmuseet i Bragermesåsen	Øyvind Schou, Heidi Strand, Børre Ivar Lie
	28.10.15	Klassekampen	papir	Mas om penger	Tonje Gjevjon
	02.11.15	Drammens Tidende	nett	Ingenting hører vel hjemme i Drammen	Åsmund Thorkildsen
	10.11.15	Dagsavisen	papir	Historien som stues vekk	Carl Emil Vogt
	10.11.15	Drammens Tidende	papir og nett	Friluftsmuseet	Liv Evju
	12.11.15	Drammens Tidende	papir	Ny giv for kulturarven	Åsmund Thorkildsen
	13.11.15	Kulturrådet	nett	Museumstatistikk for 2014 (nettside med info)	Harald Skeie
	13.11.15	Kulturrådet	pdf	Museumstatistikk for 2014	Kulturrådet
	16.11.15	Drammens Tidende	papir og nett	Nedleggelse - et stort tap	Torkild Alsвик
	16.11.15	Norske Konserver nr. 2	pdf	Portrettintervju med Henrik Smith	Hedvig Navelsaker
	16.11.15	Norske Konserver nr. 2	pdf	Ledene om konserveringsfaget	Hedvig Navelsaker
	17.11.15	Eva Marie Sund	seminar	Innsamling fra vår tid - hva, hvorfor, hvordan? Seminar om samtid, samlinger og samfunnsrolle (Maihaugen)	Eva Marie Sund
	19.11.15	Dagsavisen	papir og nett	Sosialantropolog: - Klart elitistisk	Katrine Strøm
	24.11.15	Dagsavisen	papir	Ny giv for kulturarven?	Sølvi Bestvold, Andreas Brandt, Jens K. Haugfjos
	05.12.15	Drammens Tidende	nett	Kjemper for bevaring	Øyvind Schou
	10.12.15	Kulturrådet via Samlingsforvaltning i museum og arkiv	pdf	Språkbruk i norske museer - begreper i samlingsforvaltningsstandarden SPECTRUM	Bård Bie-Larsen
	21.12.15	Kulturrådet	nett	Museumsprogram: Program for Samlingsforvaltning; koordinering og prioritering i samlinger	Ingrid Louise Flatval
2016	04.01.16	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Utstillingsperlene skinner	Trond Borgen
	13.01.16	NRK	nett	Dårlig kunst må ut	Karin Hindsbo
	13.01.16	NRK	TV	Dagsrevyen	NRK
	13.01.16	Samlingsforvaltning i museum og arkiv	nett	«De magasinerne samlingene»	
	14.01.16	NRK P2	radio	Kulturnytt	NRK
	15.01.16	NRK	nett	Kvalitet i fremtidens museum	Linda Hofstad Helleland
	15.01.16	NRK P2	radio	Kulturnytt: «Fredagspanelet»	NRK
	17.01.16	Bergens Tidende	papir og nett	Ryddehjelpen må komme	Leder
	24.01.16	Samlingsforvaltning i museum og arkiv	nett	«Ryddehjelpa»	

Årstall	Dato	Kilde	Medium	Tittel	Forfatter
	25.01.16	Bergens Tidende	papir og nett	Bymuseet har stappfulle lager	Harald Espeland, Bodil Garvik
	28.01.16	Norsk kulturråd	nett	Ønsker debatt om museenes samlinger	Vibeke Mohr
	02.02.16	Opdalingen	nett	Vi kan ikke ta imot alt	uten forfatter
	04.02.16	Forskerforum	nett	Museene trenger gode rammer!	Ida Antonia Tank Bronken
	09.02.16	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Museene må rydde / Å rydde blant kulturminner	Eli Næsheim
	09.02.16	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Tett i tett i kunstmuseets magasin	Eli Næsheim
	18.02.16	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Selv ikke 6000 kvadratmeter magasin er nok	Eli Næsheim
	20.02.16	Drammens Tidende	nett	Friluftsmuseet på Spiraltoppen reddet - inntil videre	Marita Røkeberg
	22.02.16	Drammens Tidende	papir	Snudde etter press	Marita Røkeberg
	25.02.16	Drammens Tidende	nett	Friluftsmuseet reddet - nå skal vedtektene endres	Liv Evju
	26.02.16	Drammens Tidende	papir	«Byens museum er opprettet for innbyggernes skyld...»	Liv Evju
	01.03.16	Norges Museumsforbund	pdf	Kartlegging av kompetansebehov og - tilbud Samlingsforvaltning	Grethe Paulsen Vie (Haugalandmuseene), Henrik Smith (Akershusmuseet), Ann Siri H. Garberg (Museene i Sør-Trøndelag), Monica Milch Gebhardt (Varanger Museum) Kristin M. Gaukstad (Oslo Museum)
	24.03.16	Stavanger Aftenblad	papir og nett	Absolutt taust fra medlemmene	Eli Næsheim
	12.04.16	Museumsnytt (fra nettsidene)	nett	Kampen om friluftsmuseet	Signy Norendal

